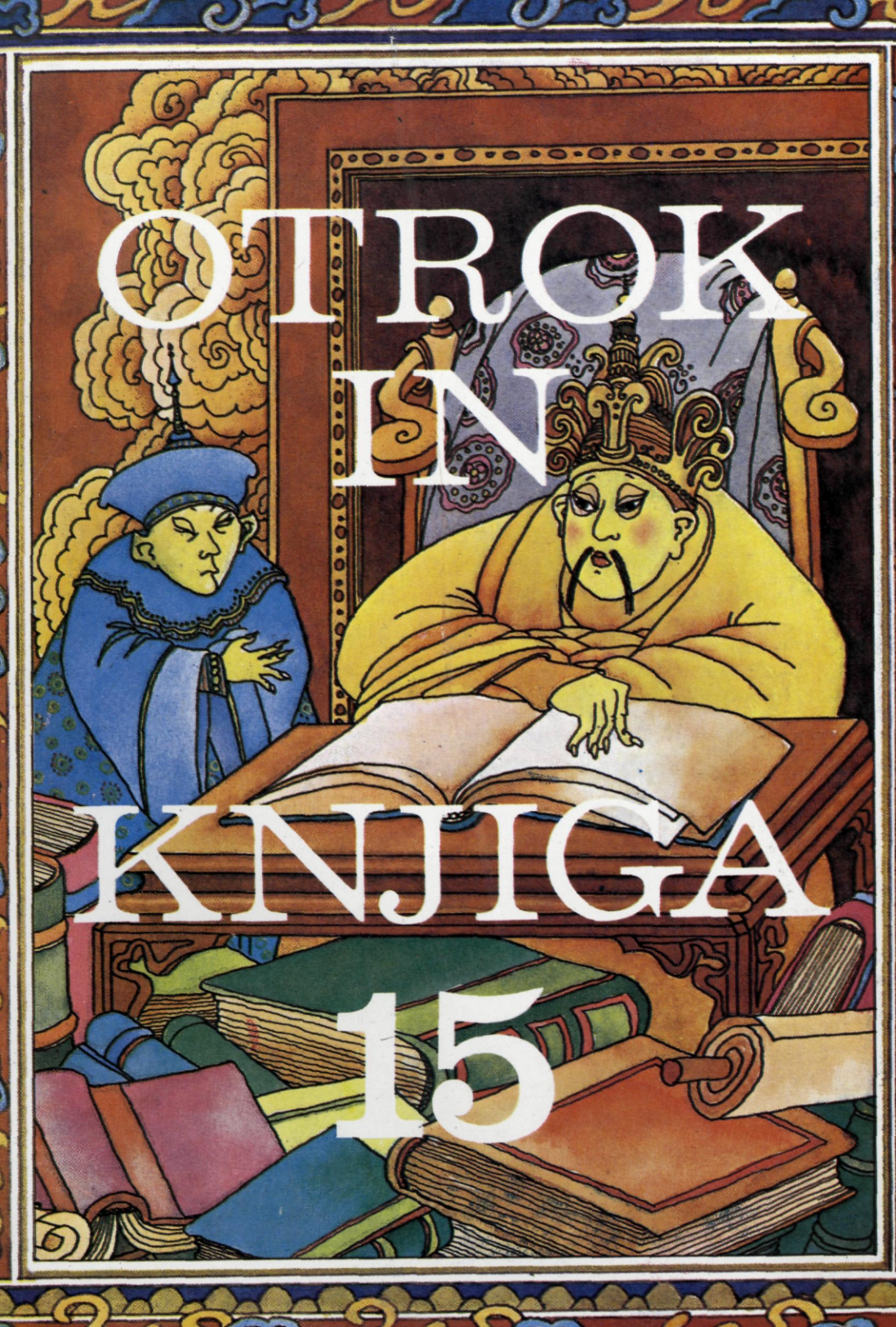

OTROK
IN

KNJIGA

15

Na Slovenskem kaže razvoj obravnavanja mladinske književnosti v svoji temeljni naravnosti sicer podobno smer kot sočasni evropski strokovni prostor, čeprav je ta linija v nekaterih potezah časovno dokaj zamaknjena, rezultati preučevanja pa so seveda mnogo skromnejši. Zanimivo pa je, da je pretok informacij in s tem glavnina prevzemanj teoretičnih izhodišč in strokovnih dognanj od prvih začetkov potekala v pretežni meri skozi nemško jezikovno območje; pri tem pa ne kaže prezreti tudi nesporne posredniške vloge sočasne, razmeroma bogate teoretične literature iz srbsko-hrvatskega jezikovnega prostora.

Marjana Kobe: Študij mladinske književnosti, njegove naloge in možnosti

Vedno bolj očitno postaja, da smo na pragu nove faze v mladinski literaturi. Če sta še včeraj stali v ospredju popolna prosvetljenost in obtožba družbe in se je poleg tega razvil vedno močnejši tok navidez fantastične, v resnici pa psihodramatsko usmerjene literature samoiskanja, ki so ga spremljale navidez realistične, vendar povsem na samovzgojo in etično postavljanje ciljev naravnane pripovedi, potem upam, da lahko za produkcijo leta 1981 ugotovim naslednje: iz obtožbe proti anonimnim institucijam se poraja razmišljanje o tem, kar imamo, kar smo se znova naučili ceniti in ljubiti, in zavest o konkretnih možnostih spreminjanja, na kar lahko vplivamo z lastno močjo.

Walter Scherf: Novejše razvojne poti mladinske književnosti v Zvezni republiki Nemčiji

Vprašanje naprednosti in novih smeri v sodobni otroški književnosti je po našem mnenju treba razumeti kot poskus, da se iz tekočega življenja in umetniških realizacij uresniči nove vizije človeka in njegove identitete v razmerju do sodobnosti. To pomeni obenem tudi odkriti bolj sveže in ustreznejše oblike, ki bodo izražale to vizijo... Ena izmed možnih in neizogibnih snovi je sodobnost, ta podoba našega načina življenja, ki nas prežema vsak dan in ki v mladih rodovih zbuja svojo imanentno stalnost... Inovacije, naprednost in tendence v otroški literaturi so navzoče v sedemdesetih, zlasti pa v osemdesetih letih našega stoletja in bogatijo umetnost, namenjeno mladim.

Voja Marjanović: Na poti k sodobnosti

Na ovitku:

Ilustracija Kamile Volčanšek, Levstikove nagrajenke, iz slikanice. Cesarjev slavec (H. Ch. Andersen)

OTROK IN NJIGA

PREHRAŠANJA MLADINSKE KNJIZEVNOSTI
IN KNJIŽNE VZGOJE

15

OTROK IN KNJIGA

REVIJA ZA VPRAŠANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI
IN KNJIŽNE VZGOJE

15

1982

ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR

OTROK IN KNJIGA izhaja od leta 1972. Prvotni zbornik (številke 1, 2, 3, 4) se je 1977 preoblikoval v revijo z dvema številkami na leto.

Uredniški odbor: Jože Filo, Alenka Glazer, Miran Hladnik, Marjana Kobe, Darja Kramberger, Tanja Pogačar

Uredniški svet: dr. Milan Crnković, Niko Grafenauer, dr. Matjaž Kmecl, Stanko Kotnik, Albin Kramberger, dr. Ivan Toličič, Andra Žnidar

Glavna urednica: Darja Kramberger
Sekretarka uredništva: Darka Tancer-Kajnih

Redakcija te številke je bila končana oktobra 1982

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Izdajajo: Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice, Pedagoška akademija Maribor,
Festival Kurirček in Pionirska knjižnica Ljubljana

Naslov uredništva: Pionirska knjižnica Maribor, Rotovski trg 6

Naročila sprejema in revijo odpošilja Založba Obzorja, 62000 Maribor, Partizanska 5

OTROK
IN
KNJIGA

REVUE ZA VPRASANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI
IN KNJIŽNE VSGOLE

15

1982

ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR

V okviru sklepnih prireditev 19. festivala Kurirček je bilo 18. decembra 1981 v Mariboru strokovno posvetovanje na temo PROGRESIVNE TENDENCE V LITERARNOUMETNIŠKEM SNOVANJU ZA OTROKE. Pet prispevkov s posvetovanja objavljamo v tematskem delu te številke. Referat Milice Buinac *Ludičko i angažirano* je pod naslovom *Ludistično in angažirano* izšel v Dialogih 1982, št. 6/7, str. 591—595.

Ivan Potrč

Ljubljana

NAPREDNE TENDENCE V LITERARNO- UMETNIŠKEM SNOVANJU ZA MLADE

Preden spregovorimo besedo o naši temi, o progresivnih tendencah v literarnoumetniškem snovanju za otroka, se moramo že v naprej in tudi po nekih naših izkušnjah, torej a priori in a posteriori domeniti, kako poznamo vselej samo umetniško izpričevano literaturo in kako je tudi literatura za otroke lahko samo takšna umetniško izpričana literatura — da torej ni dveh tirnic, celo ne dveh različnih tirnic, po katerih bi se poganjali literarni vozovi, eni za odrasle in drugi za otroke ali za mladino.

Že France Bevk, o katerem tako radi povemo, da je pisal tudi za mladino ali tudi za otroke, ni samo enkrat povedal in napisal, kako celo tisto, kar je še dobro napisano za otroke, ni nikoli zadosti dobro napisano — torej, kar je za otroke sicer tudi že dobro napisano, bi bila še vedno komaj dobra literatura za otroka. (A propos: nikakšne škode bi ne bilo, ko bi se tega, kar je pisatelj Bevk povedal, zavedeli kdaj vsi pisavci, ki se brez stvariteljske nuje zatekajo v pisanje otroške literature!)

Mislim tu, da nasploh moremo govoriti, kako so bila prva pripovedovanja bajanja naših bajalk, naših babic, otrokom. To moremo toliko prej verjeti, ko vemo, kako je naša prva umetna otroška pesem nastajala iz ljudske otroške pesmi ali pesemce. To izpričuje Levstikov Najdihojca, izpričuje Župančičev Ciciban, spričuje hkrati cela plejada naših pesniških tvorcev, ki jim je kdaj srce tudi za otroka od sreče ali od žalosti zadrhtelo, vse do Bevkovih *Pastirčkov pri kresu in plesu*, do Gradnikove in do Grudnove pesmi, in vse do današnjega rodu, ki je enako ostal zvest našemu pesniškemu izročilu — še vselej je čutiti, kako korenine te naše otroške pesmi iz domače prsti poganjajo; naj bo izraz te nastajajoče ali sodobne otroške pesmi še tako svojski, ostaja svež in domač.

Vselej gre za doživeto bajanje, gre za bajanje otroku — gre za doživeto in ustvarjalno snovanje, kakor gre vselej tudi za pesnikovo občuteno doživetje, naj je bilo napisano za otroka ali za odraslega. Nikoli ni dveh meril, literatura je ena — a različnost bi bila samo v tem, da bi smeli imeti do literature, ki je še posebej za otroke pripovedovana, strožja ali še bolj občutljiva kritiška merila.

O vsem tem se mi je zdelo potrebno spregovoriti, da bi se lažje pogovorili o tendenci v pisanju, tudi v pisanju za otroka, in to celo še o progresivnih tendencah v literaturi. Kako je s temi tendencami ali s tem terjanjem neke

ideje v pisanju? Kako je s tem progresom ali z naprednostjo? »Veha, na levo jo kreni! Veha, na pravo!« — kakor je napisal nekje Cankar. In kdaj je literatura tendenčna? — in ali mora biti? Kdaj je progresivna? — in kdaj ni? In koliko je še posebej potrebno o vsem tem razmišljati ob otroški literaturi?

Še enkrat naj naglasim, da se pogovarjamo o doživeti in z občutjem izpovedani literaturi — govorimo torej o literaturi, ki z doživetjem in z občutjem kaj izpoveduje — se pravi, da je ta literatura vedno tudi tendenčna, da torej literature brez tendence nasploh bilo ne bi — in je tudi ni; naj bo napisan še tak nesmisel, vedno bomo mogli kako reagirati nanj, četudi nam nič ne pove.

Vedno pa moremo govoriti ali o progresivni ali o nesmiselni ali pa celo o mračnejši literaturi — in vse to bi veljalo tudi za otroško literaturo, kadar bi posebej govorili o njej. Zatorej smo dolžni, ko govorimo o njej, spregovoriti tako o naprednosti ali tako o nesmiselnosti ali o nazadnjaštvu nekega pisanja, kadar je to potrebno storiti.

Umetniško je človečansko izpričana literatura vedno tudi progresivna ali napredna — a takšna bi predvsem tudi morala biti literatura za otroke ter bi morala takšna biti tudi literatura, ki izpričuje narodnoosvobodilni boj in ki bi naj bila tudi za otroka napisana. V mislih imam ustvarjalno in umetniško napisano literaturo, kajti vsako nedoživeto in sfabricirano pisanje je slabo pisanje in more biti vse prej ko napredno ali progresivno; nasploh ni takšno pisanje nikakšno pisanje, naj bo še tako po partizansko prepleskano. In takšnega kvaziliterarnega partizanskega pisanja, takšnega neumetniškega, neustvarjalnega, nedoživetega in sfabricirano napisanega je pri nas vedno več.

O vsem tem se moramo začeti pogovarjati, moramo začeti pisati, saj vsa ta kvaziliterarna neustvarjalnost škodi, saj odtuja partizanščino, pači in izkrivlja naš veliki čas ter vse tisto, kar je naš človek prestajal in velikega storil za sočloveka, za domovino in za ta svet — saj vse takšno odtuja in razvrednotuje. In če je naša dolžnost o tem se pogovoriti, moramo o tem povedati svojo kritično besedo prav na takšnem posvetovanju, kakršno je zborovanje Kurirčkovega festivala, predvsem pa moramo povedati takrat, ko smo se domenili, da bomo spregovorili o progresivnih tendencah v literaturi.

Omenil sem že, kako ne moremo biti vselej zadovoljni s tem, kar se producira ali fabricira kot partizanska literatura, posebej pa še, kako ne moremo biti zadovoljni, ko se pišejo takšne sfabricirane in nedoživljene partizanske zgodbe za otroka in mladino. Založniški uredniki in uredniki časopisov, predvsem mladinskih in otroških, bi morali biti tod strožji, strogi — kar ni znalo in ni zmoglo zaživeti, naj se ne tiska in ne daje bralcu. Vse prehudo se znova in znova obnavljajo že znane in kar že stereotipne partizanske zgodbe in pesmice, ali pa se kar povprek že pišejo partizanski vesterni in kavbojske kriminalke.

Vse to pa je tako neznansko daleč od tega, zakaj smo pri nas začeli z odporom in partizanskim bojem: šlo je za osvoboditev domovine in šlo je še za veliko več — šlo je za to in predvsem tudi za to, da si ustvarimo domovino, v kateri ne bo mogel nihče več živeti na račun bližnjega in v kateri bodo človečanski odnosi med ljudmi.

In prav tisto, kar se je dogajalo med našimi ljudmi v velikem partizanskem času, bi zmoglo ustvarjalcu pomagati, tako današnjemu ko jutrišnjemu, da bi človečansko globlje prikazovali partizanski čas, da bi globlje izpričevali tako veličino kot tudi tragiko našega polpretekega časa. Pisatelj ne more drugače pisati, kakor da iz svojega časa piše — saj piše za svojega današnjega in

jutrišnjega bralca. Svojemu današnjemu človeku ali bralcu pripovedujemo, enako tudi jutrišnjemu, če bo pisanje človeško živelo in bo preživelo svoj čas. Le tako so mogli partizanski borci prevzemati iz Finžgarjevega zgodovinskega pripovedovanja Iztokovo ime.

Vendar pa — mi nismo samo dediči partizanskih povesti in pesmi, nismo samo dediči najrazličnejših zvrsti partizanskih stvaritev, mi smo vselej tudi dediči vseh umetniško vrednih stvaritev, ki so bila s človečansko zavzetostjo zasnovana in prežeta — in to vse od pradavnih časov, ko so začele naše bajke ali babice bajati ali pripovedovati.

Tako sem poskušal seči daleč nazaj in hkrati tudi v naš polpretekli partizanski čas, da bi povedal, kako je tisto, kar je ustvarjalno spočeto in človečansko izpovedano, vedno tudi progresivno ali napredno. Vse to pa bi veljalo tudi za sleherno današnje prikazovanje našega življenja. Se torej pravi, kako tudi današnji pisatelj ali tvorec živi z današnjim časom in kako mora tudi vsakršno današnje partizansko pisanje zaživeti tako z včerajšnjim kot današnjim časom, a tudi z vsakim jutrišnjim časom.

Zato — še kako prav in potrebno bi bilo, ko bi se dogovorili, kako naj bi veljala tudi na partizanskem Kurirčkovem festivalu naša kritiška skrb vsakršni literaturi, naj je partizanska ali pa to ni več. Tudi prikazovanje današnjega življenja, a ki je samo nadaljevanje včerajšnjih dni, včerajšnjih in današnjih upov in razočaranj, more bogatiti in plemeniti bralca — vsakega bralca, ne le otroka.

Zusammenfassung

Beim Nachdenken über die progressiven Tendenzen im Schaffen für die Jugend betont der Autor, dass nur die künstlerisch bewiesene Literatur eine Kinderliteratur sein kann und dass nur eine solche Literatur fortschrittlich ist. Progressiv ist nur, was schöpferisch entstand und menschenfreundlich geschrieben wurde. Das gilt sowohl für Werke aus der Vergangenheit als auch für die Partisanenerzählungen und Gedichte, die tiefer die Grösse und die Tragik unseres halbvergangenen Zeitalters bekunden müssen.

Slobodan Ž. Marković

Beograd

NAPREDNE TENDENCE V LITERARNEM USTVARJANJU ZA OTROKE

Naprednost je družbena kategorija, katere osnovna poteza je spodbuda k napredku in izboljševanju življenjskih razmer ter človeških odnosov; to je napor, pot, to so rezultati za človekovo domovinsko, socialno in duhovno osvoboditev. V svojem osnovnem ali prenesenem pomenu je prodrla tudi v druge pojme, pa najsi le-ti po svojih ključnih potezah imenujejo zunajdružbene kategorije ali pa označujejo aktivnost ali delo, ki vsebuje bolj ali manj izrazito družbeno komponento. Dandanes skoraj enako pogosto slišimo izraze, kakor »napredek v industriji«, »napreden družbeni sistem« in »napredna književnost« — če omenimo samo ta tri področja na treh bistveno različnih človekovih toriščih. V prvem primeru **napredek** očitno pomeni novosti v neki tehnični (gospodarski) panogi — industriji in ni neposredno povezan z družbenimi odnosi in je potemtakem njegov pomen posreden ali prenesen. V drugem primeru je bistven pomen v napredku človekovega položaja v človeški skupnosti. Če ta odnos, kakor v omenjenih primerih, označimo z **napredkom**, s tem najbolj dosledno zaobsežemo bistvo in kompleksnost pojma. Tretji primer terja bolj preletanjeno analizo, ker vsebuje komponente, ki so specifične tako za področje kot človeško aktivnost kakor tudi za ustvarjanje kot avtonomni razvoj, obliko in rezultat te aktivnosti. Književnost vsebuje kot neločljive lastnosti svoje biti tudi tiste dejavnike, ki imajo družbeni značaj. Z avtonomnimi potezami vred, v končni upodobitvi v viziji so bitni kot izražanje človeških odnosov, vežejo se nanje in s svojo recepcijo spodbujajo njihovo spreminjanje. Vendar je treba upoštevati, da ima ta družbena sestavina svoj pomen in vrednost samo v popolni medsebojni odvisnosti z drugimi značilnimi sestavinami, ob katerih književnost postane umetnost. Književnost se presoja in vrednoti samo z estetskimi merili, v katerih je po marksističnem umevanju zajeta tudi družbena plat dela. Zatorej lahko samo umetniško delo vsebuje tudi lastnost naprednosti, nasprotno pa estetsko slab in ponesrečen izdelek, ne glede na to, kako deklarativno se zavzema za novo in boljše in kako zagovarja človekov napredek, ne more biti napreden.

Uvodna pripomba je bila nujno potrebna kot vnaprejšnja razlaga pomena, kajti pri nas srečujemo tudi naziranja, da so napredna ideja, ki tiči v književnem delu, snov dela, ki obsega določeno pozitivno dogajanje v človekovem življenju, in vsebinski dejavniki, ki so zvezani z zgodovinskimi dogodki, v katerih je nastala ali iz katerih je izšla socialistična družba, vzvišeni nosilci značnice naprednost dela kot celote in da jo tudi določajo v kakovostno-umetniškem smislu. Taka popačena stališča in razumevanje naprednosti brez upošte-

vanja književnih vrednot same stvaritve in njene celotnosti srečujemo pretežno v praktičnem odnosu do sodobnega literarnega ustvarjanja za otroke, pa tudi za odrasle. Posamezna dela, ki premorejo prvo, drugo ali tretjo lastnost, so izšla brez estetske presoje in so jih priporočali brez kritičnega opozarjanja na umetniško vrednost ali nepomembnost. Celo nekatera očitno književno slaba dela so bila deležna »družbene podpore«, širili so jih in jim podeljevali priznanja kot »naprednim«. V tem oziru je značilno stališče v neki recenziji rokopisa, ki so ga izbrali na natečaju in ga priporočali za objavo: »Delo po svoji **tematiki** iz narodnoosvobodilnega boja in svoji svobodnjaški **ideji** o zmagi delavskega razreda sodi med **revolucionarna** dela, s katerimi se lahko primerno obhaja pomembna obletnica naše preteklosti. Pisatelja so navdihnili vojna doživetja in dogodki in jih je **zvesto opisal**. Natančno je izrazil in upodobil tisto, kar se je v resnici zgodilo. Ob tem delu se bodo otroci lahko vzgajali v naprednem duhu.« (Besede v navedku je podčrtal S. M. Avtor citirane recenzije in delo nista omenjena, ker je navedek del internega gradiva pri odboru neke pomembne vsakoletne nagrade v okviru razpisa za revolucionarno literaturo v SR Srbiji.) Kljub okornemu izražanju je iz navedene recenzije jasno razvidno, kako njen avtor pojmuje književnost in kako vrednoti naprednost in revolucionarnost v literarnem delu. Povrhu pa je še očitno, da gre za delo, namenjeno otrokom, in potemtakem sega tako pojmovanje tudi na to področje. Ta zgled slabe družbene prakse, pri katerem smo se pomudili, za književne kroge — pisatelje in poznavalce književnosti — še ni značilen. Bolj je doma pri določenem številu ljudi, ki krojijo usodo knjige in si napak razlagajo revolucionarnost dela — kot natančno prenašanje tistega, kar se je »v resnici zgodilo«. Da bi delo postalo napredno, je po njihovem mnenju treba vanj vnesti nekaj revolucionarnega, kar se je res zgodilo, in potemtakem bit naprednega nastaja zunaj dela, umetnikov delež pri naprednosti njegove stvaritve pa je zreduciran na izbiro ideje, snovi in dogajanja, medtem ko sta njihova upodobitev in utelešenje manj pomembni. Takšno zgrešeno pojmovanje — da naprednost nastaja zunaj dela in jo je treba vanj vnašati — ne bi zaslužilo pozornosti, če se ne bi širilo še v neki drugi obliki in se delno spreminjalo v praktično izražen družbeni odnos do sodobnih književnih del z deli za otroke vred. Včasih gremo tudi v skrajnost in izražamo mnenje, da so napredna samo tista dela, katera bolj ali manj umetniško posrečeno slikajo narodnoosvobodilno vojno in revolucijo ali pa zajemajo iz njiju snov, jih potem izdajajo za šole, knjižnice in tekmovanja za bralno značko kot posebne zbirke del ter jih začnajo preštevati.

Popačeno pojmovanje naprednega v književnem ustvarjanju se je nevarno razbohotilo še v obliki neke dejavnosti — v pisnem obravnavanju revolucije in revolucionarnih dogodkov pri otrocih in na šolah. V sporedih jubilejnih proslav, ki se nanašajo na številne pomembne trenutke v naši preteklosti, zlasti na pomembne dogodke in slavne udeležence narodnoosvobodilnega boja, nahajamo med drugimi predvidenimi točkami tudi razpise za otroke in odrasle s snovjo, idejo in motivi iz narodnoosvobodilne vojne in revolucije. Nad številom tistih, kateri to tematiko razpisujejo, in nad množično udeležbo otrok, ki pišejo literarna dela na razpisano snov, se je treba že kar zamisliti.

Ne bomo se spuščali v vzgojno-pedagoško plat tega pojava, pomudili se bomo le pri razmerju med vojno tematiko in otroki, ki se udeležujejo teh razpisov. Današnji otroci, v letu 1981, so od predšolske do mladostne dobe večinoma vnuki udeležencev narodnoosvobodilne vojne in revolucije, redkeje otroci kakšnega starejšega očeta borca. Pri normalno razvitih otrocih bi mo-

rala biti v okviru predstave o življenju in zgodovini narodnoosvobodilna vojna že daljna »živa preteklost«, vendar preteklost v obliki legende in epopeje brez poznavanja podrobnosti, brez doživljanja iz takšnih ali drugačnih udeleženskih virov in brez raztelesene konkretizacije dogajanja in številnih zgodovinskih topografskih lociranj. Še za sodobnike je to že daljna štiridesetletna preteklost, katere se spominjajo kakor skozi sanje in ki jo kot svojo resnico dopolnjujejo s spomini ali z opiranjem na verjetnost. Otroške »rekonstrukcije« te preteklosti so otežene in obremenjene z navzočnostjo in pričevanji sodobnikov, ki so večinoma posredniki med otroki in otroško »daljno« preteklostjo in ki vedo »tisto, kar se je v resnici zgodilo«.

V otroških delih nasploh, v delih za jubilejne razpise pa še posebej, srečujemo kljub vsej pismenosti večinoma le posnemanje odraslih — avtor ali pripovedovalec se postavlja v vlogo priče ali udeleženca vojne. V vezani ali nevezani besedi izpovedujejo posplošene ali splošno znane vrednote narodnoosvobodilnega boja, razlagajo pomembne dogodke in opisujejo slovita junaštva v obliki poudarjene patetičnosti. Pri tem ne čutimo dovolj otrokove sodobnosti, pogrešamo iskreno otroško izražanje narave in življenja, v katero se je vgradila preteklost, ki pa je otrok ne izloča v posebno kategorijo ali posebno tematsko celoto. Zgled takšnega naziranja in odnosa je *Zbornik odabranih dečjih literarnih radova o tematici narodnooslobodilačke borbe*. Avtorji so šolski otroci iz podrinsko-kolubarskega območja, ob štiridesetletnici revolucije (1941 do 1981) se jih je odzvalo 3500, izbrali pa so 160 del. V izbranih delih srečujemo večidel boj, kri, smrt in patetično navdušenje nad simboli socializma in svobode — snov, motivi in odnos, pri katerih otroci nimajo življenjske izkušnje. Malo je veselja, igre, dela, hotenj, da bi se pri premagovanju ovir in težav ravnali po vzoru prednikov in slavne dobe. Premalo je čutiti, da sta protest in boj s fašisti del splošnega človeškega protesta in boja in da ju mora vsak človek, tudi otrok, v svojem času in v svojih razmerah povzeti in nadaljevati.

Zgrešeno pojmovanje naprednega, ki je na eni strani dalo prednost neke- mu idejnemu, tematskemu in zgodovinskemu področju, na drugi strani pa absolutiziralo vrednote družbene komponente zunaj celotne vrednostne strukture literarnega dela, se je, čeprav ni pomembno kot pojav v književni kritiki, vendarle nevarno razširilo in pokazalo v določeni obliki šolske prakse in ukvarjanja z otroki v pionirskih domovih in pionirskih knjižnicah. Zaradi izmalicečnosti, ki se je bolj očitno pokazala v specifičnih okoliščinah, se utegne zgoditi, da bo ogrozila normalno recepcijo književnih del za otroke, tudi tistih, v katerih so napredne tendence.

O ustvarjanju za otroke s tematiko narodnoosvobodilnega boja, o njegovih umetniških dosežkih in njegovi naprednosti je tekla razprava na dvajsetih zasedanjih festivala Kurirček v Mariboru, o tem se je pisalo v študijah in knjigah. Čeprav se je treba še naprej pogovarjati o že izšlih delih in o novih, ki se šele pojavljajo v tem tematskem krogu, jih ocenjevati in ponovno ocenjevati, se je vendarle treba zadržati pri nekaterih novih literarnih pojavih, pri otroških knjigah na sorodnih ali drugačnih tematskih področjih, z drugačnimi in novimi idejami in uresničenimi pesniškimi svetovi, ki se kot tendence vključujejo v napredno ustvarjanje in pomenijo njegov razvoj.

V zadnjih desetih letih (1971—1981) je izšlo nekaj del, ki so po snovi in obdelavi zelo različna, vendar zavrlo svoje umetniške vizije pomenijo prispevek k naprednosti. Za zgled naj naštejemo nekaj del beograjskih pisateljev (izšla so v letih 1978—1981): Vojislav Donić *Knjiga iz detinjstva*, Vojislav Rančić *Trinaestogodišnjaci*, Ante Staničić *Galebovo gnezdo*, Čedomir Brašanac *Crveni*

rub oblaka, Grozdana Olujić *Sedefna ruža*, Danilo Nikolić *Oni su volili srne*, Milovan Vitezović *Izabrano detinjstvo*, Zoran Stanojević *Kuća koja je pustila koren*. Družbena sestavina v teh sodobnih delih za otroke je navzoča v več oblikah. V nekaterih jo je čutiti kot bližajoči se val nevarne osamljenosti človeka-otroka v moderni civilizaciji in boj z njo s pričarano grozo, protestom in sanjami. Zavzetost za ohranitev družabnosti, potreba po življenjskem stiku z ljudmi, da bi bil človek človek, sanjarjenje in uresničevanje svoje resnice, ki v resničnosti ne obstaja — to so še nekatere sestavine naprednosti, ki jo srečujemo v sodobnem ustvarjanju za otroke. Napredni svetovi so uresničeni v pravljici, pripovedki, v romanu, v pesmi, v igri, v zgodovinskih dogodkih, v šoli ali v oblikah mladostnega — resničnega ali možnega — zblizanja, ki so kot pesniška predstava zrasli iz različne tematike in se uresničili v različnih zvrsteh. V naštetih delih se malo govori o vojni in vojnih časih. Sodobna književna dela za otroke lahko očitno v svojem umetniškem tkivu tudi mimo neposrednega prikazovanja spopadov ali boja prinašajo naprednost, ki jo zaznavamo kot človeško težnjo po nečem boljšem, bolj človečnem.

Prev. F. Vogelink

Zusammenfassung

Die Literatur wird nur nach ästhetischen Maßstäben beurteilt und bewertet, in denen nach marxistischem Verständnis auch die gesellschaftliche Seite eingeschlossen ist. Nur das künstlerische Werk enthält auch die Eigenschaft der Fortschrittlichkeit, ein ästhetisch schwaches und verunglücktes Erzeugnis kann trotz der deklarativen Einstellung für das Neue und Bessere nicht progressiv sein. Einem verdorbenen Begreifen des Fortschrittlichen im Literaturschaffen begegnen wir in unserer Verlagspraxis, wenn wir künstlerisch unbedeutende Werke, als ob sie fortschrittlich wären, unterstützen und empfehlen, weil sie etwas beschreiben, was wirklich geschehen ist. Ein solcher Standpunkt ist auch im Schaffen der Kinder selbst gefährlich, in ihren Schriften, die am Jubiläumsausschreibungen mit der Thematik aus dem Volksbefreiungskampf entstehen, welcher den Kindern ein entlegenes Zeitalter bedeutet und in den Schriften nur die Erwachsenen nachahmen, die Kindergegend aber nicht zum Ausdruck kommt, in die sich die Vergangenheit eingliedert hat. Im Schaffen für Kinder in den letzten zehn Jahren (1971—1981) führt der Autor als Muster einige Werke der Belgrader Schriftsteller an, die wegen ihrer künstlerischen Vision einen Beitrag zur Fortschrittlichkeit bedeuten (Vojislav Donić, Vojislav Rančić, Ante Staničić, Čedomir Brašanac, Grozdana Olujić, Danilo Nikolić, Milovan Vitezović, Zoran Stanojević).

Muris Idrizović

Sarajevo

NAPREDNE TENDENCE V KNJIŽEVNO- UMETNIŠKEM SNOVANJU ZA OTROKE

Preden začnemo razpravljati o tem predmetu, moramo natančneje opredeliti pojem: napredna tendenca. Določena teoretična razlaga je potrebna, prav tako tudi ustrezna označitev, kaj mislimo s tem pojmom. Sleherno ukvarjanje s književnostjo spravlja umetnika v položaj, da se mora opredeliti nasproti svetu. Ker je človek družbeno bitje, je tudi umetnina družbeno dejanje. Če opredelimo umetnost kot družbeno dejavnost, lahko zbudimo bojazen, da otroški knjigi nalagamo neprimerne funkcije in ji s tem odvzemamo njeno osnovno konstitutivno prvino — igro. Toda kakor sleherna umetniška govorica prinaša spoznanje, pa tudi nauk, tako tudi umetnina, ki sloni na igri kot izhodiščnem mediju, postaja družbeno dejanje. Jonathan Swift je ob *Gulliverjevih potovanjih* sporočal bralcu, da mu bo v kar se da preprostem načinu in stilu povedal gola dejstva, ker je njegov poglavitni namen, da ga poučuje in ne zabava. Ves kompleks lahko gledamo tudi drugače. Glede na naslov bi utegnili pomisliti, da je funkcija umetnosti oznanjati napredne ideje, četudi v obliki igre. Dobro vemo, da je fenomen umetnosti veliko bolj zapleten in da ne more biti govora o tem, da umetnik piše z vnaprej izmišljeno idejo, da bi pri sodobnikih zbujal napredna prizadevanja. O otroški knjigi ne moremo govoriti kot o posebnem pojavu, temveč v kontekstu funkcije, in to pomeni, da se tudi ona ukvarja s celoto življenja, dasi v okviru izkušnje in spoznanja svojih bralcev. Dobro tudi vemo, da umetniškega dela ne moremo zreducirati na neposredno funkcijo in ocenjevati vrednote izključno s stališča naprednih idej in sporočil. Na pojav ustvarjanja moramo vsekakor gledati z mnogo širšega vidika in poskati tako označitev, ki bi lahko vsaj deloma pojasnila, za kaj gre.

Umetnik si prizadeva spoznati resnico o svetu, družbi in človeku. Do resnice lahko pride po različnih poteh. Bolj ko je umetnost sprejemljiva, širši je obseg njenega sporočila. Človek si res ne more kaj, da ne bi pri svojem ustvarjanju jemal življenja kot osnovno témo. Pisati o življenju pomeni gledati nanj kritično. S tem dejanjem umetnik humanizira življenje, daje smisel človeškemu bivanju in se vključuje v tok, ki teži k boljšemu, lepšemu. Zato v besedah **humanost** in **humanizem** odkrivamo splošne značnice našega pojma. Pojem humanosti nas pravzaprav ne more povsem zadovoljiti, preozek je in preveč enostranski, da bi pojasnil poetiko ustvarjanja. Govorimo o otroški knjigi, zato se nam zdi, da bi lahko po tej poti ilustrirali svoje poglede, ne da bi ločevali pisanje za otroke od pisanja nasploh in ne da bi zmanjševali njegov pomen. Pojem humanosti dopolnjujemo še z drugo značnico — resnico, to pa pomeni,

da veličino naprednega hotenja lahko pojasnimo tudi z mero humanosti in resnice.

Slehera prava književna stvaritev potemtakem sporoča človeškost, resnico, to pa pomeni prizadevanje po preseganju starih, preživelih oblik in načinov mišljenja in teženje po boljšem, lepšem. V razlago besede napredek sodijo številna dopolnila pomena. Prizadevanje po ustvarjanju novih oblik in humanističnih idealov oznanja književnost z umetniškim postopkom in sugestijo, seveda ob zavračanju preteklosti in preraščanju preseženih oblik življenja.

Napredno se razodeva v mnogih oblikah in ima več pomenov: filozofskega, sociološkega, etičnega in podobno. Otroška knjiga ne sega daleč v vsa področja, to pa ne pomeni, da se jih ne dotika, vsaj obrobno. Napredno pomeni: bojevati se za resnico, pravico, svobodo, za lepše, bogatejše življenje. In kako se to razodeva v literarnem delu? Kakšno delo bo napisal umetnik, to je odvisno od njegovega svetovnega nazora, od njegove Weltanschauung, kakor bi bil dejal Krleža. Tukaj pa obravnavamo pisatelje za otroke, se pravi humanistične pisatelje in njihova dela.

Primerjajmo dvoje del slovenske književnosti: Bevkove *Črne brate* in Seliškarjeve *Tovariše*. Obe povesti imata isto ali vsaj zelo podobno idejo. *Črni bratje* pripovedujejo o mladih karbonarjih, skrivni združbi slovenskih mladencev, ki sanjajo o svobodi slovenskega naroda. V večdimenzionalni povesti se prepletajo prizori iz surove resničnosti, pa tudi liki romantično navdušenih mladih ljudi. Bevk v nobenem prizoru ne karikira negativnih postav, hkrati pa tudi ne idealizira pozitivnih junakov. V izpovedovanju svobodoljubnih teženj je odkril življenjsko resnico mladih ljudi, z izpovedovanjem te resnice pa je razgibaval in razvijal svobodoljubne težnje svojega sveta. Pojem naprednosti spravljamo tukaj v neposredno zvezo z resnico — dva pojma, ki imata isti pomen in smisel. V tem delu je uresničena narodnoosvobodilna funkcija književnosti, vendar to ni njena osnovna funkcija. Čeprav je Bevkova knjiga prežeta z idejo narodne osvoboditve, ni bila in ni postala orodje narodne ideologije. Svojo funkcijo zajema iz umetniške realizacije narodne ideje, ki oznanja nove vrednote osvobojenega življenja.

Junaki Seliškarjevih *Tovarišev* povzemajo to misel in jo nadaljujejo, vendar v drugačnem času, še bolj surovem in mučnem, v drugi svetovni vojni. Usoda ali sreča jim je prisodila vlogo, ki so ji bili popolnoma kos. S prizori in psihološkim poglobljanjem izraža misel in bistvo osvobodilnega boja slovenskega naroda in portretira like Pavleka, Sonje in drugih z optiko ideologa in rodoljuba, ki je s slehernim vlaknom svojega čustvenega bitja zvezan z revolucijo. Ideja knjige je napredna, vendar ta označitev ni zadostna in ne prispeva nič k njeni umetniški ceni.

Pisatelji, kakršna sta bila France Bevk in Tone Seliškar, so napisali številna literarna dela s tematiko narodnoosvobodilnega boja. S stališča literarne vrednosti so boljša tista, v katerih ideja ni posebno poudarjena. Seliškarjeve *Mule* na primer prinašajo humanistično, plemenito vizijo osvobodilnega boja in človeka, ki je spoznal smisel življenja, ki ozaveščen zavrne etiko stare družbe ter z novimi vrednotami stopa v novo obdobje življenja. Seliškar je svojim junakom vdihnil moč prenikanja v resničnost in vizijo novega, za kar so se pripravljali bojevati in žrtvovati. Drugi pisatelji, ki niso imeli toliko daru, se niso mogli odtrgati od resničnosti, niso se umeli vzdigniti nadnjo ter pričevati o humani vsebini življenja. Bolj so se prepuščali čustvom in se niso mogli povzpeti do sublimirane sinteze človeka in časa. Njihove pravlјice in romani

ne morejo priklicati lepše, plemenite vizije, glasno oznanjajo samo ideje svojih pisateljev. V njihovih sporočilih slutimo samo tendenčnost, pogrešamo pa umetniško utelešenost. Pretesno so bili zvezani s konkretno resničnostjo in so se zato približevali dokumentarni funkciji literature, ob preslikavanju tistega, kar so videli, se niso povzpeli iz pritalnega k splošno človeškemu in univerzalnemu pojmovanju človeka v vojni. Iz natančnega opisovanja resničnosti, h kateri so težili, ni nastalo delo, prežeto z dejansko resničnostjo in trajnim literarnim pomenom. *Modre prozore* (Modra okna) Danka Oblaka recimo sprejemam ne zaradi opisovanja resničnosti, čeprav je le-to zelo natančno, temveč zaradi junakovega odnosa do te resničnosti. Resnica nastopa kot vrednota v trenutku, ko pisatelj z junaki vred spreminja dano resničnost, jo razdira, da bi zgradil lepšo in boljšo. Ta roman ni zato, ker je v njem realno upodobljeno življenje v smislu vsakdanje resničnosti, prav nič večji.

Če bi primerjali dela pisateljev, ki so pisali pretežno o narodnoosvobodilnem boju (Anđelka Martić, Aleksa Mikić, Kosta Stepanović idr.), bi prišli do istih ugotovitev. Branko Ćopić si za svoje junake izmišlja novo resničnost ter jih prenaša v prostore domišljije, v sanjsko razsežnost življenja, ki jih navdihuje za ustvarjalno življenje. S povezovanjem minulih dogodkov iz izročila in legend v Pionirski trilogiji je v romanih *Orlovi rano lete* (Orli vzlete zgodaj), *Slavno vojevanje*, *Bitka u Zlatnoj dolini* svoje junake postavil v take položaje, da avtentično izpovedo svoje mladostno hotenje. Vse Ćopićeve pripovedi niso humoristične, precej je otožnih in žalostnih, oboje pa preveva skupna misel o novih časih v prihodnosti. Junaki odkrito govorijo o njej in izpovedujejo svoja hotenja.

Slovenski modernisti na začetku našega stoletja (Ivan Cankar, Dragotin Kette, Josip Murn, Oton Župančič) uvajajo senzibilnost evropske moderne in govorijo o otrocih kot o majhnih umetnikih. Ustvarjanje za otroke je enakovredno in v vseh ozirih enako zahtevno kakor ustvarjanje za odrasle. Oton Župančič je napisal: »Resničen je mnogo ponavljani izrek, da je iz slovtva za deco najboljši komaj dovolj dobro. Na drugi strani pa je tudi res, da je otrok najženialnejši čitatelj. To mislim tako, da gre s svojim instinktom vsaki knjigi, ki jo dobi v roke, naravnost do njenega jedra, kakor gre čebela vsaki cvetlici naravnost do medu«. Ivan Cankar je surovi resničnosti svojega otroškega sveta (*Hiša Marije Pomočnice*) postavljajal nasproti junakovo hrepenenje in zapisal: »Vsaka mladost je polna sreče in radosti, svetlega sonca in nezadržnega smeha.« Poezija Otona Župančiča je polna vitalističnih občutij, vsa žari od optimizma in vedrine, zlasti u zbirki *Pisanice*. Humanizem kot lastnost umetnine, s katero se premaguje zlo v človeku in le-ta teži k dobremu, zelo nazorno izpoveduje Ivana Brlić-Mažuranić. Vsa narava in ves pojavni svet, rastline, živali, drevje, gore in skale, reke in gozdovi se postavljajo na stran dobrega. Mali vajenec Hlapić (*Čudnovate zgode šegrta Hlapića*) je poosebljen življenjski optimizem, ki se pretaka v novi svet in plast izkušnje. Hlapić zastopa drugačen svet, kot je objektivni, ta njegov drugačni svet je deško veder, idealistično oprt na lepoto. Gibalna sila vajenca Hlapića je humanizem, ki obseva njegovo osebnost in jo usmerja k dobremu kot poti osmišljanja. Ob soočanju dobrega in zla je Ivana Brlić-Mažuranić v simbolih dobrega odkrivala edino možno pot obstoja.

Frane Milčinski (v *Ptičkih brez gnezda*) hoče priti do jedra s slikanjem bede zavrženega sveta, ki se oklepa rešilne bilke, da bi se obdržal. Z grotesknostjo položaja, ki je naturalistično obarvan in objektiviziran, bolj kot z umetniškim darom odkrivanja resnice zbuja naše misli in čustva ter nas sili k razreševanju

smisla človeškega življenja. Razmišljanje nas sili k spoznanju, da je treba spremeniti družbo, ki tako ravna s človeškim bitjem. Isto počne Rado Murnik (v romanu *Lepi Janičar*) z razgaljanjem notranjega razkroja aristokracije in laži, na kateri sloni življenje graščakov, njihove brezdušnosti, hinavščine in strasti. Teženje in hrepenenje sta imanentni skoraj vsakemu otroškemu delu. V Bevkovih *Pastircih* so mladi tako željni življenja in lepote, da zgorevajo od hrepenenja. Fran Ksaver Meško vodi v duhu svoje poetike in idealističnega nazora junake v prostore humanosti in lepote. Meškov mladi človek se čudi vetru, ki piha čez poljane, in ugiba, kdo mu daje moč, kdo mu določa in veleva pot. S svojimi junaki vred občuduje cvetje na robu gozda in jih navdaja z občutjem miru in varnosti. Meško humanizira življenje in odpira nova obzorja.

V hotenju, da bi ustvarjala novo, da bi preoblikovala življenje in mu vlila nov in bogatejši smisel, si umetnost izmišlja nove oblike in vsebine, novo človeško resničnost in tako vpliva na spreminjanje in preoblikovanje sveta. Življenje je samo po sebi dialektična pot, na kateri se vse spreminja, na kateri se nič na enak način ne ponovi. Po tej poti hodi človek jutrišnjemu dnevu naproti, prežet z vero in upanjem v novo, bogatejšo lepoto od tiste, do katere se je povzpел s svojo izkušnjo. Otroški knjigi pripada pri tem izjemna vloga.

Otroci so veliko večji uživalci lepote, kot menijo odrasli. Ne čutijo potrebe po izražanju svojega doživljanja lepote barv in zvokov, zato pa obilno uživajo v zakladnici lepote. V prostorih svojega otroštva živijo kakor nadarjeni ustvarjalci in sami sodelujejo pri oblikovanju svoje vizije. Otroštvo in umetnost postajata dva vrelca radosti in upanja človeštva, ki se pretakata drug v drugega. Če sta tadv studenca skaljena in pretresena, svetloba ne more zlahka prodreti vanju. Otrok je sila dovzeten, njegova domišljija je lahkotno razigrana. Zmemor je pripravljen sprejemati spoznanja in sporočila o svetu. Intuicija ga nezmotljivo vodi k odkrivanju resnice. Otroci še niso zmožni dojeti bistva, obzorje znanja je še premajhno in ga dopolnjujejo z domišljijo, zato natančno razločujejo in prepoznavajo avtentična in neavtentična sporočila. Ne umejo se še opredeliti s stališča napredne ali drugačne misli, temveč izključno le po nagonu in resnici, ki jo prinaša vanje moč umetnosti. Še tako napredna misel si sama po sebi ne bo utrla poti k mladim, če ni v njej čarovne moči umetniške govornice.

Mogoče se na nobenem duhovnem področju ne morejo tako izraziti človeške težnje po razodetju tega sveta in odkrivanju novih kakor na območju domišljije. Najpopred pa je treba odkriti svojega lastnega, razodeti sen sleherne generacije in seči do dokončnega spoznanja. Otrok se lahkoživlja v najbolj fantastične predstave, ker ni obremenjen z logičnim spoznanjem in racionalnim pojmovanjem sveta. Korenine znanosti in umetnosti izhajajo od otroka, celo od živali in narave, vendar je začetek znanosti in umetnosti tam, kjer intuitivno doživljanje prehaja v zavestno. Misel resnične umetnosti, ki je nekaj tako spontanega kakor žuborenje potoka, kakor ptičje petje, je iskati samo v tem, da se upira vsemu tistemu, kar vleče nazaj, kar je preseženo in zgodovinsko obsojeno na izginjanje. Pri premišljanju o tem, kaj je v življenju preživelo, se srečujemo s pojmom umetniške in dejanske resnice, kadar resničnost res ni takšna, kakor se nam dozdeva, kadar je izmišljeni svet bolj resničen kot dejansko življenje. Če upoštevamo otrokovo zmožnost intuicije, bomo razumeli, da si bo pomagal z domišljijo in z njo nadomestil pomanjkanje izkušnje in znanja ter zaslučil resnico. Lewis Carroll je zapisal: »Če sem lagal, sem to počel zato, ker ti (pri tem je imel v mislih bralca, M. I.) moram dokazati, da je laž resnica.«

Neizčrpni so studenci, iz katerih zajema človeška misel v svojem gibanju k novemu, v svojem prizadevanju, da bi se polastila novih vrednot življenja. Potemtakem ne moremo zreducirati funkcije knjige na utilitarnost, od nje ne moremo terjati, da mora biti napredna v dobresednem pomenu, temveč moramo zahtevati, da razodeva resnico o svetu in življenju. Njena funkcija se širi na večja območja, na odkrivanje novih resnic in vrednot, ali z drugimi besedami — novih lepot, resnic-lepot. Ne angažira se potemtakem za napredek, temveč za resnico, v kateri je vsebovano človeško in otroško teženje po napredku.

Prev. F. Vogeltnik

Zusammenfassung

Jedes wirkliche literarische Schaffen teilt die Humanität und die Wahrheit mit, beinhaltet das Bestreben nach Überwindung der alten, überholten Denkformen und -Arten und die Tendenzen nach etwas Besseren, Schöneren. Die Kunstwerke kann man zwar nicht auf eine unmittelbare Funktion reduzieren und die Werte ausschliesslich vom Standpunkt der fortschrittlichen Ideen und Mitteilungen schätzen. Das Schaffensphänomen muss von einem viel breiteren Standpunkt aus betrachtet werden. Das Kinderbuch beschäftigt sich auch mit der Ganzheit des Lebens, obgleich im Rahmen der Erfahrungen und Erkenntnisse seiner Leser. Der Autor analysiert, wie sich das Fortschrittliche und Künstlerische in den Kinderbüchern auf Beispielen aus der slowenischen und serbo-kroatischen Jugendliteratur ausdrücken, das ist in den Werken, die den Volksbefreiungskampf behandeln, und in den Werken aus der älteren Jugendliteratur (France Bevk, Tone Seliškar, Danko Oblak, Branko Čopić, Ivana Brlić-Mažuranić, Ivan Cankar und andere).

Voja Marjanović

Beograd

NA POTI K SODOBNOSTI

Pristop k témi, ki je danes predmet naših pogovorov, omogoča nekaj opazanj, ki so bistvene sestavine življenjske resničnosti, potemtakem pa tudi umetniške transpozicije. Kadar to povemo, imamo v mislih vsebinsko bogastvo sedanje resničnosti, ki se kot popolna novost vgrajuje v literaturo in s tem omogoča, da za njo ostaja sled časa in človeške naprednosti.

Področja otroške književnosti ni nikoli kazalo omalovaževati, čeprav so minula obdobja nahajala v njem neodgovoren odnos. Prav v umetniški besedi, namenjeni bodočemu človeku, je treba čutiti potencialno moč umetnosti, torej njeno otroštvo, ki se vzporedno z rastjo človeškega spoznanja in uma pne do vrhunskih dosežkov.

Vprašanje naprednosti in novih smeri v sodobni otroški književnosti je po našem mnenju treba razumeti kot poskus, da se iz tekočega življenja in umetniških realizacij uresničijo nove vizije človeka in njegove identitete v razmerju do sodobnosti. To pomeni obenem tudi odkriti bolj sveže in ustreznejše oblike, ki bodo izražale to vizijo. Ne glede na nekatere življenjske pojave, ki se ne spreminjajo, je po zakonih narave kot najvišje sile sveta vse v kolesnicah dialektične igre porajanja in vključuje spreminjanje tako vsebinskih kakor tudi vnanjih oblik. Glede na to mora tudi naprednost umetniškega ustvarjanja iti v korak z življenjskimi metamorfozami, ki so dandanes neverjetno hitre in skokovite.

Če izhajamo iz tega, da so nekatere snovi in motivi, ki so obdelani v otroški literaturi, danes že nekako preseženi in da ne morejo zbuditi pri bralcu večjega zanimanja, tedaj moramo nakazati nova področja in oblike, v katerih si bo ta literarna zvrst, povedano s pridržkom, utirala pot k bralcu. Po našem mnenju ni le-ta ne simptomatična ne tvegana, ker je v naši današnji življenjski resničnosti veliko različnih pojavov in priložnosti, da se odpro meje vizij in slutenj tako o sedanjem življenju kakor o njegovih predstavah v prihodnosti. Kaj pa pravzaprav hočemo s tem povedati? Prav to, da so zapleteni mehanizmi naše sedanjosti, trajanja in obstajanja primerni za znanstvene in umetniške upodobitve in da lahko literatura sprejme to možnost kot izziv, celo kot drzno priložnost.

Današnja življenjska resničnost je prepolna družbenih, gospodarskih, rodoljubnih, kulturnih, umetniških, znanstvenih in drugih pojavov in sprememb. Treba jih je dojeti in opaziti. Iz te snovi je treba nepodkupljivo z umetniškim duhom spletati mrežo mozaične podobe sveta. Analitično in plastovito je moč ustvarjati umetnost besed, ki se ne bo bala poraza prihodnosti, zakaj, kakor

je dejal Omar Alkhattab, »ne boj se za tisto, kar je preteklost, ker je toliko reči okrog tebe, ki se ravno dogajajo (in te so zate pomembne)«. Ena izmed možnih in neizogibnih snovi je torej *sodobnost*, ta podoba našega načina življenja, ki nas prežema vsak dan in ki v mladih rodovih zbuja svojo imenitno stalnost.

V današnjih življenjskih razmerah se otroštvo ne spreminja v svojem osnovnem pomenu in biti — naivnosti, nedolžnosti, optimizmu, dobroti, neizkušeni. Vendar ni več ne idilično ne romantično. Otroštvo kot pojav življenjskega obdobja je izpostavljeno spremembam in pritiskom časa, v katerem traja. Glede na okolja, v katerih se razvija, je dandanes precej modulirano. Otrok je, natančneje povedano, del resničnosti, v kateri živi, in je od nje odvisen: ali je »avtentični otrok«, otrok neposrednega vedenja, ali pa »programiran otrok«, ki ga maličimo s pedagoško, roditeljsko in civilizirano didaktiko, tako da zgodaj, preden doseže življenjske stopnje, postane starček. Zato se integriteta njegove osebnosti občasno spreminja; izgublja »mik otroštva« in, kakor je dejal modrec iz Jasne Poljane, »tisto svežost in brezskrbnost, tisto potrebo po ljubezni in moč vere v vse, kar ga obdaja«.

Sodobnost kot neizprosna snov današnje otroške literature mora biti navzoča, in to tudi v resnici je. Srečujemo jo sicer bodisi v projekcijah osamljenosti in odtujenosti otrok od staršev, narave, tovarišev, toplega ozračja sorodstva ali pa v prizadevanju, da se neizogibno sprijaznijo s takim življenjem in najdejo edini smisel v takem otroštvu. Medtem ko na eni strani Aleksander Vučo v svoji pesnitvi *Momak i po hoću da budem* ponuja mlademu bitju izhod v hitrem nabiranju izkušenj, vendar pa tudi v odkrivanju smisla v ljubezni kot izviru nežnosti, plemenitosti in umirjenosti, pa na drugi strani nekateri pisatelji s tehniko sprejemljive sodobne komunikacije z življenjem in svetom gledajo na otroštvo in otroke bolj logično: opisujejo jih bodisi kot bitja, ki se s svojim položajem v družini »ne upirajo ali pa se upirajo«, ali pa kratko malo sprejemajo življenje takšno, kakršno je, kar se nam zdi tudi edino pravilno. Romani *Mi smo smešna porodica* Rada Obrenovića, *Branka* Mirka Petrovića, *Prijatelji Bon i Bona* Olivere Nikolove, *Čudo od djeteta* Advana Hozića ali pa poezija Vlada Stojiljkovića *Blok 39* nedvoumno pričajo o nujnosti posodabljanja današnje otroške literature. Pri njih je očitno napredno prizadevanje, da bi vzpostavili odkritosrčen odnos med življenjsko resničnostjo in literarno govorico.

Če je *sodobnost* prva značnica v novih tendencah po modernejši literaturi, potem tičijo v njej še druge možnosti. To pa pomeni, da moramo denimo eno izmed vodilnih tém človeškega odnosa do družbe, témo *patriotizma* ali *rodoljublja* dandanes nahajati v drugačnih relacijah med življenjem in umetnostjo. Vemo, da se domovina brani s puško in da se človekovo junaštvo razodeva v zmagi nad sovražnikom, vendar lahko domovino branimo in jo tudi v resnici branimo, kakor je dejal pesnik, »tudi s cvetlico in lepim vedenjem«, pa tudi »s sestrsko ljubeznijo, častjo in znanjem«. Kakor ni nikoli dovolj knjig o ljubezni in človeškem humanizmu, tako ne morejo biti nikoli odveč knjige, ki pripovedujejo o vojnih grozotah in oznanjajo svetlo idejo miru in človeške solidarnosti. Tematika narodnoosvobodilnega boja se dandanes počasi pretaka v sočasno simboliko o dobi, ki je določena epopeja, z ustrezno umetniško transpozicijo, ki se oddaljuje od deklarativnosti, patetičnosti in travmatičnih vizij vojnih tragedij. Omenimo le nekaj takih del: recimo roman Dragana Lukića *Bomba u beloј kafi* ali roman Stojanke Koprivice-Kovačević *Lisica u rukama*, ki je pravkar izšel v novosadskem *Dnevniku*.

Literarna govorica za mladega bralca se lahko posodablja tudi v drugih tematskih in motivnih smereh. Za znanstvenofantastično tematiko še ni preveč zanimanja v krogu sodobnih pisateljev, čeprav se ponuja kot potencialna možnost v umetniškem oblikovanju. Znanstvena odkritja, vesoljski poleti, vesolje v najširših pomenih so priložnost za izvirne navdihe, ki utegnejo zbuditi radovednost pri bralcih vseh starostnih dob. Zakaj »vesolje je komaj uvod v tisto, kar bo šele treba povedati«, pravi Muhamed Ikbāl, mislec Pascal pa bi pristavil, da je »večni molk neskončnih prostranstev, ki nas navdajajo z grozo«.

Kljub vsemu je vesolje kot tematika sodobne literature združitev znanosti in umetnosti, to je pa kombinacija, ki ustreza času, v katerem živimo in ustvarjamo. Od Julesa Verna in Wellsa do Lema, od naših pionirjev nekakšne znanstvene fantastike do današnjih pisateljev. Ta književna tematika odpira široko območje ustvarjanja. Treba se je lotiti in v njej odkriti možnost za ustvarjanje kakovostne literature, ne pa kiča ali plaže.

Eno izmed pravil umetnosti in njene naprednosti bi lahko odkrili v hipotezi, da nekateri pisatelji poskušajo s kontrasti ali eksperimentiranjem vsiljevati svojo ustvarjalno poetiko. To »postavljanje logike na glavo« ali ustvarjanje besedne umetnosti »po vsi sili« srečujemo v tokovih otroške literature tudi pri nas. Ne da bi se ozirali na javno kritiko, smo mnenja, da v takšnih — nikar zameriti — literarnih pustolovščinah ali ustvarjalnih izživiljanjih ni nobene možnosti za pravo naprednost v književnosti, namenjeni mladim. To pa zato, ker v takih ekshibicionističnih poskusih pačijo življenje in njegovo lepoto. Takšni poskusi namreč demitizirajo resnico o »življenjski človeški sreči in lepoti« in se hočejo mračno zazreti resničnosti v oči ter obremeniti otroštvo in otroško dušo z zoprnimi prizori iz našega bivanja. Babičeva *Strašna i nova deca* ali Nogova *Tetka koza* sta dva zgleda poskusov vnašanja novih tendenc v sodobno otroško pesništvo, ki jih po našem mnenju ni moč sprejeti brez pridržkov.

Inovacije, naprednost in tendence v otroški literaturi so navzoče v sedemdesetih, zlasti pa v osemdesetih letih našega stoletja in bogatijo umetnost, namenjeno mladim. V žarišču teh prizadevanj je sodobnost prva vabljliva tarča. Zato moramo videti prihodnost etičnih in estetskih vrednot otroške literature prav v teh prizadevanjih, čeprav s primesjo hotène, toda diskretno napovedane vzgojnosti, ki te književne zvrsti ne more izobčiti iz čistega in priznanega leposlovja.

Prev. F. Vogelnik

Zusammenfassung

Die Gegenwart ist ein unerbittlicher Stoff der heutigen Kinderliteratur. Man begegnet ihr in den Lichtbildern der Vereinsamkeit und Entfremdung der Kinder von den Eltern, von der Natur, von den Genossen, von der warmen Atmosphäre der Verwandten oder im Bestreben, dass sich die Kinder unvermeidlich mit einem solchen Leben befreunden und in einer solchen Kindheit den einzigen Sinn finden. Die Modernisierung der gegenwärtigen Kinderliteratur ist in mehreren Richtungen notwendig. Eine der Möglichkeiten sieht der Autor in der wissenschaftlich-phantastischen Thematik. Er stellt eine positive Veränderung auch bei der Behandlung der Thematik aus dem Volksbefreiungskampf in den Werken fest, die sich von der Deklariertheit, Pathetik und den traumatischen Visionen der Kriegstragödien entfernen. Bei dem Eintragen neuer Tendenzen in die gegenwärtige Kinderdichtung kann man aber Werke nicht ohne Vorbehalt annehmen, die mit exhibistischen Versuchen das Leben und seine Schönheit verunstalten; in solchen literarischen Abenteuern gibt es keine Möglichkeit für eine echte Fortschrittlichkeit in der den jungen Lesern zugedachten Literatur.

Vladimir Milarić

Novi Sad

»PARTIZANI« FRANCETA KOSMAČA

Ko sem v vabilu na to posvetovanje prebral témo LEPOSLOVJE KOT ASPEKT UMETNIŠKEGA SNOVANJA, sem pri priči pomislil na pesem Franceta Kosmača *Partizani*. Ta pesem se mi je zdela izredno ustrezna za lepo formulirani naslov posvetovanja. Toda, ko sem prebral, da pričakujejo od referentov opredelitve zvrsti, razne preseke in take reči, sem začel oklevati. Tuhtal sem in ugotavljal različne teoretične možnosti, da bi utemeljil razne usmeritve, prizadevanja in stremljenja. A vse to sem opustil, sicer bi bil zašel v kolizijo z izrazom, ki me je v naslovu posvetovanja tako pritegnil, namreč: u m e t n i š k o s n o v a n j e. Odločil sem se za eno samo pesem, kratko, ki obsega le 27 besed, razvrščenih v 9 stihih. Objavljena je v antologiji slovenske poezije *Sončnica na rami*, ki jo je uredil Niko Grafenauer. Pesem sem prebral v prevodu Gojka Janjuševića in takoj me je prevzela ... Takole se glasi:

Partizani živijo v gozdu,
kurijo ognje,
grejejo roke in pojejo.
Na kapah nosijo
rdeče zvezde.

Višji so kot smreke
čez vse vrhove
vidijo morje
in svobodo.

Zelzel sem prebrati to pesem tukaj, naj bo v središču pozornosti. Če mi uspe prepričati vas, da je čudovita, očarljiva, da je v njej nekaj prvinskega, potem je moja odločitev, da spregovorim o tej pesmi, povsem opravičena. S to pesmijo bi se lahko začel sleherni pogovor o poeziji za otroke s tematiko NOB. To, da Kosmačevo pesem *Partizani* jemljem kot predlogo, kot vzorec avtentične pesmi za otroke, me obvezuje, da nekoliko teoretično komentiram to pesem in da skušam obrazložiti, kaj je v njej fascinantno. Pri tem se mi ponuja priložnost, da navedem nekaj splošnih opomb o otroški poeziji s tematiko NOB, in to bo nemara opravičilo moj tukajšnji nastop. Če pregledamo vse naše nacionalne antologije poezije za otroke in v njih poiščemo pesmi z omenjeno tematiko, ugotovimo, da edino Kosmačeva pesem s svojim naslovom in tematsko naravnanoostjo uporablja to ključno besedo pesništva NOB — namreč be-

sedo **partizani**. Prav gotovo je to središčna beseda. Poezija s tematiko NOB sploh obsega različne tematske usmeritve, toda pesem za otroke, če upošteva svoje pesniško bistvo, se usmeri k svoji dominantni, k besedi partizan. V antologijah ne najdemo druge pesmi o partizanih, razen če bi upoštevali tiste, ki niso napisane z izrazoslovjem otroštva ali pa njihova primarna usmeritev ne osvetljuje tega pojma. To dejstvo nam dá misliti. Glede tega obstaja nekak nesporazum in o tem bi veljalo obširneje spregovoriti, toda tokrat ne. Vrnimo se k naši pesmi, ki je edinstven primer, izjemna posebnost. Pa še na nekaj velja opozoriti: ta pesem je namenjena tudi najmlajšim, tistim iz predšolskih ustanov pa morebiti učencem prvih razredov. Nič ne de — nasprotno, pripomore k temu, da pride do ušes tistim najrahločutnejšim, ki prvič v življenju slišijo besedo partizan! To je vsekakor zelo pomembna zadeva. V tem obdobju, ko domiselnost spodbuja spoznavanje, otrok kar drhti v napetosti pred skrivnostnostjo: zato je pomembno, kakšne podobe se kot prve zvrste pred njihovimi očmi, kakšno je prvo začudenje, prvo pesniško sporočilo. V obdobju tolikšne senzibilnosti, v katerem prevladuje zvedavost, začudenje, Kosmačeva pesem osvetljuje skrivnostnost zelo izvirno: podoba partizanov se pojavlja pred začudenimi otroškimi očmi kot avtentični otroški zapis, v preobleki arhetipskih znakov ponujeno sporočilo, osvetlitev, ki otroke razveseli s spoznanjem.

Velja opozoriti na to, da pesem živi od besed, ki so povezane s prabitnostjo, s svetom otroštva: gozd, ogenj pa drevo in zvezde. Vse te besede se stapljajo v eno, v besedo — svoboda, ki je v središču te podobe, iz katere žari skrivnostni plamen te pesmi. V njej je vse otroško: vsaka beseda je vzeta iz izkušenj otrok in vsaka je hkrati tudi potencialni rezonator liričnosti otroškega sveta. Prvi samostalnik je gozd: prizorišče številnih pravljic, prebivališče velikarov; v gozdovih gore ognji, ogenj pa je — kar je znano — ena izmed temeljnih sestavin sveta, hkrati pa svetloba, toplota, za kar je vsak otrok zelo dovzeten. Kosmač je s tema samostalnikoma vzpostavil stik z otrokom — fizično in psihično, namreč s pravljичnim dožemanjem sveta: gozd prikriva nekaj skrivnostnega, v njem je toplota in svetloba. Pesem v nadaljevanju prehaja v konkretnost — partizani si grejejo roke in pojo. To je povsem navaden prizor. To so preprosti ljudje, otroku blizu, ker so takšni kakor drugi. V 2. kitici pa Kosmač poskrbi za presenečenje, ki ni pogosto v pesmih za otroke, namreč označuje partizane, prikaže njihovo pomembnost: visoki so in vidijo daleč. Tako je na izredno enostaven način dosegel, da otroci dojemajo bistvo besede partizan. Ni jih prikazal kot velikane, torej ni pretiraval glede njihovih telesnih značilnosti, temveč je hiperboliziral njihovo vidljivost in tako ustvaril razsežnost pojma partizan, ki ni v tolikšni meri uspešno realizirana niti v delih, namenjenih precej starejšim otrokom.

Tako smo dobili pesem, ki govori o partizanih v vsej celovitosti pomena te besede: ne prehaja v abstraktno besedišče niti ne temelji na predhodnem poznavanju te tematike. Otrok dojema to pesem kot prasliko, kot prvo podobo o partizanih in prav takšna je v kontekstu našega razpravljanja — zanimiva in edinstvena. Ni zgovorna, enostavna je in dognana, svojevrstna kot odsev otroštva v poeziji. Vsekakor je to avtentična pesem-otrok, ki je o partizanih povedala (otrokom) več kot mnogo drugih, ki morda nam odraslim povedo več. Če prebiramo pesmi drugih avtorjev, ki so pisali o partizanih, pomembnih ustvarjalcev, in primerjamo njihovo odprtost do otrok, oziroma njihove strukturalne zasnove na predpostavkah pesništva za otroke, bomo takoj opazili velike razlike in ugotovili, da je Kosmačevo gledanje izjemno: avtor je najuspešnejše očistil svojo podobo o partizanih vseh dodatkov, ki so pomembni za od-

rasle, z dognanostjo je dosegel, da so začudene otroške oči uzrle veličino, v njih se je prižgal plamen poezije. Ta kratka pesem ne potrebuje opore zgodovine ne izkušenj ne spominov. Drobna je in čista — spominja na otroka — in to ji povsem zadostuje.

Prevedla Gema Hafner

Zusammenfassung

Das Gedicht *Partizani* des slowenischen Dichters France Kosmač wählte der Autor des Beitrags als Beispiel eines authentischen Gedichtes für Kinder. Auf sehr einfache Weise erreichte der Dichter, dass die Kinder das Wesen des Wortes »Partizan« auffassen, ohne in den abstrakten Wortlaut überzugehen und verlangt auch nicht eine vorgehende Kenntnis der Volksbefreiungskampfsthematik. Sein Partisanenbild hat der Dichter von allen Zusätzen gereinigt, die für die Erwachsenen bedeutend sind. So ist es ihm gelungen, die Kinder für die echte Poesie zu gewinnen.

ŠTUDIJ MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI, NJEGOVE NALOGE IN MOŽNOSTI

Mladinska književnost kot svojevrstno področje leposlovja in hkrati kot temeljno branje otrok do desetega leta je smotrno vraščena v študijski program na oddelku za razredni pouk Pedagoške akademije. Izhodišča, koncept in razsežnosti obravnave, kakor jih zarisujejo smernice študijskega programa, pa so v odločilni meri (tudi) odraz ravni, ki jo je v svetu in pri nas doseglo strokovno in znanstveno preučevanje tega še zelo »mladega« raziskovalnega področja.

V optiko literarne vede je v Evropi to področje književnosti z vso raznovrstnostjo svoje problematike namreč razvidneje stopilo šele po drugi svetovni vojni;¹ to še posebej velja za raziskovanja s teoretičnih vidikov, saj se šele v drugi polovici petdesetih let pojavljajo prvi sistematičnejši temeljni prispevki k teoriji mladinske književnosti; med njimi je prav gotovo najpomembnejše delo Richarda Bambergerja *Jugendlektüre* (1955). V šestdesetih in sedemdesetih letih pa v evropskem območju že opažamo izrazito prizadevanje doseči novo stopnjo v razvitosti strokovne in znanstvene zavesti o tej veji književnosti, kar prepričljivo dokazuje predvsem teoretično delo, ki ga je napisal švedski znanstvenik Göte Klingberg *Kinder- und Jugendbuchforschung* (1972); gre za delo, ki po mnenju vodilnih evropskih strokovnjakov pomeni v sedanjem času eno od temeljnih izhodišč za načrtovanje sistematičnega znanstvenega raziskovanja celotnega kompleksa problematike mladinske književnosti.

Na Slovenskem kaže razvoj obravnavanja mladinske književnosti v svoji temeljni naravnosti sicer podobno smer kot sočasni evropski strokovni prostor, čeprav je ta linija v nekaterih potezah časovno dokaj odmaknjena, rezultati preučevanja pa so seveda mnogo skromnejši.² Zanimivo pa je, da je pretok informacij in s tem glavnina prevzemanj teoretičnih izhodišč in strokovnih dognanj od prvih začetkov potekal v pretežni meri skozi nemško jezikovno območje; pri tem pa ne kaže prezreti tudi nesporne posredniške vloge sočasne, razmeroma bogate teoretične literature iz srbskohrvatskega jezikovnega prostora.

Na Slovenskem smo šele na začetku sistematičnega raziskovanja mladinske književnosti; dosedanja strokovni in znanstveni dosežki zato seveda nika-

¹ Podrobnejši oris strokovnih in znanstvenih prizadevanj pri preučevanju mladinske književnosti v evropskem prostoru in na Slovenskem do konca sedemdesetih let glej v sestavku M. Kobe, *Mladinska književnost in literarna veda. Slavistična revija* 1981 št. 1 str. 114—119.

² Prav tam.

kor ne dosegajo ravni stroke v evropskem prostoru in so tudi dokaj skromnejši od razsežnosti teoretičnih in zgodovinskih preučevanj na srbskohrvatskem jezikovnem območju. To dejstvo pa značilno osvetljuje tudi naloge in možnosti, ki se pri obravnavanju predmeta »mladinska književnost« na oddelku za razredni pouk PA odpirajo na eni strani učitelju, na drugi strani pa tudi študentom.

Pomanjkanje opore v ustrezni slovenski strokovni in predvsem znanstveni literaturi, kakršna je na primer na voljo učitelju slovenske književnosti »za odrasle«, zavezuje namreč predavatelja »mladinske književnosti« k optimalni strokovni pozornosti, se pravi k nenehnemu soočanju s preučevalnimi dogajanjem in izsledki v sodobnem jugoslovanskem, predvsem pa v evropskem in tudi širšem svetovnem strokovnem prostoru; po drugi strani pa pomanjkanje ustrezne slovenske strokovne in znanstvene literature, kar z drugimi besedami pomeni tudi **neraziskanost** tega področja književnosti, učitelja PA že v okvirih **njegovega pedagoškega dela** nezadržno in nenehno postavlja pred proučevalno problematiko pionirskega značaja. Dejstvo namreč je, da področje mladinske književnosti, kar zadeva dosedanje proučevanje, razkriva razpon od popolnih belih lis prek orisnih zasnutkov do temeljitejših parcialnih obravnav, pa tudi posameznih raziskav na znanstveni ravni. Dosedanje, povsem nesistematično raziskovano področje pa odpira hkrati tudi zanimive in za izboljšanje stanja v stroki tudi koristne **možnosti smotrnega sodelovanja študentov** v študijskem procesu. S tem mislim predvsem na obdelavo tém iz široke pahljače tako imenovanih strokovnih »preddel«; ta preddela lahko potekajo predvsem v smeri bio-bibliografike, zbiranja gradiva za literarnoteoretična in literarnozgodovinska obravnavanja, segajo lahko na področje zbiranja gradiva za proučevanje literarne kritike in podobno; še bolj pa se za tovrstna strokovna »preddela« kar ponuja danes nadvse aktualno in tudi obširno področje specifične recepcijske problematike: prav na tem področju se odpirajo študentom PA velike možnosti sodelovanja v sistematičnem proučevanju bralne kulture, bralnega vedénja mladine od predšolskega obdobja naprej; gre torej za raziskave, ki bi lahko potekale v povezavi z vzgojno varstvenimi zavodi, s šolami, s šolskimi in pionirskimi knjižnicami za mladino, v povezavi z mladinskimi založbami, z mladinskimi uredništvii radia in televizije itd. Vsa nakazana strokovna »preddela« lahko mentorsko načrtuje, vodi in usklajuje učitelj PA bodisi v okvirih seminarskega dela ali v okviru sistematično načrtovanih tém za zaključna diplomska dela. Na ta način bi se pričelo mozaično sestavljati prepotrebno »grobo« gradivo za bodoče celovitejše strokovno obravnavanje in znanstveno proučevanje kompleksnega področja slovenske mladinske književnosti in njenega specifičnega uporabnika.

Pri sedanji ravni stroke na Slovenskem pa se zdi pri obravnavi predmeta »mladinska književnost« temeljno izhodišče naslednje: bodočim učiteljem na razredni stopnji osnovne šole predstaviti to vejo leposlovja kot **enakovreden del** književnosti kot celote. Gre torej za **oblikovanje zavesti**, da je besedna ustvarjalnost za mladino **tudi** književnost. To pa pomeni, da se obravnava nujno usmerja najprej v osvetlitve tistih tipičnih lastnosti, ki to vejo besedne ustvarjalnosti **kot književnost** tudi določajo, ki so torej **lastnosti književnosti sploh**.

Z najširšega vidika kaže tu opozoriti najprej na **večplastnost** mladinske književnosti; s tem mislim na različne ravnine, ki jih sicer poznamo v književnosti »za odrasle«, ki pa jih je v razvojnem razponu do svoje podobe v sodobnem času sama v sebi razvila tudi mladinska književnost — to so rav-

nine: 1. resničnih besednih umetnin, 2. vrednega razvedrilnega branja, 3. trivialne besedne proizvodnje ter literarnega kiča in šunda.

Druga značilna razsežnost so **nove pojavnne oblike**, ki so se — kot v književnosti »za odrasle« — razvile tudi v mladinski književnosti: na primer radijska igra, televizijska igra in nadaljevanka, strip itd.

Bistvena determinanta, ki to vejo književnosti nespregljivo vrašča v književnost kot celoto, pa je predvsem **pestrost literarnih zvrsti in oblik**, ki jih je razvila mladinska književnost in jih še razvija v okvirih vseh **treh literarnih vrst**: lirike (poezije), epike (pripovedne proze) in dramatike.

Prvi vidik pri obravnavanju mladinske književnosti je torej zavest o njeni vključenosti v književnost kot celoto. Drugi, nič manj pomemben vidik pa je osvetlitev njenih **posebnosti**. Pri **teoretični opredelitvi** te veje književnosti pa mora v optiko obravnave enakovredno stopiti še njena stalna specifična determinanta: mladi bralec z vso problematiko bralne kulture v najširšem pomenu te besede, se pravi z vso problematiko bralnih nagibov, navad in interesov, z vso tipiko bralne recepcije v posameznih razvojnih obdobjih in tudi z vso problematiko korelacij z različnimi literarnimi zvrstmi in oblikami v posameznih starostnih obdobjih.

Prav svojevrstna soodnosnost med mladimi bralci v posameznih razvojnih obdobjih ter različnimi literarnimi zvrstmi in oblikami je tudi eden od tehtnih razlogov za obravnavanje mladinske književnosti **z vrstno zvrstnega vidika**.³ To pomeni, da poteka obravnavanje tega področja literature z vidikov **treh temeljnih literarnih vrst**: poezije (ljudske in umetne), pripovedne proze (ljudske in umetne) ter dramatike; v okvirih vsake literarne vrste pa velja osredniti pozornost podrobnejšemu razčlenjevanju zakonitosti, tipičnih značilnosti in lastnosti posameznih literarnih zvrsti in oblik ter drugih tipičnih kategorij mladinske književnosti, upoštevajoč vidik razvoja, preobrazb in sprememb od njihovega nastanka naprej. V ospredju pozornosti je torej razčlenjevalni odnos, ne pa poudarek na biografiki ali na literarnozgodovinskem vidiku.

Pri odločanju za koncept obravnave po literarnih vrstah in zvrsteh podpira učitelja PA tudi številčnost in strokovna raven dosedanjih raziskav posameznih literarnih zvrsti in oblik mladinske književnosti v evropskem, pa tudi v jugoslovanskem in slovenskem strokovnem prostoru; gre za obravnave, ki bodisi s teoretičnih izhodišč, bodisi iz zgodovinskih vidikov, na način kritike ali eseja, preučujejo različne specifične kategorije te veje književnosti. Tako premore strokovna in znanstvena literatura na evropski ravni na primer že tehtne teoretične in zgodovinske obravnave tipičnih oblik otroške poezije (ljudske in umetne), izčrpne obravnave ljudske pravljice kot zvrsti mladinske književnosti, klasične umetne pravljice, temeljne raziskave sodobne pravljice, še posebej fantastične pripovedi; številne so raziskave slikanice kot tipične zvrsti knjige za najmlajše, posebna strokovna pozornost velja stripu in njegovim značilnostim in tako naprej.⁴

³ Sledim terminologiji slovenske komparativistike (vrsta, zvrst), kot jo uporablja npr. revija *Primerjalna književnost* ter *Literarni leksikon*, ki ga izdajata SAZU in Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede.

⁴ Prim. R. Lorbe: *Die Welt des Kinderliedes*, Weinheim 1971; A. Bodensohn: *Im Spielraum der Lyrik*, Frankfurt 1965; Max Lüthi: *Volksmärchen und Volkssage*, Bern 1961; M. Lüthi: *Das europäische Volksmärchen*, Bern 1968; Max Lüthi: *Märchen*, Stuttgart 1968; L. Santucci: *Das Kind, sein Mythos und sein Märchen*, Hannover 1964; V. Mönckeberg: *Das Märchen und unsere Welt*, Düsseldorf 1972; P. Wolfersdorf: *Märchen und Sage in Forschung, Schule und Jugendpflege*, Duisburg 1966; G. Kling-

Študijski program vsekakor vključuje tudi **zgoščen pregled razvoja** slovenske mladinske književnosti od njenih začetkov do danes. V okvirih nakanaznega koncepta obravnave pa se zdi smotrno prikazati ta zgodovinski lok predvsem kot **proces postopnega izvijanja** pisanja za mladino **iz območja pedagogike** in kot hkratno **postopno osamosvajanje** mladinske književnosti **v okvirih književnosti** kot celote. Literarnozgodovinsko kaže torej slovensko mladinsko književnost orisati predvsem kot proces, ki je potekal nekako v treh fazah: 1. v prvi fazi kot postopno izvijanje pisanja za mladino iz skoraj izključnega monopola duhovščine in njenih vrednostnih kriterijev o namenu in funkciji slovstva za mladino; ta faza je segala nekako do mladinskega lista *Zvonček* (1900), 2. v drugi fazi kot **laizacija** mladinske književnosti, ko prevzame pisanje za mladino in obenem njegovo kritiško vrednotenje v svoje roke napredno učiteljstvo — če izvajamo Levstika, Župančiča in še koga, 3. v tretji fazi kot **postopna »depedagogizacija«** besednega ustvarjanja za mladino; kot proces torej, ki mu vzporedno sledi tudi »depedagogizacija« strokovnega pisanja o tej veji književnosti. Faza »depedagogizacije« slovenske mladinske književnosti se radikalno uresničuje prav v sodobnem času, zato kaže kot značilno lastnost te faze v razvoju sodobne mladinske književnosti na Slovenskem posebej poudariti neizpodbitno dejstvo, da se v zadnjem času vedno večje število zrelih ustvarjalcev »za odrasle«, torej v podobi sodobne slovenske književnosti nespregledljivih pesnikov in pisateljev, preizkuša tudi na področju besednega ustvarjanja za mladino; to pa ima za estetsko raven sodobne slovenske mladinske književnosti odločilne posledice: kritika namreč lahko zmerom spet ugotavlja, da so mladinska dela teh avtorjev po svojih umetniških lastnostih premosorazmerna z njihovimi siceršnjimi literarnimi stvaritvami.

Iz doslej orisanih izhodišč se zdi morda najbolj smotrna naslednja rdeča nit pri obravnavi mladinske književnosti: po temeljni teoretični opredelitvi te veje književnosti lahko na začetek obravnave postavimo **slikanico** kot posebno zvrst otrokove **prve** knjige; kot specifičen knjižni pojav torej, v katerem sta likovna in besedna pisava še neločljivo povezani in zato na docela samosvoji način izžarevata svoje skupno estetsko sporočilo; v tej specifični in obenem tipični zvrsti mladinske knjige se otrok že v zgodnjem predbralnem obdobju prvič sreča z različnimi zvrstmi in oblikami mladinske književnosti v tiskani podobi. Na obravnavo slikanice in vseh razsežnosti njenega nespregledljivega deleža pri uvajanju bralca-začetnika v svet književnosti, pa se v smotrni zaporednosti naveže obravnavo poezije, pripovedne proze (pravljичno fantastične in realistične) in slednjič dramatike. Pri tem pa obravnava literarnih zvrsti in oblik (v okviru treh temeljnih literarnih vrst) v svojo optiko nenehno vključuje tudi mladega bralca z vsemi značilnostmi njegovega dojemanja oziroma sprejemanja besednih stvaritev v posameznih razvojnih obdobjih. Obravnava seveda ne sme spregledati **vseh plasti** oziroma ravní mladinske književnosti, od kvalitetnih stvaritev prek trivialne literature za mladino do literarnega kiča in šunda; po drugi strani pa upošteva tudi vse novejšje pojavne oblike besedne ustvarjalnosti v sodobnih AV medijih: ob gledaliških in lutkovnih igrah torej tudi radijsko igro, TV igro, film, različne žanre radijskih oddaj za mladino itd.

berg: *The Fantastic Tale for children*, Göteborg 1970; G. Klingberg: *Die fremden Welten im Kinder- und Jugendroman*, Kopenhagen 1976; A. C. Baumgärtner: *Aspekte der gemalten Welt*, Weinheim 1968; K. Doderer: *Das Bilderbuch*, Weinheim u. Basel 1973; A. Latsch: *Das Bilderbuch als Kommunikationsmedium im Vorschulalter*, Wien 1978; W. Kempke: *Bibliographie der internationalen Literatur über Comics*, München u. Pullach 1973/74.

V obravnavo so vključene tudi tipične oblike mladinske književnosti z obrobja leposlovja, skratka področje, ki ga tuja strokovna literatura označuje s terminom non-fiction (Sachbuch); poseben problemski sklop so izbori iz literature »za odrasle« oziroma dela književnih klasikov, ki niso bila napisana za mladino, pa so sčasoma (v izvirni podobi ali v priredbah) postala tudi priljubljeno mladinsko branje.

Osrednji predmet obravnave je **slovenska mladinska književnost**, katere globalno preučevanje pa v čim večji meri vključuje tudi najpomembnejša in najizrazitejša dela iz jugoslovanske, evropske in svetovne besedne tvornosti. Obravnavanje slovenske mladinske književnosti osredotočimo predvsem na **novejšo** besedno tvornost, nekako od dvajsetih let naprej, če izvzamemo seveda pomemben poudarek, ki ga vsekakor zaslužijo takó ljudsko slovstvo kakor tudi nespregljivi klasiki, kot so na primer Levstik, Župančič, Milčinski, če na tem mestu omenimo samo najpomembnejše starejše pisce. Poudarek na obravnavi novejše književnosti lahko utemeljimo z več vidikov: 1. študent oddelka za razredni pouk PA naj bi spoznal, strokovno obvladal in kot učitelj v vzgojnoizobraževalni proces učinkovito vklapljal predvsem tako imenovano **živo** mladinsko književnost; to pa sestavljajo po eni strani posamezna umetniško zrela dela iz starejše književnosti, po drugi strani pa vsa pisana pahljača novejše, povojne, predvsem pa **sodobne** besedne ustvarjalnosti; slednja je namreč že sama po sebi **živa stvarnost** sodobnih otrok; 2. prav novejša mladinska književnost doživlja v svoji tematski, oblikovni, kompozicijski in slogovni pestrosti in inovativnosti izjemen razmah in dosega hkrati tudi po estetski ravni nespregljivo veljavo; 3. dejstvo, da je novejša, zlasti še sodobna mladinska književnost po kvaliteti in kvantiteti nespregljivi del slovenske književnosti in obenem živa stvarnost sodobnih otrok, odraža tudi učni načrt za osnovno šolo v smernicah in navodilih za vse oblike književne vzgoje.

Vzporedno s temeljno zavestjo, da sodelujejo pri obravnavanju **književnosti** in da si ob tem ostrijo kriterije za njeno samostojno vrednotenje, pa naj bi študij mladinske književnosti študentom oddelka za razredni pouk PA trajno **zažl** v njihovo pedagoško zavest tudi vso pahljačo možnosti, ki jih ima kvalitetna, starostni stopnji primerno izbrana mladinska knjiga v svojih estetskih, spoznavnih, etičnih in drugih sporočilnih razsežnostih ob stiku z mladim bralcem; biti pa mora tudi ustrezno posredovana. Pri vprašanju **kako posredovati**, pa se kompleksna problematika mladinske književnosti in mladega bralca odpira že iz nove optike preučevanja: iz optike sodobne didaktike in metodike.

Summary

The article proposes the programme guidelines for the subject of Youth Literature taught at the Teachers' Training College, taking into account the degree of development, professional and scientific awareness of this branch of literature in Slovenia and Europe.

The author describes and justifies the advantages of studying Youth Literature by variety approach compared to literary historical approach. She also emphasizes the possibilities and forms of active cooperation of Teachers' Training College students in studies.

Walter Scherf

München

NAJNOVEJŠE RAZVOJNE POTI MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI V ZVEZNI REPUBLIKI NEMČIJI

Stojimo na pragu nove faze v mladinski književnosti. Še včeraj je močno silila v ospredje literatura obtožbe, obtožbe generacije staršev in družbenih razmer. Po eni strani je ta obtožujoča književnost izzivala pri mladem bralcu ogorčen boj proti vsakršni pojavnosti in instituciji trenutnega establishmenta, po drugi strani pa je vabila k skrajnemu nasprotju: k odstopanju od tega sveta. Včerajšnja mladinska literatura je označevala zahteva po koreniti spremembi ali povabilo, naj se nič več ne brigamo za vzpostavljeni družbeni red in naj se v samoti vdamo sanjam o prijetnejšem in boljšem svetu.

Če si še enkrat pobliže ogledamo pahljačo te tematike, virulentni del ponudbe na včerajšnjem knjižnem trgu, vidimo, da igrajo tu glavno vlogo družbeni pesimizem, razvrednotenje tabujev in zahteva po neomejenem samouresničenju. To velja predvsem za mladinsko književnost zahodnih industrijskih držav. Ti avtorji so poskušali bralca prepričati o tem, da se je treba osvoboditi tako družinskih vezi, ki češ da so izgubile smisel, kot tudi zahtev po dejanjih, ki jih postavlja družba; da je treba vsako zahtevo, postavljeno od zunaj, zavrniti in da notranje zahteve niso nič drugega kot od zunaj sprejete in proti naravi prisvojene zunanje zahteve. Sklicujejo se na vsako možno pravo, dejstvo pa je, da vsota ekstremnih pravnih zahtev, vsota ekstremnih samouresničevanj privede lahko samo do splošne nesvobode in do nasilne, celo sadistične samovolje. Nujno je, da privede tak poskus prepričevanja do osamitve in do zavretega besa. Nemočen strah in pripravljenost za agresijo se razbohotita, razbohoti se strah pred nedosegljivimi zunanji krmili našega življenja, bojazen pred elektronskim mehanizmom podatkov. Kdor hoče slediti temu razvoju mladinske književnosti, naj poseže samo po prvih, brutalnih knjigah Danca Benta Hallerja in po odlično napisanih, a globoko zastrašujočih mladinskih knjigah Amerikancev Williama Sleatorja in Roberta Cormiera.

Pred časom je Mednarodna mladinska knjižnica (Internationale Jugendbibliothek) objavila analizo o vlogi ženske v današnjih pravljicah. Zgovorno je navidezno protislovje, ko mnoge avtorice, ki same zahtevajo popolno odrešitev in popolno samouresničenje, hkrati očitajo svojim materam karierizem. Pustile ste nas same, se glasi očitek. Kljub temu pa iščejo te pisateljice same rešitev v tem, da nikoli in nikjer ne bi bile vezane. Taka je pač človeška narava: kar smo se kot otroci iz duševnih stisk boleče naučili, posredujemo vse preveč podzavestno in v enaki obliki lastnim otrokom. Poleg te utopične zahteve po totalnem samouresničenju se je pojavila prav tako utopična zahteva po popolni enakopravnosti. Le-ta bi bila vse hvale vredna v smislu, če bi šlo na primer

za skupno življenje s priseljenci, zdomci ali s starimi ljudmi, invalidi in bolniki, torej z vsemi obrobniimi družbenimi skupinami. Kriterij pa se glasi: proti komu se obrača obtožba in na koga se usmerja zahteva. Če ne gre za nič drugega kot za čustveni izpad proti etabliranim večinam, proti »državi« in anonimni družbi nasploh, potem postavljamo svetu okrog sebe pod krinko pravic samo še nebrzdano zahtevo po še večjem imetju. In treba se je vprašati: od koga pravzaprav? Kaj je najgloblji vzrok te čustvene nenasitnosti? Kdor je resnično odrasel, se je pač že naučil: kdor se zavzema za pravice drugih, se je moral že zdavnaj osebno pripraviti na to, da se bo odrekel določenim lastnim privilegijem.

Najpomembnejši praktični delež k samoumevnemu sprejetju invalidnih otrok v naš svet so prispevale skandinavske dežele in Japonska. V Parizu živčemu Bretoncu Jeanu Couéju se lahko zahvalimo za knjigo *Pierre est vivant* (Peter živi), s katero popelje bralca na globoko ganljiv način v življenje človeka, ki je pravzaprav samo še presunljiva razvalina. Kmečki mladenič, ki ga je oče v otroštvu zapostavljal, je izgubil roke in noge, je slep, gluhi in nem. Ostalo mu ni nič drugega kot voh, razum, neskončni tok spominjanja in tip. Po mesecih skoraj popolne osamitve odkrije negovalka taktilne zmožnosti pri Pierru, ki je bil služil pri mornarici kot radiotelegrafist. Z Morzejevimi znaki se poveže s tem skrajno prizadetim mladim možem, ki ga je bila na prvi dan dopusta med potjo na kolesarsko dirko (in predvideno zmago, kar je tudi na njegovo dekle napravilo močan vtis) absurdna nesreča odrezala od vsega, kar mu je v življenju nekoč kaj pomenilo. In kot bralci se zavedamo, čisto nesentimentalno, vendar za vselej šokirani, da je tudi ta dokončno zatrta eksistenca — življenje. Na dveh ravneh napisana knjiga, na ravni zasenčenega zaznavanja na kliniki in na ravni ponovnega spominjanja, ni nikakršna obtožba »družbe«. Je knjiga, nastala v trpljenju in hkrati odgovor čistim, ki lahkomišelnost govore o evtanaziji.

Tudi tretja poglavitna tema našega časa je bila včeraj skoraj izključno predstavljena kot obtožba: uničevanje človekovega življenjskega prostora. Avtorji so v imenu mladih bralcev očitali, da industrijska družba naslednje generacije, prvič, zapira pot do same sebe, da, drugič, ostarele, bolne in obrobne skupine vseh vrst potiska ob stran, česar niso zaslužili, in da se, tretjič, svet, v katerem živimo, brezsmiselno izrablja in uničuje do gole eksistenčne možnosti. Še nikoli ni bilo v mladinski književnosti na vzhodu in zahodu, začnši že s slikanico, tako množičnega protesta, kot je to odkritje ekološke problematike. Izstopajoči primeri so zelo razširjeni, tako na primer, na stenah številnih šol razstavljeni panoji z napisi Jörga Müllerja in Jörga Steinera: »Vsako leto znova drdrajoč kompresor tolče dan in noč« ali »Tu se hiša ruši, tam žerjav stoji, zmeraj znova bager s svojimi zobmi grozi«. Med deli mlademu bralcu posebno priljubljenega avtorja knjige *Watership down* Richarda Adamsa naj na tem mestu omenimo še obtožbo brezmejne nečloveškosti poskusov na živalih: *Die Hunde des schwarzen Todes* (Psi črne smrti). Protest piscev mladinskih knjig in njihovih bralcev pa se je obrnil po dolgoletnem spodrivanju historične dimenzije nenadoma znova nazaj v zgodovino. Avtorji so se odpravili iskat snovi, s katerimi bi odrasli generaciji lahko očitali napačne politične odločitve. Znova so začeli opozarjati na zastrta poglavja zgodovine, kot na primer na pokol nacionalističnih Turkov nad krščanskimi Armenci. Nespregljiv pa je predvsem drugi val, ki se je pojavil v zahodnih deželah, val tematike holokavsta in avtobiografskih pričevanj generacije, ki je v mladosti sama preživela in pretrpela nacionalsocializem in fašizem. Iz vrste mnogih imenujmo

poročilo Sybille grofice Schönfeldt, ki je doživela konec vojne pri Reichsarbeitsdienst v Šleziji, *Sonderappell* (Posebni zbor) ter doživetja iz konservativne švabske družine izhajajoče nečakinje bivšega zunanjega ministra v tretjem rajhu von Neuratha, pričevanje iz neposredne sosesčine koncentracijskega taborišča *Nacht über dem Tal* (Noč nad dolino). Najpomembnejšo in najprepričljivejšo mladinsko knjigo o koncu vojne pa je napisal z Moravskega izhajajoči pisatelj in filmski režiser Ján Procházka *Es lebe die Republik* (Naj živi republika), s katero se končuje prvi val te tematike. Ján Procházka opisuje svojo lastno usodo dvanajstletnega vaškega fanta med Rusi in Nemci. In piše o tem, kako se je že v osvoboditev in začetek leta 1945 mešala pošastna samovolja množičnega instinkta. Trajno učinkujoča knjiga o predsodkih in zablodah — in hkrati opomin, da nečloveški drhali navkljub ob vsakem času in nezadržno storimo to, kar je nujno. Nič drugače ni storil prav tako zgodaj umrli Danec Leif Esper Andersen v svoji knjigi *Hexenfieber* (Čarovniška mrzlica), ki stoji na meji med abstrahirano realistično pripovedjo in knjigo prispevob.

V sodobni mladinski književnosti je še včeraj — in seveda tudi še danes, kajti vsi ti naslovi so še na tržišču in na voljo v vsaki knjižnici — prevladal protest proti sedanji družbi, proti družbi čistega materializma, dobičkarstva in rušenja človekovih življenjskih razmer in obenem se v njej zrcali nemoč politike. Vsi občutimo naraščanje terorja, brezpravnosti in neobvladljivosti v svetu. Zaupanje v civilizacijo, mednarodne dogovore in predstave o postopni uresničitvi človekovih pravic je omajano. Vemo, da se bodo surovine in viri energije v dolednem času izčrpali in da jih prerašča potreba po njih in hkrati stojimo brez moči pred vprašanjem, kaj se bo zgodilo, če bosta poraba in proizvodnja občutno padli. Skrbi nas za delovna mesta in pokojnine. Bojimo se, da bomo kot stari ljudje korenito potisnjeni ob stran, če kot kupna moč ne bomo več zanimivi. Tipajoče, togo in večkrat celo zgrešeno programirano upravljanje nam vlija paničen strah — in če pogledamo odpadnike in njihove alternativne anarhije, se morda še bolj bojimo, da naraščajoče število mladih ljudi ne bo več pripravljeno prevzeti odgovornosti v naši družbi. Čutimo pomanjkanje svobodnega odločanja v politiki in premočnih gospodarskih pritiskov — in za tem zaznamo morda sploh ne več zadržljivo tehnično in tehnokratsko samozakonodajo. Ali se smemo čuditi, da politična nemoč preseva skozi mladinsko književnost? Kako močan vtis pusti otroška knjiga *Momo* Michaela Endeja, ki je postala prav tako kot *Unendliche Geschichte* (Neskončna zgodba) istega avtorja v doslej za mladinsko literaturo neznani meri prisposoda in simbol našega časa! Kako učinkovito je tu opisana avtomatika nečloveškega funkcionalizma: »mali sivi gospodje«, ki niso nič drugega kot ničevi agenti dobičarskega sistema in nam kradejo pravzaprav človeški čas, biti-drug-za-druga.

V nasprotju s to literaturo obtožbe, nemoči in razlage našega časa so slabo prepričljivi razumski predlogi, ki pogosto programatično prihajajo na tržišče z mladinsko literaturo: vsi ti številni poskusi osveščanja in pregovarjanja, s katerimi bi radi zbrisali s sveta kot lepotne napake posamezne simptome: droge, mladinske sekte, beg od doma. In večkrat fanatično predstavljena vera, da se z odpravo vsakršnih seksualnih omejitev lahko odpre boljši svet, se je medtem že izkazala kot prazna vera.

Prav tako kritično, kot moramo gledati na realistično literaturo obtožbe našega časa, naj bi brali tudi knjige, ki uporabljajo fiktivne izhode. Nihče ne more prezreti tega, koliko futurističnih slik je zasnovanih o času po grozljivih atomskih katastrofah. John Christopher je nedvomno zelo nadarjen pripoved-

nik, ki močno pritegne bralca — berimo samo *The Guardians* (Čuvaje). In utopije se nedvomno lahko izkažejo za najvažnejša igrišča miselnega premagovanja aktualne problematike. Vendar se prav pri britanskih futurističnih pisateljih — tako tudi pri Susan Cooper — pojavlja vselej nevarno iracionalno upanje, da bo nekoč nekje od zunaj prišel boljši svet. Ta boljši svet večkrat povezujejo z legendo o povratku dobrega kralja Arthurja. Nostalgija, psevdoreligija, sekte in poljubna ezoterika so nevarna pribežališča, izhodi, ki se k njim zatečemo vselej takrat, ko je zavest o nujnosti lastnega, osebnega prispevka k spremembi potlačena.

V tem smislu se mi zdi, da so najmočnejše in trajno označili tok naše sedanje mladinske književnosti tisti avtorji, ki bralcu samemu postavljajo zahteve po prevzemu odgovornosti in samovzgoji, zahtevo po lastnem delu in po zavzetosti, da premostimo tudi najhujše težave. Naslov ene najvažnejših knjig te vrste se prav zato v ruskem originalu glasi *Pereval* — prehod, soteska sibirskih reke, po katere vrtincih in čerih morajo splavljati les. Njen avtor Viktor Astafev je odraščal v tajgi. Žal je bil naslov knjige preveden v nemščino zelo nedomiselnost, samo z imenom enajstletnega dečka *Irja Verstakov*. Irja zbeži od svoje prepirljive mačehe, da bi se vrnil k ljubljenim starim staršem. Toda njegovo otroštvo je minilo. Med potjo naleti na skupino divjih in grobih splavarjev, ki pa ga vzljubijo in ga na trd način poučijo o marsičem — in Irja prispe k svojim starim staršem drugačen, bolj odrasel.

Knjiga ni osamljena. Spada v sedaj že dolgo vrsto knjig številnih drugih avtorjev iz Sovjetske zveze: Nikolaj Dubov, Gennadij Snegirjev, Jurij Koval, Jurij Korinec, Čingiz Ajmatov in tačas v Parizu živeči pisatelj Vadim Nečajev, ki je napisal knjigo *Pat i Pilagan*, pripoved o volkovih, in *Vižu zemlju* (Insel am Rande der Welt). Ta otok spada v verigo Kurilov, kamor sledi mladenič iz Leningrada svojemu očetu in kjer ta fant doživi konec nekega življenja, ki se je moralo odreči vsem upom in sanjam. Oče umre v trenutku, ko drug drugega začenjata razumevati in sta se naučila ljubiti. Prek nemških prevodov, posebno mojstrsko je nekatere knjige prevedel Hans Baumann, so bili mnogi teh naslovov predstavljeni še v drugih zahodnih jezikih. Tako Korinec *Dort weit hinter dem Fluss* (Tam daleč za reko), nepozabna knjiga o dolgi vožnji skozi tajgo. Ta vožnja je postala pravi poduk o samovzgoji in najdenju samega sebe. Konča se z edinstvenim prizorom na otoku ledenega morja, ko mladenič (ki ni nihče drug kot avtor sam) sliši pesem legendarne ptice Siri, ko spozna nekaj izjemnega, iracionalnega, nematerialističnega, to, kar tiči kot bistvo za vsemi stvarmi tega sveta. Ali pa Kovalova *Polarfuchs Napoleon III* (Polarni lisjak Napoleon III), ki trikrat zbeži s farme za pridobivanje krzna v svobodo — dvakrat skupaj z drugimi lisicami, nazadnje sam. Po tretjem pobegu se ne pusti več ujeti.

Zdi se, kot da so vse te knjige o brezpogojni samovzgoji vrsta literarnega zdravila, na katerega so čakali naši mladi bralci. Ne prihajajo pa samo iz Sovjetske zveze. Veliko je tudi zahodnih avtorjev, ki od svojega bralca zahtevajo trdo delo s samim seboj. Tako Amerikanec Clyde Bulla, ki je preživel svoje otroštvo kot pastir v Missouriju, s svojo mnogo premalo cenjeno, zgoščeno in hladno, pa prav zato tako izrazito pripovedjo *White bird* (Bela vrana); Amerikanka Jean George: *Julie of the Wolves* (Volčja Julija), knjiga o eskimski deklici, ki se, da bi preživela v tundri, pridruži čredi volkov; Norvežanka Else Breen, Švedinja Maria Grippe, Finec Hannu Aho s svojo knjigo *Kautzana vihreämeri* (Daljno zeleno morje), knjigo o neenakem prijateljstvu, ki strogo nadzorovanega sina vaškega učitelja zajame kot vihar, in knjiga

Hansa Baumanna o tragičnem koncu prerekanja med očetom in sinom *Flügel für Ikaros* (Krila za Ikarja), knjiga, ki hkrati odgovarja na zelo pereča vprašanja današnjega časa, vprašanje o vlogi izumitelja in inženirja, problem homo faber danes, ki svoje znanje in sposobnosti daje na razpolago političnemu veljaku, da bi bil tudi sam deležen moči. Nadalje odgovor Michaela Endeja našemu času *Momo*; *Krabat* Otfrieda Preusslerja s podobo ostarelega in samskega Tonde, ki skrbi za svojega brata in ki mora svojo skrbnost plačati z življenjem — ravno zato pa gre *Krabat* po njegovi poti, in *Die Reise nach Tandilan* (Potovanje v Tandilan), s katerim Sigrid Heuck prekaša samega sebe: samostanski gojenec se poda na pot k svojemu očetu, svojemu idolu, knezu sosednje dežele. V divjih pustolovščinah in v vedno znova nepredvidenih nevarnostih, v srečanjih z občudovanja vrednimi prijatelji in z neusmiljenimi sovražniki dozori Jakov v mladega moža, ki se v sebi začneja umirjati. Bralec, ki podoživlja to popotovanje skozi močvirje in gorske gozdove, sneg, skalno pusto in deroče reke, ki skupaj z Jakovom uide biričem in morilcem in z njim prelisiči ječarja, bo ob koncu knjige tudi sam postal drugačen.

Naraščajočega odpora, da se ne bi znašli v družbi banalnega, naraščajočega gnusa proti straniščenemu naturalizmu ni moč prezreti. Kako drugače bi lahko razumeli svetovni, kar neverjetni uspeh knjige Michaela Endeja *Neskončna zgodba*? Mladi bralec s preveliko pripravljenostjo sledi mlademu Bastianu, da bi rešil kraljestvo Fantázija — in skupaj z Bastianom mora premagati mnoge zunanje pa tudi notranje nevarnosti, da se ne bi v Fantáziji izgubil. Michael Ende pa ne nakazuje samo poti k samemu sebi. Prikazuje nam alegorijo našega življenja med racionalnimi in iracionalnimi močmi, neverjetno bogato s slikami in prigodami. In na videz v obliki fantastične pripovedi nam kaže, kako vodi doba popolne prosvetljenosti k nedoglednemu pustošenju življenjsko važnih plasti duše. Pravzaprav je temu nazoru utrl pot že John Ronald Reuel Tolkien s svojimi knjigami *Hobbit* in trilogijo *The Lord of the Rings* (Gospodar prstanov). Njegovo delo je za mladega bralca postalo že pravi evangelij.

Pač pa se zdaj postavlja vprašanje, na kakšen način se je začela spreminjati tematika sodobne mladinske književnosti. Uvodoma sem dejal, da smo na pragu nove faze v mladinski literaturi. In to, se mi zdi, postaja vedno bolj očitno. Če sta še včeraj stali v ospredju popolna prosvetljenost in obtožba družbe in se je poleg tega razvil vedno močnejši tok navidezno fantastične, v resnici pa psihodramatsko usmerjene literature samoiskanja, ki so ga spremljale navidez realistične, vendar povsem na samovzgojo in etično postavljanje ciljev naravnane pripovedi, potem upam, da lahko za produkcijo leta 1981 ugotovim naslednje: iz obtožbe proti anonimnim institucijam se poraja razmišljanje o tem, kar imamo, kar smo se znova naučili ceniti in ljubiti, in zavest o konkretnih možnostih spreminjanja, na kar lahko vplivamo z lastno močjo.

To razmišljanje se izraža na sedem načinov:

1. razmišljanje o družini, posebej o njenih starejših članih, ki počasi že izginevajo iz našega življenja,
2. razmišljanje o naravi — toliko knjig o domači naravi in življenju v njej po svetu še ni bilo napisanih (tudi mladinsko časopisje vedno več razpravlja o temi preživetja v naravi),
3. razmišljanje o nereflektirani igri — se pravi o ustvarjalni igri: petju, muziciranju, celo o lastnem sestavljanju instrumentov,
4. razmišljanje o zgodovinskih koreninah sodobnih konfliktov,
5. razmišljanje o samem sebi, o lastni poti — in prav tako

6. razmišljanje o čisto osebni nalogi v družini, soseski, skupini, družbi — in končno

7. razmišljanje o jedru izročila, poezije in umetnosti.

Zdi se mi, da je ta bilanca razvoja v največji meri pozitivna. Vendar ne moremo končati, ne da bi še nakazali dokaze za trditve. Kot glavne priče moramo imenovati najvažnejše naslove tega sedmeregga razmišljanja.

K 1. Otroški roman Petra Härtlinga *Alter John* (Stari John) neprogramatsko nenamenska knjiga pripoveduje o starem, samovoljnem možu, ki ga družinski člani zelo ljubijo. Ne bi me čudilo, če bi ta z resnostjo in komiko bogata in do zadnje strani berljiva knjiga družinam brez pravih dedkov pričarala s starim Johnom in njegovo življenjsko filozofijo skrivnega družinskega člana, ki bi jim bil vedno na voljo.

K 2. Naravnost presunljivo je to, kar vse je bilo leta 1981 objavljeno kot uvajanje v naravo. Časi eksotičnih senzacij so mimo. Sedaj se spet učimo, da mleko ni različek coca-cole, strmimo nad rojstvom teleta, obdelujemo vrtove in se ukvarjamo z nabiranjem gob. Časopisi določenih mladinskih skupin so polni praktičnih nasvetov, kako bi v naravi lahko preživel, in ameriška ekološka literatura se sklicuje na indijansko modrost; mladina Nove Zelandije pa se zateka k Maorom, ki so tesno povezani z naravo.

K 3. Modno neobvezno igrakkanje, ki se je ošabno imenovalo »spodbujanje kreativnosti«, se je razvilo v serije stvarnih priročnikov, ki uvajajo v pantomimo, gledališko igro, petje in muziciranje, celo lastno izdelovanje instrumentov. Kot najpomembnejši primer te vrste naj omenimo knjige Dorotheje Kreusch-Jakob in Thomasa Grabingerja.

K 4. Cela vrsta avtorjev išče korenine aktualnih političnih konfliktov v zgodovini, želi razumeti spopad doraščajoče generacije z vzpostavljenim redom oziroma neredom kot psihološki konflikt z zgodovinsko dimenzijo, tako na primer Günther Sachs vprašuje: Kaj je svoboda? na primeru trgovine z izseljenci v 18. stoletju. Sem spada tudi poglavje iz zgodovine odkrivanja Amerike od leta 1809 naprej avtorja Rudolfa Herfurtnerja — iskanje plovne poti do Pacifika — *Simon Frasers lange Reise zum Pazifik* (Simona Fraserja dolga pot do Pacifika).

K 5. Izjemna priča tematike o poti k samemu sebi je avtobiografski roman Jurija Josifoviča Korinca *Das ganze Leben und ein Tag* (Vse življenje in en dan), ki se odigrava ob vznožju severnega Urala. En sam dan preživi pripovedovalec v prvi osebi na obali Vangirja, kjer je nameraval štiri tedne slikati, razmišljati in uloviti lososa. Umre v trenutku, ko ima svojega lososa na trnku. Toda v tem dnevu je v svojih spominih kot v vzratnem zrcalu in sanjah preživel vse svoje življenje.

K 6. Naloga, ki jo vsakdo od nas ima čisto osebno v skupini, skupnosti, družbi, sega od odnosa do otrok in odrasčajočih, do invalidnih oseb, do neznanega sosedu in do na rob potisnjenih, pa do naloge, postavljene tako imenovanemu »zastopniku državnega reda«, da mora čisto sam razrešiti konflikt med frontami. Primer take naloge najdemo v prvovrstnem, vseskozi napetem zgodovinskem pustolovskem romanu iz časa irskega pokola s konca 18. stoletja: *Scarf Jack* (Dvoboj za svobodo) pisatelja Patrika Josepha Kavenagha.

K 7. V tej točki nam ni treba omenjati nobenih posameznih primerov. Vsakdo od nas ima lahko pred očmi dovolj odličnih novih izdaj ljudskega izročila: pravljice, pripovedke, ljudske pesmi — in prav tako skrbno pripravljene izdaje poezije in klasičnih tekstov. Poleg tega je tudi ponudba knjig, ki vodijo k poslušanju glasbe in gledanju umetniških del, zelo bogata in dobra. Ljubi-

teljem takih del priporočamo rimano predstavitev Joana Mirója *Eine Geschichte zu ‚Karneval der Harlekine‘* (Zgodba h Karnevalu harlekinov) Josefa Guggenmosa in slikanico o otroških igrah Pietra Brueghela, ki je v nemščini izšla na Madžarskem.

Bilanca analize nove produkcije je nedvomno pozitivna. Toda tudi senčnih strani ne smemo zamolčati. Na življenjsko važni novi zarodek še čakamo: po kateri poti bo mogel homo faber kdaj dohiteti uhajajočo produkcijsko in potrošniško avtomatiko. Ne gre namreč samo za defenzivo biološkega ravnotežja in za ponovno najdenje duševnega ravnotežja posameznika, temveč za zahtevno nalogo: za ofenzivo, da bi si priborili industrijsko in gospodarsko ravnotežje na naši zemlji, ki naj pač daje možnost, da človek še nadalje biva na njej. Kdo naj vodi to ofenzivo? Se nas osebno nič ne tiče, se nič ne tiče doraščajoče mladine? Ali kapituliramo pred to nalogo in jo prepuščamo tehniško-ekonomski razvojni avtomatiki?

Kdor se ozre okoli sebe, ne najde drugega kakor zlovoljnost nad tehniko in zlodejstvo tehnike. Iz tehnika je nastalo robotniško bajeslovno bitje »tehnologa«: za luciferski velemojster. Pripiázilo se je vraževerno rotenje katastrof, kakor da je vrnitev v kameno dobo edina ugodna priložnost za obstoj človeštva. Kar se je nekoč začelo kot neprizanesljiva družbena kritika na črti razsvetljenstvo—Nova Nemčija—naturalizem in Nuovo verismo, se razkroji danes v omledno juho parabol, pobranih po vsem svetu, v alternativne iluzije o naivnem sožitju pred vsakršnim primerom greha.

Nihče nam ne more odvzeti boja za naš lastni, v sebi počivajoči Jaz, za individualno najdenje samega sebe. Ali prav tako je nedopustno, da se nas poizkuša odvrniti od boja za našo popolnoma osebno življenjsko nalogo v tej današnji in tukajšnji družbi in speljati v neko anonimno odgovornost zunaj nas samih.

Prevedla Ivica Bukovec

Zusammenfassung

Der Verfasser charakterisiert die zeitgenössische Jugendliteratur aller Welt und stellt fest, dass es heute schon Beweise von einer gesünderen Qualität derselben gibt. Die Bilanz der Neuproduktions-Analyse sei positiv. Das Kennzeichen eines wesentlichen Teiles der Literatur von gestern war eine Anklage der Elterngeneration und der gesellschaftlichen Verhältnisse sowie als Reaktion der Jugend die Flucht aus der etablierten Gesellschaft und im Abseits das Hingeben dem Traum von einer besseren und angenehmeren Welt.

Die Rettung aus dieser hoffnungslosen Situation und aus allen Übeln des heutigen materialisierten industriellen Lebens liegt nicht in der irrationellen Hoffnung auf eine von aussen kommende bessere Welt, sondern sowohl in der Notwendigkeit der Selbsterziehung und der Verantwortlichkeit in allem Tun und Schaffen als auch in der Besinnung auf die konkreten Änderungsmöglichkeiten.

Der Verfasser stellt fest, dass besonders in der Sowjetunion eine gesündere Jugendliteratur geschaffen wurde und erwähnt die Namen einiger sowjetischen Schriftsteller, sowohl als auch mehrere Namen europäischer und amerikanischer Schöpfer, da sich eine solche Jugendliteratur auch hier entwickelt hat.

Saša Vegri

Ljubljana

OB POSVETOVANJU »KRITIKA KNJIŽEV- NOSTI ZA DJECU« V ZAGREBU

V Zagrebu se je od 22. do 23. aprila ob mednarodni knjižni razstavi INTERLIBER v okviru Zagrebškega velesejma letos enako kot lani sestalo določeno število ljudi, ki se permanentno ali občasno ukvarjajo s kritiko književnosti za otroke. Prvi dan je bilo nekaj referentov (dr. Voja Marjanović iz Beograda, dr. Vlado Pandić iz Zagreba in Antonija Posilović), ki so vsaj nekoliko izzveneli resno in so se skušali orientirati v razpravi po tem, kaj se dogaja z literaturo oziroma s knjigo za otroke. Kdo in kje jo spremlja oziroma kako odmeva v prostoru knjiga sama in do katere meje so sposobni odrasli ljudje in otroci danes razbrati, kaj je v knjigi tisto estetsko in etično sporočilo, ki je Siziſovo kolo (znotraj družbe, ki je sposobna še edino tehnokratskih formacij), v katerem se dogaja in odtiskuje dejansko stanje neke družbe in ki ima vrednost, kakršno pač imajo sporočila zapisana po človeku za človeka. Drugi dan razen referata dr. Anđelka Novakovića, ki je govoril o literaturi kot o nedeljivi celoti v jezikovnem sporočilu, in pesnika Huseina Tahmišćića, ki je govoril o izkušenskem svetu lastnega otroštva, ni bilo izrečenega nič bistvenega. Zanimiv in po svoji tehtnosti izstopajoč je bil prispevek Tanje Pogačar, ki je govoril o konkretnih podatkih, koliko je oziroma ni naša knjiga za otroke prisotna v svetu. Naj omenim še to, da na posvetovanju ni bil navzoč nihče iz naše največje založniške hiše Mladinska knjiga iz Ljubljane, kot da se jih tako posvetovanje sploh ne dotika prav v tem trenutku, ko nenehno lovijo ravnotežje med ekonomsko stabilnostjo in svojimi dejanskimi nalogami izdajati sodobno, dobro knjigo za otroke. Knjige se pri vsem tem nenehno astronomsko dražijo, program pa se banalizira s ponatisi, ki današnjega otroka sploh ne zanimajo in ne izobražujejo, ker ga obvladujejo drugi komunikacijski sistemi (radio, televizija). Vprašan je še in še in upajmo, da jih bodo resneje zastavili vsi, ki se tako ali drugače vežejo po svoji poklicni dolžnosti (če se ne znajo po ljubezni do dela) na vzgojo otrok.

Ravno tako velja reči in izreči vprašanje, zakaj ZKO Slovenije ne organizira teh dejavnosti z večjo resnostjo oziroma odgovornostjo in pošilja ljudi na posvet čez noč (Martin Kadivec je rekel, da je moral čez noč napisati svoje misli o tem, komu je namenjena kritika mladinskega tiska). Torej vprašanj in dela je še in še.

Osebnost sem prisostvovala na posvetovanju s prispevkom *Moje najljubše knjige*, z besedilom, ki je poleg podatkov, kako so otroci izbirali knjige, ki jih

najraje berejo, in katere knjige so to, vsebovalo še moj pogled na ta izbor. Doda sem še štiri točke, ki se mi zdijo bistvene za to, kar se v naši kritiki dogaja in kar se odraža v produkciji tiska nasploh.*

O KRITIKI KNJIŽEVNOSTI ZA OTROKE

1. Kritika splošnega mladinskega tiska (vsega, kar izhaja in je natisnjeno v več ali manj slabem ali dobrem jeziku) se še ni razvila oziroma je sploh ni. Vse, kar se pojavlja, so občasna razmišljanja brez kakršnihkoli izboljšav. Slovenci nimamo ene same resne študije o tisku in njegovih posledicah na mladega bralca.

2. Znotraj teh tiskov doživlja knjiga zelo neenotno kritiko. Predvsem je to kritika po afiniteti: avtor—kritik. Doslej še ni izdelana metodologija, ki bi omogočala kritiku osnoven vpogled v strukturo jezikovnega sporočila — razen *Male literarne čitanke*, ki pa je namenjena srednješolcem in je pravzaprav za odraslega (kar naj bi kritik bil) zelo pomanjkljiva. Edini, ki je sistematično obdelal našo poezijo, je avtor antologije *Sončnica na rami*.

3. Založniška politika je ekonomsko utemeljena, vsebinsko pa zelo zaostala in osebno obarvana. Denarna masa, s katero razpolagajo založniške hiše, je izključno kalkulirana na dober osebni dohodek in popolnoma neekonomska v pogledu kulturne akcije. Pri nas sploh ne spremljamo sinhronizirano tega, kar se v svetu natisne dobrega za otroke. Vsi prevodi pridejo po naključju ali čudežu do prevajanja (ta čudež so resni posamezniki, ki vedo, kaj je dobro besedilo). Največji nesporazum v dejavnosti založbe se nam kaže v izidu knjige, ki je doktorska disertacija avtorice Zlate Pirnat-Cognard in ima naslov *Pregled jugoslovanske književnosti za otroke*, delo je prevedeno iz francoščine, je res sistematično, a na žalost s čisto osebnimi definicijami in opredelitvami avtorjev.

4. Posebno pozornost velja posvetiti našemu šolstvu. Kdo, kdaj in kje šola pedagoge za predavanja o mladinski književnosti? Učitelji prihajajo oziroma so prihajali iz šol razsvetljeni le do tiste mladinske književnosti, ki je bila pisana za otroke v prejšnjem stoletju (Levstik, Stritar, Milčinski) ali pa tistih del, ki so zaradi svoje enostavne fabule in jezika postale mladinsko branje (Jurčič, Levstik, Trdina, Stritar).

Ali smo res narod, ki ves čas ne zna opredeliti, kaj je otrok in kaj književnost zanj, oziroma ali se ne moremo orientirati po logiki estetike in etike znotraj jezikovnih sporočil? To je širše vprašanje, ki je prisotno tudi v značilnem pojavu naše družbe, da meče na družbeni trg parcialne doktorje znanosti, ki je njihova doktorska teza znotraj desetletja le kratek oddih in ne prispevek k širši razgledanosti in osveščanju naše družbe, ki je v končnem pogledu človeška družba in nič posebnega ni ter ne bo, če je ne bomo humanizirali in izobraževali.

* Zapis moje razprave na samem posvetovanju (po magnetofonskih posnetkih) sem pregledala in poslala v Zagreb na Prosvjetni sabor, ki je organiziral posvetovanje na INTERLIBRU. Ker je bilo to posvetovanje po svoje zanimivo, bi opozorila, da bo gradivo izšlo v biltenu (ali nečem podobnem), za kar se je zavzel organizator. Toliko v vednost tistim, ki bi jih utegnil zanimati moj delež v razpravi.

MOJE NAJLJUBŠE KNJIGE

PODATKI O RAZSTAVI »MOJA NAJLJUBŠA KNJIGA«, KI JE BILA V
PIONIRSKI KNJIŽNICI V LJUBLJANI OD 2. DO 4. APRILA 1982

V šolskem letu 1973/74 so začeli najživahnejši in najbistrejši otroci pionirskega oddelka v Pionirski knjižnici v Ljubljani na pobudo prof. Marjane Kobetove, ki je bila takrat pedagoški vodja, razstavljati svoje najbolj priljubljene knjige. To obliko knjižne vzgoje smo poimenovali »Moja najljubša knjiga«. Od šolskega leta 1978/79 je delo ob razstavi prevzela višja knjižničarka Breda Mahkota, ki ima zaradi izjemnega posluha za mlade bralce zasluge, da je razstava še danes tako živa.

Razstavo postavimo tako, da vsak teden eden ali več otrok hkrati razstavi svoje najljubše knjige na pano, ki stoji v prostoru oddelka na vidnem mestu.

Razstavo popisujemo oziroma z nje beležimo te podatke: ime in priimek otroka, njegovo starost ter pisatelja in naslov razstavljene knjige. Na osnovi teh podatkov smo želeli obdelati razstave zadnjih sedmih šolskih let (od 1974/75 do 1980/81). Znotraj tega časa in popisanih podatkov nas je zanimalo naslednje:

1. koliko otrok je postavilo razstavo (koliko deklic in koliko dečkov),
2. katera starostna stopnja otrok med 7. in 15. letom je največkrat razstavljala,
3. koliko knjig so ti otroci razstavili v teh sedmih letih in katere knjige so bile največkrat zastopane na razstavi (pesem — ljudska, umetna; proza — ljudska, umetna; poučne knjige),
4. kateri pisatelji, tuji in domači, in katere njihove knjige so najbolj priljubljene med našimi bralci. Znotraj tega smo skušali priti tudi do ugotovitev, katera estetska in katera socialno psihološka sporočila v knjigah otroke najbolj pritegnejo.

Orientacijski rezultati so razberljivi iz priloženega seznama.

NEKAJ UGOTOVITEV, KI SKUŠAJO PREK ŠTEVILČNIH PODATKOV SPREGOVORITI O TEM, KATERA VSEBINSKA IN ESTETSKA SPOROČILA V KNJIGAH OTROKE NAJBOLJ PRITEGUJEJO

K 1. V sedmih letih, ki so zaobjeta v podatkih, je na razstavi sodelovalo skupaj 187 otrok, od tega 131 deklic in 56 dečkov. Znotraj starostnega razpona od 7. do 15. leta so razstavljali takole:

od 7. do 9. leta starosti (to je 1., 2., 3. razred osnovne šole) je razstavljalo 37 otrok, od tega 26 deklic in 11 dečkov (C);

od 10. do 12. leta (4., 5., 6. razred osnovne šole) 120 otrok: 87 deklic in 33 dečkov (P);

od 13. do 15. leta (7. in 8. razred) 30 otrok: 18 deklic in 12 dečkov (M).

Osnovno, kar nam kažejo podatki, je, da so v vseh treh starostnih skupinah dekleta večkrat sodelovala in razstavljala, kar je pač razumljivo, saj so bolj komunikativna od dečkov (po splošnih psiholoških ugotovitvah v strokovni literaturi o osebostnem razvoju deklic in dečkov).

K 2. Najbolj izstopa skupina 10- do 12-letnih otrok. Tu lahko sklepamo dveje:

1. da so ti otroci bralno tehnično že usposobljeni, saj jih šola že 4 leta izobražuje jezikovno in bralno,

2. da so ti otroci že precej samostojni in tudi aktivno posegajo v prostor okoli sebe ter da jim je v pionirskem oddelku naše knjižnice na razpolago zelo bogat izbor knjig, ki jim ustrezajo po vsebini.

Najmanj od vseh otrok sodelujejo najstarejši, otroci od 13. do 15. leta, ker pač želijo v naši knjižnici obiskovati tudi drug, to je mladostniški oddelek, ki jim je tudi namenjen.

Dejstvo pa je tudi, da ta starostna skupina otrok nekako ni najbolj pripravljena sodelovati v oblikah, ponujenih s strani odraslih, če niso za to spodbujeni osebno. Pri nas je ta osebna spodbuda glede na kadrovske zmožnosti okrnjena, saj nas je knjižničarjev za neposredno delo z otroki vedno premalo.

K 3. V sedmih letih so otroci razstavili skupno 1817 knjig, od tega 608 različnih naslovov, in sicer po zvrsti: enkrat ljudsko pesem, 7-krat umetno pesem, 41-krat ljudsko prozo, 497-krat umetno prozo, 62-krat poučno knjigo. Po teh numeričnih podatkih vidimo, da je najmočnejše zastopana umetna proza (497-krat), se pravi: pravljice, zgodbe, romani in povesti za mlade. Ljudska pesem je po podatkih današnjemu otroku popolnoma tuja, umetna pesem, to se pravi poezija za otroke, se komaj pojavlja, ljudska pravljica je zastopana skromno, tako kot je tudi skromno zastopana poučna knjiga. To so globalni podatki in globalne ugotovitve o vseh knjigah, ki so bile razstavljene.

Pri obdelavi vsebinskega vidika pa smo se odločili, da bomo upoštevali tiste naslove knjig, ki so se skozi obdobje **sedmih let** pojavili vsaj **3-krat** (glej priloženi seznam knjig).

K 4. Od razstavljenih knjig, ki smo jih upoštevali v obdelavi (215 naslovov 2675-krat) so otroci dali absolutno prednost umetni pripovedi (2537-krat) pred ljudsko pripovedjo (114-krat) in znotraj nje akcijski zgodbi z mladimi junaki, ki v različnem okolju (narava, urbano okolje, fantazijski prostor) doživljajo čustvene, psihološke, socialne tematike ob konkretnem problemu ali nekem predmetu oziroma živem bitju, najpogosteje živali. Ta dela so v jezikovno estetskem pogledu največkrat na povprečni ravni oziroma večina del je pisana v realističnem jezikovnem slogu z vsemi njegovimi značilnostmi: enoplastnost besed, stavki so z jedrom v povedku in z razgibanim dialogom (psihološko dobro ali slabše utemeljenem, kar pač daje besedilu vsebinsko in oblikovno vrednost).

Najbolj izstopata pri tem dve imeni in njuna dela, to sta nemški pisatelj Erich Kästner 298-krat in naš pisatelj France Bevk 137-krat, ki sta že v časovnem pogledu preizkušena in priznana mladinska pisatelja. Podrobneje bi se ustavili le ob značilnih in izstopajočih pojavih, ki nam jih dajejo podatki te razstave:

1. Zanimivo je, da je čista fantazijska pravljica zelo slabo zastopana: *Peter Pan* 5-krat, *Čarovnik iz Oza* 3-krat, *Ostržek* 7-krat, *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka* 8-krat, *Moj prijatelj Piki Jakob* 6-krat, *Maček Mikeš* 10-krat, *Cirkuški voz doktorja Dolittlea* in *Živalsko mesto doktorja Dolittlea* 9-krat, *Fant z zlatimi hlačami* 4-krat, *Strahek* 14-krat, *Mala čarovnica* 9-krat, *Pika Nogavička* 32-krat, *Bratec in Kljukec s strehe* 5-krat. Ob knjige Astrid Lindgrenove lahko nekako postavimo dela Runerja Jonssona 21-krat, ki je s svojim *Viki Vikingom* postavil čisto nov tip junaka dečka, tako rekoč antijunaka v tradicionalnem smislu (deček ni junaški po dejanjih, ampak je neverjetno inovativen v mišljenju in presojanju podvigov za dosego cilja). Zanimivo je tudi, da je Rozmanov *Čudežni pisalni strojček* dosegel relativno visoko postavitev 23-krat.

Vsa tri največkrat razstavljena fantazijska besedila (*Pika Nogavička* 32-krat, knjige o Viki Vikingu 21-krat in *Čudežni pisalni strojček* 23-krat) nam jasno odslikujejo, da otrok ljubi humoristično fantazijskost oziroma nenavadnost. Od domačih pisateljev, ki obvladajo fantazijsko sodobno pravljico, je doživela izjemno sinhronizacijo Svetlana Makarovič glede na starost postavljalcev (razstavljali so jo izključno otroci od 7. do 9. leta in to 33-krat). Nedvomno je to zasluga velike inovativne fantazijske ustvarjalne moči pisateljice, ki obvladuje fabulativne nivoje in estetske elemente naše jezikovne in vsebinske kulture, čeprav ne gre prezirati tudi zaslug za srečno izdajateljsko roko (ki je v likovnem pogledu vsa dela opremjala z velikim estetskim posluhom). Za to pa, kot vidimo, otroci niso neobčutljivi, če jim je ponujena ob pravem času in na pravilen način. Morda bi se še pomudili ob *Čudežnem pisalnem strojčku* Smiljana Rozmana s 23-kratno postavitvijo, ki pa so ga kot svojo najljubšo knjigo pretežno postavljali 10- do 12-letniki (podobno kot Jonssonovega *Viki Vikinga*). To je tako rekoč najčudovitejši antimilitaristični tekst v našem mladinskem slovstvu. To odraslemu bralcu lahko marsikaj pove. Pisatelju Smiljanu Rozmanu pa je v tem delu uspela simbioza jezikovno izraznega in vsebinsko fantastičnega oblikovanja fabule, ki izzveni dobrodušno humoristično in nevsiljivo poučno. V tem delu sta mlademu bralcu dani dve komponenti dobro znanega doživljajskega mehanizma (pustolovščina in potreba po varnem izteku dogodivščine s srečnim koncem).

Značilno je, da za prefinjeno odslikavanje čustvenega ali čutno zaznavnega fantastičnega sveta, ki je temelj fantazijske prostornine otroškega sveta, ni pravega zanimanja. Omenimo najznačilnejša tovrstna dela: *Alice v Čudežni deželi* Lewisa Carrola, *Mali princ* Antoina de Saint-Exupéryja, *Medvedek Pu* Alana Milna, naša fantazijska pravljica *Možiček med dimniki* Lojzeta Kovačiča. Nobeno od teh del ni doseglo trikratne razstavitve. Iz tega sledi naslednje: ali so ta dela otrokom tuja ali pa so jim nedostopna. Sprašujemo se, ali je res, da so jim nedostopna, saj so izdana ravno tako kot druge knjige. Verjetneje je, da ta dela otrokom niso bila predstavljena v vsej njihovi kvalitetni prednosti literarnega sporočila, iz česar lahko sklepamo, da posredovalci (to so predvsem starši in pedagogi) niso bili posebno naklonjeni tovrstni literaturi, oziroma niso imeli dovolj časa, da bi se literarno-estetsko izobraževali.

Še manj kot fantastična pravljica je zastopana poezija; razen Grafenauerjevega *Pedenjpeda* (4-krat) in *Avtozavra* (5-krat) ni bilo postavljeno na razstavi pano v naši knjižnici nobeno pesniško besedilo. Kaj to pomeni? Sklepamo lahko, da v bralnih nagibih naših otrok ni posebno prisotna želja po estetsko jezikovnem in vsebinsko sporočilnem »visokem literarnem dosežku leposlovja«, kar naj bi poezija bila. Zakaj? Sprašujemo se, ali otroka v šolsko obveznem programu jezikovnega izobraževanja nismo posebej opozorili na poezijo in ali sploh poeziji še pripisujemo kakšen pomen v širšem smislu literarnih izročil. (O tem bomo pisali posebej v obširnejšem tekstu ob drugi priložnosti.)

Na tem mestu nam otroci le zrcalijo naš odrasli svet, ki ne sega množično po poeziji, ker je trenutno usmerjen predvsem v akcijsko tehnične probleme znotraj literature in znotraj življenja.

Poglejmo še značilnosti tistega največjega dela razstavljenih knjig, kjer je fabula oblikovana skozi akcijo mladih junakov, ki nam po omenjenih dveh primerih E. Kästnerja in F. Bevka kažejo, znotraj kakšnega bralno-orientacijskega sveta se naši mladi bralci gibljejo. Iz podatkov je razvidno, da je najbolj razstavljena knjiga Kästnerjeva, saj je 10 naslovov njegovih knjig doseglo

skupno 298 postavitev. Največkrat so razstavili te knjige otroci od 10. do 12. leta, to se pravi tisti otroci, ki so po psihološki frazeologiji ali terminologiji »začetni realisti«, in je naša vzgojna naloga, da jih vzgojimo v realne izobražene odrasle, ki bodo obvladali realni dani svet s pametjo.

Torej, kaj so ti »začetni realisti« izbrali za svojo najljubšo knjigo? *Dvojčici* 79-krat. Knjiga govori o tem, kako sta deklici dvojčici Lise in Lotte s svojo zvitostjo in premetenostjo in s srečnim naključjem, ker sta si bili tako podobni, preliščili svoja skregana starša in ju lepo pripeljali nazaj v zakonski jarem. To je sicer zelo poenostavljeno podana vsebina *Dvojčic* s strani odraslega bralca. V resnici pa je to Kästnerjevo delo nastajalo z inovativnim duhom pisatelja, katerega fenomenološki duh otroštva je ostal neokrnjen. Fenomenologija otroštva pa je večno iskanje, da bi zlo ne prevladovalo nad dobrim, strmenje nad čudi sveta in sploh vsem, kar nam je dano v življenju. Otroštva pa so vedno nova znotraj socialnih in geografskih skupin in pozicij. Otroštvo se pomika skozi akcije k zrelosti in skozi čas proti ... (to je že odraslo vedenje in ni zaobjeto v fenomenologiji otroštva). Kästner je bil mladinski pisatelj in je to vedenje vnesel v svoja dela prek pisateljskega talenta, saj je v njegovih desetih naslovih zaobjeto vse akcijsko, od socialnega (*Pikica in Tonček*) prek psihološkega (*Dvojčici*) do »fantastičnega« (35. maj). Ti Kästnerjevi umetni prozni teksti so fabulirani tako, da prek pozitivnih in negativnih junakov izpeljejo akcijo v okviru časa in predmetnega sveta do srečnega konca. Torej, pogled na Kästnerja kot nemškega pisatelja neke socialne sredine v letih pred 2. svetovno vojno in po njej je odraz njegovega časa in akcij v njem oziroma vzvodno gibanje Kästnerjevih junakov v zgodbah. Tu so vedno reševani družbeno-socialni in čustveni problemi otrok. (Pikica pomaga Tončku, Tonček pomaga njej, oba uženeta čustveno brezčutni zviti svet odraslih itd.).

Odrasli bi Kästnerjeva dela lahko označili kot sentimentalna, ker pravzaprav za senzibilen in zapleten čustven svet odraslih ljudi uporablja naivno čustvovanje pojmov, kot so ljubezen, prijateljstvo in pomoč šibkejšemu. Toda njegova dela so in bodo ostala klasika otroške literature še lep čas. Pisana so v realističnem slogu, podajajo jasen družbeni ambient (ekonomsko monetaren). Ta ambient ljubi dialog in otroci ljubijo dialog, kadar so ga sposobni imeti v enakopravnem okolju. Še bolj pa ljubijo fantazijski dialog, če jim ga ne utesnimo z banalnimi vzkliki »tako je in nič drugače!« Vsi odrasli pa vemo (tisti, ki ljubimo knjigo), da so znotraj fantazijskega sveta nastajala najčudovitejša estetska umetniška dela za otroke in odrasle.

Oglejmo si še največkrat razstavljene knjige našega pisatelja Franceta Bevka. Otroci so razstavili skoraj vse naslove njegovih natisnjenih leposlovnih mladinskih del. Največkrat so bile postavljene tele Bevkove knjige: *Grivarjevi otroci*, *Pastirci* 23-krat, *Lukec in njegov škorec* 23-krat, *Pestrna* 21-krat, *Učiteljica Breda* 23-krat. Vsi junaki teh zgodb so otroci, Lenart, Ferjanč in Blaž, ti Grivarjevi otroci so v današnjem žargonu »pankrti«, Bevk jih poimenuje bajtarski otroci. Tudi učiteljica Breda je mlado, komaj doraslo dekle, šibko, nemočno, ki uči slovensko otroke sredi revne od fašistov zasedene domovine. A tudi vsi Bevkovi liki so opisani psihološko prepričljivo, z veliko ljubeznijo in poznavanjem otrokove duše ter izrednim poslušom za vnašanje jezikovnega izvora tolminske govorice Bevkovega domačega kraja. Bevk se je vključil v naše leposlovje kot soustvarjalec slovenskega psihološko realističnega jezikovnega izraza v mladinskem leposlovju.

Današnji otrok urbanega okolja bere te zgodbe že kot povesti. Socialno okolje mu je do neke mere tuje, niso mu pa tuji problemi junakov; Lu-

kec gre iskat očeta v Argentino — Lukčev oče je takratni »gastarbajter«, pestrna Nežka gre v službo — naš otrok še hodi v rejništvo, v to sicer bolj humanizirano obliko oskrbe, a še daleč ni to, kar naj bi bilo otrokovo realno socialno okolje: dom, starši, šola. Današnji pastirci so na ulicah veliko na slabšem v nezelenem okolju itd. Današnji otroci prav gotovo berejo Bevkova dela, ker je uspelo Bevku najti pisateljsko orientacijo v fenomenologiji otroštva in ne zaradi tega, ker je pisatelj dober realistični stilist.

Podobno izhodišče deli z Bevkom pisatelj Anton Ingolič v določenih mladinskih leposlovnih delih. Zanimivo je, da so ga otroci ocenili najvišje v čisti akcijski zgodbi šolarjev *Tajno društvo* PGC 28-krat. V tej zgodbi otroci zago-dejo odraslim in šolnikom svoje »špase« ali »štose« ter se s tem omejuje od učnega odraslega sveta, ki je blago rečeno tudi odraslim velikokrat zelo dolgočasen. Tudi druga najbolj brana Ingoličeva knjiga *Potopljena galeja* 25-krat je po ambientu in žanru pustolovsko-akcijska zgodba sodobnih šolarjev v po-čitniški koloniji.

Temu pisateljskemu vsebinskemu zgledu v mladinskem leposlovju pri nas sledijo generacijsko mlajši pisatelji. Med njimi najbolj izstopajo na razstavi knjige Vitana Mala in Slavka Pregla. Vitana Mala so otroci največkrat izbrali kot svojega najboljšega pisatelja s knjigo *Roki Rok* 25-krat, v njej pisatelj opisuje skupino otrok na počitniškem taborjenju. Torej doživetja v naravnem zelenem okolju. Pregla so otroci izbrali v zgodbi *Odprava zelenega zmaja*, v kateri se »betonski« otroci tudi odpravljajo v naravo. Toda odrasli vemo, da je Preglov jezik znotraj teh dogodivščin veliko čistejši, izredno humoren in pomensko podložen. Malov jezik pa je šabloniziran, enoplasten, pravzaprav slab realistični jezik. Morda bi bilo zanimivo raziskovalno obravnavati ta pojav v sodobni mladinski književnosti za mlade.

Preglejmo še zgodbe s temo NOB. Dve knjigi izstopata, in sicer Ribičičeva akcijska povest *Rdeča pest* 29-krat in avtobiografski roman Branka Šömna *Med v laseh* 17-krat. Bralce bi posebej opozorili, naj si obe knjigi preberejo, ker bodo edino skozi lastno branje neposredno spoznali dve različni interpretaciji določene zgodovinske situacije, ki njen pomen za nas ni nepomemben. To je čas NOB ali v širšem smislu zgodovinski dogodek, ki ga pesnica Svetlana Makarovič poimenuje v svoji poeziji grozljivo, a lepo »vojskin čas«.

Zanimivo je tudi to, da so otroci postavili knjigo Katje Špur *Sošolca* 26-krat kot svojo najljubšo knjigo. To je izrazito dekleška zgodba, napisana s posluhom za doživljajski svet 15-letne deklice. A je v jezikovnem in ambiental-nem smislu dogajanja nekoliko »zastarela« v primerjavi s prevedeno knjigo *Edinka* češke pisateljice Klare Jarunkove 23-krat. Zgodba o edinki govori o podobnem problemu, a z veliko bolj priostreno in družbeno širše zaobjeto problematiko, s psihološko utemeljenostjo glavne junakinje. Morda bi na tem mestu omenili, da je socialistični realizem čeških pisateljic Klare Jarunkove, Helene Šmahelove in Alene Santarove neka posebna literarno estetska kvaliteta v leposlovnih delih za mlade, ki nam jo je posredovala prevajalka Zdenka Jermanova. (Pri odraslih bralcih namreč socialistični realizem kot estetska lite-rarna kvaliteta še do danes ni opredeljen oziroma ni preživel v upoštevanja vreden pojav glede na dela, ki so pisana v tem slogu.)

Poglejmo še največkrat izbrano knjigo domačega pisatelja Branka Dolinarja *Dvojne počitnice* 42-krat. Dolinarjev tekst je po svoji zgradbi podoben Kästnerjevem tekstom. Pri Kästnerjevih *Dvojčicah* je zgodba zasnovana na psihološkem problemu razvezanih staršev, pri Dolinarjevih *Dvojnih počitnicah* sta junaka ravno tako dvojčka, Božo in Braco, ki svojo podobnost izkoriščata,

da pretentata odrasle v raznih situacijah in ob raznih priložnostih. Pri otrocih sta obe knjigi priljubljeni. Odrasel bralec pa natančno razbere, da je Kästnerjev jezik, pa čeprav v prevodu, sinhroniziran s sporočilskim vsebinskim delom, pri Dolinarju pa jezik ne prerase novinarske zvrsti jezika. Vprašanje je, zakaj so otroci izbrali Dolinarja za enega od svojih najljubših pisateljev, kljub temu da jim ga šola ni predstavila kot njihovega pisatelja. Morda bi še opozorili na to, da je druga najbolj priljubljena knjiga med otroki *Rdeča kapica iz Zgornje Šiške* 30-krat, ki obravnava podobno kot Bevkov *Lukec in njegov škorec* v današnjem žargonu rečeno »gastarbajterstvo«, saj babica in vnučka odpotujeta z letalom v Nemčijo obiskat očeta oziroma sina in medtem doživita zelo »kriminalno« ugrabitev. Besedno je to zelo enostaven tekst. To se pravi, otrok ne bere del po vrednosti jezika in estetskega sporočila, otrok zahteva zanimivost zgodbe. Torej lahko sklepamo, da zna Brane Dolinar izbrati zgodbo po otrokovem okusu. Ta pa teži k srečnemu koncu prek akcije.

Posebno prvo mesto zavzema med razstavljenimi knjigami detektivka *Pozor! Črna marela!* 80-krat. Mi smo jo izbrali za konec, da bi se ob njej malce zamislili. Poljski pisatelj Adam Bahdaj je to otroško detektivko spretno oblikoval in še bolj spretno zasnoval. Tomaž je z dekletom Živko in fantom Jankom najboljši detektiv takrat, ko stari detektivski mački odpovedo. A eni brez drugih vendar ne morejo. Poseben pomen je pisatelj verjetno hotel nakazati tudi v iskanem in odkritem »zakladu«. Ta zaklad ni bil nič drugega kot kup starega neuporabnega denarja. Načrt, ki so ga iskali, se je naključno odkril v starem dežniku in tako se zgodba pravzaprav v redu konča za otroka in odraslega bralca. Presenečen je. Ker pa otroci v povpraševanju po tovrstnih knjigah največkrat uporabljajo izraz kriminalka, se nam zdi prav, da bi ob tem nekako nakazali razliko med detektivsko zgodbo in kriminalno zgodbo. Detektivska povest ali zgodba je pravzaprav telovadba duha in opisovanje humoriistično povzročenega in razkritega, več ali manj, srečnega naključja. Kriminalka pa je vezana na špekulacije in zaplete, v katerih je po navadi tudi nekaj mrtvih ljudi, preden se ne razčistijo in razpletejo najrazličnejši vzvodi — od razumsko špekulativnega do čustveno agresivnega. Znotraj tega pa se obračunava ali za denar ali za vedenje določenih grup ali posameznikov.*

Detektivka *Pozor! Črna marela!* je v jedru razgiban pripovedni tekst, ki otroka drži ves čas v napetosti in bralni vnemi. Liki odraslih so zelo zanimivi. Pisatelj smeši odrasle skozi prizmo njihovega silogičnega vedenja.

Ta opazovanja so le en pogled na razstavljene knjige, ki so jih po svojem okusu izbrali naši bralci. Bilo pa bi zanimivo obdelati te podatke po čistem raziskovalnem postopku: z izdelano metodologijo, z določenim ciljem in s pričakovanimi rezultati, ki bi razjasnili ta pojav bralnega okusa otrok. Za tako delo pa naš kolektiv nikoli ni imel (in verjetno ne bo imel) možnosti, ker je sprotne delo ob izposoji knjig mladim bralcem preveč in že sedaj presega normative.

* Dr. Matjaž Kmecl v knjigi *Mala literarna teorija* tudi detektivko obravnava pod pojmom kriminalka, čeprav znotraj tega gesla razloži delno razlike obeh žanrov.

SEZNAM KNJIG, KI SO JIH OTROCI NAJPOGOSTEJE IZBRALI ZA SVOJO RAZSTAVO »MOJA NAJLJUBŠA KNJIGA«

Oznaka pred naslovom (C, P, M) pomeni starostno stopnjo, v katero sodi leposlovna knjiga, oznaka L pomeni ljudsko slovstvo, vrstilec UDK pa poučne knjige. Številke v oklepaju povedo, kolikokrat je bila knjiga izbrana v okviru starostne stopnje bralcev (C, P, M).

ANDERSEN Hans Christian: (C) Vžigalnik (3, 6, 0) = 9
 ARGILLI Marcello: (C) Atomček (3, 3, 0) = 6
 AUBRY Cécile: (P) Bela in Sebastijan (0, 9, 3) = 12
 AVELINE Claude: (P) Baba Dijen in Košček sladkorja (0, 4, 0) = 4
 BABULA Vladimír: (P) Planet treh sonc (2, 5, 1) = 8
 BAHDAJ Adam: (P) Pozor! Črna marela! (21, 43, 16) = 80
 BARRIE James Mathew: (C) Peter Pan (1, 3, 1) = 5
 BASS Eduard: (P) Nepremagljiva enajstorica (0, 6, 1) = 7
 BAUM Lyman Frank: (C) Čarovnik iz Oza (2, 1, 0) = 3
 BEECHER-STOWE Harriet: (P) Koča strica Toma (0, 10, 0) = 10
 BEVK France: (P) Črni bratje (3, 10, 0) = 13
 BEVK France: (P) Grivarjevi otroci. — Pastirci (6, 16, 1) = 23
 BEVK France: (P) Lukec in njegov škorec (9, 13, 1) = 23
 BEVK France: (P) Mali upornik (2, 15, 1) = 18
 BEVK France: (P) Pestrna (4, 17, 0) = 21
 BEVK France: (P) Tovariša. — Jagoda (0, 4, 0) = 4
 BEVK France: (P) Učiteljica Breda (1, 22, 0) = 23
 BEVK France: (P) Vanka partizanka (2, 2, 0) = 4
 BEVK France: (C) Zlata voda in druge zgodbe (2, 6, 0) = 8
 BEZDĚKOVÁ Zdeňka: (P) Klicali so me Leni (0, 16, 0) = 16
 BLACKMOORE Dean: (P) Buffalo Bill proti Risjemu Očesu (0, 4, 0) = 4
 BLACKMOORE Dean: (P) Davy Crockett po poteh Divjega zahoda (0, 4, 0) = 4
 BLACKMOORE Dean: (P) Davy Crockett v spopadih na jugozahodu (3, 4, 0) = 7
 BLACKMOORE Dean: (P) Nepremagljivi Buffalo Bill (3, 7, 0) = 10
 BLACKMOORE Dean: (P) Zmagoslavje Buffalo Billa (2, 1, 1) = 4

BRENK Kristina: (C) Deklica Delfina in lisica Zvitorepka (3, 5, 0) = 8
 BRILIĆ-MAŽURANIĆ Ivana: (C) Čudovite dogodivščine vajenca Hlapiča (3, 6, 0) = 9
 CERKVENIK Angelo: (P) Ovčar Runo (1, 14, 0) = 15
 COLLODI Carlo: (C) Ostržek (5, 2, 0) = 7
 ČILSKÉ pravljice (0, 3, 0) = 3
 ČOPIĆ Branko: (P) Noge v zlatu, glava v blatu (0, 6, 1) = 7
 ČOPIĆ Branko: (P) Orli vzlete zgodaj (0, 2, 1) = 3
 ČOPIĆ Branko: (M) Oslovski leta (0, 4, 3) = 7
 DAJČMAN Marjeta: (P) Marjetka ve, kaj je vojna (1, 8, 0) = 9
 DEFOE Daniel: (P) Robinson Crusoe (1, 21, 1) = 23
 DOLINAR Brane: (P) Detektivi na jeklenih konjičkih (0, 4, 1) = 5
 DOLINAR Brane: (P) Dnevnik Jureta Novaka ali Mladi Krpani potujejo na Luno (1, 2, 0) = 3
 DOLINAR Brane: (P) Druga enajstmetrovka (0, 10, 2) = 12
 DOLINAR Brane: (P) Dvojne počitnice (2, 39, 1) = 42
 DOLINAR Brane: (P) Rdeča kapica iz Zgornje Šiške (0, 25, 5) = 30
 ENDE Michael: (P) Momo ali Čudna zgodba o tatovih... (0, 3, 1) = 4
 ERNSTIG Walter: (M) Skrivnost Atlantide (0, 6, 0) = 6
 FEA Henry Robert: (P) Peter in divji pes (1, 8, 0) = 9
 FINSKE pravljice (2, 1, 0) = 3
 FINŽGAR Franc Saleški: (P) Gospod Hudournik (6, 4, 2) = 12
 FINŽGAR Franc Saleški: (P) Pod svobodnim soncem (0, 16, 3) = 19
 FINŽGAR Franc Saleški: (P) Študent naj bo. — Na petelina (0, 4, 0) = 4
 FRAERMAN Rubin Isaev: (P) Divji pes Dingo ali Povest o prvi ljubezni (0, 2, 2) = 4
 FRANK Anne: (M) Dnevnik Ane Frank (0, 6, 2) = 8
 GILBERT Henry: (P) Robin Hood (3, 15, 0) = 18
 GORA biserov (3, 3, 0) = 6

- GORLICH Ernst Joseph: (P) Deklica iz Louisiane (0, 12, 1) = 13
- GRABELJŠEK Karel: (P) Moje akcije (2, 5, 1) = 8
- GRAFENAUER Niko: (C) Avtozaver (3, 2, 0) = 5
- GRAFENAUER Niko: (C) Pedenjped (4, 0, 0) = 4
- GUILLOT René: (P) Bela griva (1, 4, 0) = 5
- GUY Rosa: (M) Prijateljici (0, 5, 2) = 7
- INGOLIČ Anton: (P) Deček z dvema imenoma (0, 18, 0) = 18
- INGOLIČ Anton: (P) Deklica iz Chicaga (0, 10, 4) = 14
- INGOLIČ Anton: (M) Mladost na stopnicah (1, 5, 16) = 22
- INGOLIČ Anton: (P) Potopljenega galeja (2, 18, 5) = 25
- INGOLIČ Anton: (P) Tajno društvo PGC (0, 26, 2) = 28
- INGOLIČ Anton: (C) Udarne brigada (2, 2, 0) = 4
- JARUNKOVÁ Klára: (M) Edinka (2, 14, 7) = 23
- JOVANOVIČ Zoran M.: (P) Mak ob progi (0, 3, 0) = 3
- JALEN Janez: (P) Bobri (2, 18, 5) = 25
- JONSSON Runer: (P) Vike Viking (6, 15, 0) = 21
- JONSSON Runer: (P) Vike Viking častni kralj (6, 15, 0) = 21
- JONSSON Runer: (P) Vike Viking in Brdovski (6, 15, 0) = 21
- JONSSON Runer: (P) Vike Viking preliščil Rdečeeoke (6, 15, 0) = 21
- JONSSON Runer: (P) Vike Viking pri rdečekoščih (6, 15, 0) = 21
- JONSSON Runer: (P) Vike Viking strmoglavi tirane (6, 15, 0) = 21
- JURCA Branka: (M) Ko zorijo jagode (0, 4, 5) = 9
- JURCA Branka: (P) Špelin dnevnik (3, 14, 0) = 17
- JURCA Branka: (P) Uhač in njegova družina (0, 9, 0) = 9
- JURCA Branka: (P) V pasti (0, 8, 0) = 8
- JURCA Branka: (P) Vohljači in prepovedane skrivnosti (0, 7, 0) = 7
- JURČIČ Josip: (P) Jurij Kozjak, slovenski janičar (2, 3, 1) = 6
- JURGIELEWICZOWA Irena: (M) Avto-stopar (0, 17, 2) = 19
- KÄSTNER Erich: (P) Dvojčici (5, 67, 7) = 79
- KÄSTNER Erich: (P) Emil in detektiv (2, 29, 4) = 35
- KÄSTNER Erich: (P) Emil in trije dvojčki (3, 17, 4) = 24
- KÄSTNER Erich: (M) Ko sem še majhen bil (0, 5, 0) = 5
- KÄSTNER Erich: (P) Mali mož (3, 28, 4) = 35
- KÄSTNER Erich: (P) Mali mož in mala mis (6, 28, 6) = 40
- KÄSTNER Erich: (P) 35. maj (0, 8, 0) = 8
- KÄSTNER Erich: (P) Pikica in Tonček (6, 29, 3) = 38
- KÄSTNER Erich: (P) Pujs pri brivcu (1, 8, 2) = 11
- KÄSTNER Erich: (P) Leteča učilnica (5, 15, 3) = 23
- KIPLING Rudyard: (P) Pogumni kapitani (0, 3, 0) = 3
- KNIGHT Eric: (P) Lassie se vrača (3, 29, 3) = 35
- KOVAČ Polonca: (P) Andrejev ni nikoli preveč (1, 6, 1) = 8
- KOVIČ Kajetan: (C) Moj prijatelj Piki Jakob (1, 5, 0) = 6
- LADA Josef: (C) Maček Mikeš (5, 5, 0) = 10
- LARRI Jan: (P) Nenavadne dogodivščine Karika in Valje (0, 3, 0) = 3
- LINDGREN Astrid: (P) Brata Levjesrčna (0, 3, 3) = 6
- LINDGREN Astrid: (C) Bratec in Kljuk s strehe (0, 5, 0) = 5
- LINDGREN Astrid: (P) Detektivski mojster Blomkvist (0, 15, 1) = 16
- LINDGREN Astrid: (P) Erazem in potepuh (2, 10, 0) = 12
- LINDGREN Astrid: (C) Pika Nogavička (9, 20, 3) = 32
- LINDGREN Astrid: (P) Nevarno življenje Kalleja Blomquista (1, 3, 1) = 5
- LOBE Mira: (C) Babica v jablani (1, 2, 0) = 3
- LOFTING Hugh: (C) Cirkuški voz doktorja Dolittla (1, 8, 0) = 9
- LOFTING Hugh: (C) Živalsko mesto doktorja Dolittla (1, 8, 0) = 9
- LOVRAC Mato: (P) Tovarišija Petra Grče (0, 5, 2) = 7
- LUNDGREN Max: (P) Fant z zlatimi hlačami (0, 4, 0) = 4
- MAKAROVIČ Svetlana: (C) Kosovirja na letišči žlici (9, 1, 0) = 10
- MAKAROVIČ Svetlana: (C) Miška spi (5, 0, 0) = 5
- MAKAROVIČ Svetlana: (C) Pekarna Mišmaš (9, 4, 0) = 13
- MAKAROVIČ Svetlana: (C) Škrat Kuzma dobi nagrado (5, 0, 0) = 5
- MAL Vitan: (P) Ime mi je Tomaž (1, 14, 3) = 18
- MAL Vitan: (P) Mali veliki junak (1, 5, 0) = 6
- MAL Vitan: (P) Roki Rok (0, 20, 5) = 25
- MAL Vitan: (P) Sreča na vrvi (1, 14, 2) = 17

MAL Vitan: (P) Teci, teci, kuža moj (0, 4, 0) = 4
 MALENSEK Mimi: (P) Lučka na daljnem severu (0, 3, 4) = 7
 MAY Karl: (P) Vinetou (0, 23, 1) = 24
 MAY Karl: (P) Zaklad v srebrnem jezeru (0, 8, 1) = 9
 MEZINCICA (0, 4, 0) = 4
 MILČINSKI Fran: (P) Butalci (1, 4, 0) = 5
 MILČINSKI Fran: (P) Skavt Peter (0, 3, 0) = 3
 MOJCA Pokrajculja (2, 1, 0) = 3
 MOLNAR Ferenc: (P) Dečki Pavlove ulice (0, 6, 3) = 9
 MOWAT Farley: (P) Zgubljena na goljivah (0, 6, 1) = 7
 MURNIK Rado: (P) Lepi janičar (1, 9, 3) = 13
 NEČAS Jaroslav: (L) Valaške pravljice (1, 2, 0) = 3
 NEDO Pawol: (L) Prebrisano dekle (0, 4, 0) = 4
 OŽOGOWSKA Hanna: (P) Narobe fant (2, 2, 0) = 4
 PAVLIN Mile: (P) Titovci (0, 3, 1) = 4
 PEARCE Ann Philippa: (P) Polnočni vrt (0, 8, 2) = 10
 PEARCE Ann Philippa: (P) Zaklad pri samotni roži (1, 30, 2) = 33
 PEČJAK Vid: (C) Dreječec in trije Marsovčki (11, 5, 2) = 18
 PEROCI Ela: (C) Za lahko noč (5, 3, 0) = 8
 PISANI živalski svet. Živali prerij in veletokov (0, 2, 1) = 3
 PODGOREC Vidoe: (P) Hajduški studenec (0, 19, 1) = 20
 PREGL Slavko: (P) Geniji v kratkih hlačah (0, 7, 1) = 8
 PREGL Slavko: (P) Odprava Zelenega zmaja (0, 13, 2) = 15
 PREGL Slavko: (P) Priročnik za klatenje (0, 8, 1) = 9
 PREUSSLER Otfried: (C) Mala čarovnica (6, 3, 0) = 9
 PREUSSLER Otfried: (M) Krabat 1.2. (0, 3, 1) = 4
 PREUSSLER Otfried: (C) Razbojnik Rogovilež (3, 9, 0) = 12
 PREUSSLER Otfried: (C) Strahek (5, 9, 0) = 14
 PREŽIHOV Voranc: (P) Solzice (0, 11, 0) = 11
 RIBIČIČ Josip: (C) Nana, mala opica (6, 3, 0) = 9
 RIBIČIČ Josip: (P) Rdeča pest (0, 21, 8) = 29
 ROTMAN Gerard Theodor: Kralj Debeluh in sinko Debelinko (2, 1, 0) = 3
 ROZMAN Smiljan: (P) Čudežni pisalni strojček (1, 20, 2) = 23

ROZMAN Smiljan: (P) Lov za ukradenimi milijoni (0, 11, 3) = 14
 ROZMAN Smiljan: (P) Martin fantalin (1, 6, 0) = 7
 ROZMAN Smiljan: (P) Reporter Tejš poroča (0, 6, 0) = 6
 ROZMAN Smiljan: (P) Sin Martin (1, 8, 0) = 9
 ROŽNIK Pavle: (L) Zlato mesto (3, 11, 1) = 15
 ROŽNIK Pavle: (L) Žalostna kraljična in druge prekmurske pravljice (2, 1, 0) = 3
 RUSKE pravljice (5, 4, 0) = 9
 SAROYAN William: (P) Očka, ti si nor (1, 6, 0) = 7
 SELISKAR Tone: (P) Bratovščina Sinjega galeba (5, 8, 0) = 13
 SIENKIEWICZ Henryk: (P) V puščavi in goščavi (0, 6, 8) = 14
 SIMMEL Johannes Mario: (P) Avtobus velik kakor svet (1, 1, 1) = 3
 SLOVAŠKE pravljice (3, 5, 0) = 8
 SOMMERFELT Aimée: (P) Pot v Agro (0, 3, 2) = 5
 SPYRI Johanna: (P) Heidi (0, 21, 2) = 23
 STEUBEN Fritz: (P) Gorski lev (0, 8, 2) = 10
 STEUBEN Fritz: (P) Hitra noga in Bela puščica (0, 8, 2) = 10
 STEUBEN Fritz: (P) Klic gozdov (0, 8, 2) = 10
 STEUBEN Fritz: (P) Leteča puščica (0, 8, 2) = 10
 STEUBEN Fritz: (P) Manitujev sin (0, 8, 2) = 10
 STEUBEN Fritz: (P) Rdeči vihar (0, 8, 2) = 10
 STEUBEN Fritz: (P) Tekumzejeva smrt (0, 8, 2) = 10
 STEUBEN Fritz: (P) Žareča zvezda (0, 8, 2) = 10
 STEVENSON Robert Louis: (P) Otok zakladov (0, 15, 1) = 16
 SUHODOLČAN Leopold: (P) Deček na črnem konju (0, 6, 0) = 6
 SUHODOLČAN Leopold: (P) Mornar na kolesu (0, 4, 0) = 4
 SUHODOLČAN Leopold: (P) Na večerji s krokodilom (0, 18, 1) = 19
 SUHODOLČAN Leopold: (P) Naočnik in Očalnik, mojstra med detektivi (1, 13, 0) = 14
 SUHODOLČAN Leopold: (P) Rdeči lev (0, 8, 0) = 8
 SUHODOLČAN Leopold: (P) Rumena podmornica (1, 4, 0) = 5
 SUHODOLČAN Leopold: (P) Skriti dnevnik (0, 23, 5) = 25
 SUHODOLČAN Leopold: (P) Stopinje po zraku ... (2, 5, 3) = 10

SUTCLIFF Rosemary: (M) Robin Hood (0, 3, 5) = 8
 SVETOVNE pravljice (1, 2, 0) = 3
 ŠMAHELOVÁ Helena: (P) Dobra volja (0, 12, 2) = 14
 ŠMAHELOVÁ Helena: (P) Veliki križ (1, 15, 3) = 19
 ŠOMEN Branko: (P) Med v laseh (0, 17, 0) = 17
 ŠPUR Katja: (M) Sošolca (0, 20, 6) = 26
 TAVČAR Mitja: (62) Živa slika in zvok v našem domu (0, 1, 2) = 3
 TISOČ in ena noč (2, 21, 0) = 23
 TRAVERS Pamela Lyndon: (C) Mary Poppins (2, 10, 0) = 12
 TWAIN Mark: (P) Prigode Toma Sawyerja (2, 23, 4) = 29
 TWAIN Mark: (P) Tom Sawyer, detektiv (0, 12, 2) = 14
 TWAIN Mark: (P) Yankee na dvoru kralja Arturja (1, 15, 2) = 18
 VANDOT Josip: (P) Kekčeve zgodbe (2, 8, 0) = 10
 VERNE Jules: (P) Otroka kapitana Granta (0, 5, 3) = 8
 VERNE Jules: (P) Petnajstletni kapitan (0, 8, 6) = 14
 VERNE Jules: (P) Skrivnostni otok (1, 8, 7) = 16

VERNE Jules: (P) V osemdesetih dneh okoli sveta (0, 2, 8) = 10
 VEŽINOV Pavel: (P) Dogodek v tihi ulici (0, 3, 0) = 3
 VEŽINOV Pavel: (P) Sledovi ostanejo (0, 6, 1) = 7
 VRESNIK Drago: (P) Zaklad na obali (3, 19, 1) = 23
 WELSKOPF-HENRICH Liselotte: (P) Sinovi Velike medvedke (0, 11, 4) = 15
 ZGODBE iz narodnoosvobodilne borbe (1, 5, 0) = 6
 ZIDAR Pavle: (M) Kukavičji Mihec (0, 3, 2) = 5
 ZLATA ptica (2, 1, 0) = 3
 ZORMAN Ivo: (M) V sedemnajstem (0, 3, 6) = 9
 ZUPANC Lojze: (L) Deklica in Kač in druge pripovedke (3, 10, 0) = 13
 ZVERINICE iz Rezijske (1, 4, 1) = 6
 ZVEZDNA ogrlica in druge indijske pravljice (2, 3, 0) = 5
 ŽEBRE Zdenka: (910.4) Jernejček v daljni deželi (2, 9, 0) = 11
 MATTONI Alberto: (59) Domače živali (0, 2, 1) = 3
 MATTONI Alberto: (59) Rečne in močvirske živali (0, 2, 1) = 3
 MATTONI Alberto: (59) Živali okrog kmečke hiše (0, 2, 1) = 3

Zusammenfassung

Aufgrund des Verzeichnisses von Büchern, die die Kinder in der Kinder- und Jugendbibliothek in Ljubljana am häufigsten für ihre eigene Ausstellung »Meine liebsten Bücher« auswählen, und aufgrund der Angaben, die bei der Übersichtsausstellung »Meine liebsten Bücher« vom 2. bis zum 14. April 1982 in der oben genannten Bibliothek angeboten wurden, geht hervor, dass meistens Mädchen von 7 bis 15 Jahre alt Bücher ausstellen, es ragt aber die Gruppe von zehn- bis zwölfjährigen Kindern hervor. In sieben Jahren haben die Kinder 1817 Bücher ausgestellt, davon 608 von verschiedenen Titeln. In dem Artikel wurden 215 Titel berücksichtigt, unter ihnen ist am stärksten die künstlerische Prosa vertreten. Die Autorin bleibt vom Inhaltspunkt aus bei den charakteristischen und hervorragensten Erscheinungen stehen und stellt fest, welche einheimischen und fremden Autoren und welche ihre Werke am beliebtesten sind sowohl welche ästhetischen und welche sozialpsychologischen Mitteilungen in den Büchern die Kinder am meisten anziehen. Am häufigsten wurden die Werke von Erich Kästner ausgestellt, neben ihm aber die Bücher des slowenischen Schriftstellers France Bevk. Beide Autoren sind Klassiker der Kinderliteratur, bei beiden ist der phänomenologische Geist der Kindheit unverseht geblieben.

Tanja Pogačar

Ljubljana

KOLIKO JE NAŠA MLADINSKA KNJIGA PRISOTNA V SVETU

Kot knjižničarka v Pionirski knjižnici, enoti knjižnice Oton Župančič v Ljubljani, ki je matična knjižnica za javne pionirske in šolske knjižnice v SR Sloveniji, želim predstaviti vlogo in prizadevanja Pionirske knjižnice pri posredovanju knjig in informacij o mladinski književnosti v tujino. V prizadevanjih predstaviti slovensko mladinsko literaturo in v skrbi, da bi ta bila dosegljiva tudi slovenskim otrokom, ki živijo na tujem, se Pionirska knjižnica povezuje z ustanovami doma in v svetu, ki posredujejo slovensko mladinsko knjigo v tujini.

Ena od najpomembnejših tovrstnih ustanov v svetu je **Mednarodna mladinska knjižnica v Münchnu**, s katero Pionirska knjižnica že vrsto let tesno sodeluje. Mednarodna mladinska knjižnica v Münchnu je bila ustanovljena leta 1948 na pobudo Jelle Lepman in je kot »associated project« UNESCO v svetu edina osrednja specializirana knjižnica za področje otroške in mladinske literature. Njen knjižni fond obsega okrog 350.000 zvezkov v več kot 110 jezikih. S pomočjo strokovnega gradiva, zbranega v študijskem oddelku knjižnice, priročnikov, katalogov, biografij in bibliografij, strokovnih revij in drugega gradiva je omogočen študij in raziskovanje mladinske književnosti celega sveta. V ta namen dodeli mednarodna mladinska knjižnica vsako leto enajstim strokovnjakom iz tujine trimesečne štipendije. Med njenimi štipendisti je bilo tudi več Jugoslovancev. Glavne dejavnosti Mednarodne mladinske knjižnice so poleg izposoje knjig (okrog 10.000 knjig) in prireditev za mlade (pogovori o knjigah, srečanja z avtorji, gostovanja gledaliških umetnikov) tudi sodelovanje z založbami pri oblikovanju založniških programov, ki jim predlaga knjige za prevode, zbiranje in posredovanje informacij in izdajanje različnih knjižnih seznamov za javne in šolske knjižnice, za vzgojitelje predšolskih otrok in otrok tujih narodnosti, ki živijo v ZR Nemčiji. Mednarodna mladinska knjižnica prireja tudi strokovna posvetovanja in knjižne razstave. Knjižne razstave so posvečene posameznim avtorjem, predstavljajo mladinsko književnost posameznih dežel (leta 1978 je bila samostojna razstava jugoslovanskih knjig za otroke in mladino 1973—1977) ali dajo mednarodni pregled knjig z določeno temo. Poleg teh razstav prireja tudi mednarodne potujoče razstave, na katerih predstavi na primer nagrajene knjige, izbor knjig iz posameznih držav in podobno. Vsako leto je prisotna tudi na bolonjskem sejmu, kjer predstavi knjige, ki jih priporoča za prevode. Osrednja javna prireditev Mednarodne mladinske knjižnice je vsakoletna mednarodna razstava knjig za otroke in mladino. Na tej razstavi predstavi preko 5000 knjig v več kot 40 jezikih, ki so izšle v zadnjem

letu. Po dogovoru ostanejo te knjige v fondu Mednarodne mladinske knjižnice. V času mednarodne razstave knjig za otroke in mladino izda Mednarodna mladinska knjižnica bilten in seznane najboljših knjig za otroke in mladino zadnjega leta v posameznih deželah. Pri postavitvi jugoslovanskega dela razstave, izdelavi biltena in seznama najboljših knjig sodeluje že vrsto let tudi Pionirska knjižnica iz Ljubljane. Žal je predstavitev jugoslovanske mladinske literature milo rečeno skromna, saj veliko jugoslovanskih založb, ki izdajajo knjige za otroke in mladino, na razstavi sploh ne sodeluje, večina založb, ki sodeluje, pa pošlje knjige v zadnjem trenutku, tako da je nemogoče pripraviti informacije za bilten. Izjema so založbe iz Slovenije, tudi po zaslugi prizadevanj delavcev Pionirske knjižnice v Ljubljani.

Pomembno delo v prizadevanjih za posredovanje mladinske literature zdomskim otrokom iz Jugoslavije je Mednarodna mladinska knjižnica opravila z izdajo katalogov jugoslovanskih mladinskih knjig v slovenskem, srbohrvaškem, makedonskem, turškem in albanskem jeziku. Katalogi so izšli v letih 1975 do 1978. Ker je prva izdaja teh katalogov že skoro pošla, pripravljajo novo izdajo.

Mednarodna mladinska knjižnica si prizadeva dobiti iz posameznih držav (tudi iz Jugoslavije) po več izvodov knjig, kajti otrokom lahko izposoja le tiste knjige, od katerih ima vsaj dva izvoda. Trenutno lahko izposoja otrokom samo 180 knjig iz Jugoslavije, od tega okrog 60 iz Slovenije. Prav zato je izposoja jugoslovanskih mladinskih knjig zelo slaba. Jugoslovanski otroci v knjižnico malo zahajajo, maloštevilen fond knjig za njih jih prav gotovo ne more pritegniti. Prav tako knjižnica ne prireja prireditev samo za jugoslovanske otroke, kot jih sicer prireja za otroke drugih narodnosti, saj jim ne more nuditi tistega, kar je za knjižnico osnovno, in to je knjiga.

Očitno je, da je kljub svetovnemu ugledu, ki ga Mednarodna mladinska knjižnica ima, jugoslovanskim knjižničarjem, založnikom, vzgojiteljem, učiteljem, literarnim teoretikom doma in v ZR Nemčiji še vedno premalo znana in da se ne zavedamo njenega izrednega pomena. Mednarodna mladinska knjižnica je ustanova, ki predstavi in posreduje našo mladinsko literaturo našim državljanom, ki živijo v ZR Nemčiji, ter širši nemški in svetovni javnosti. Pri zbiranju informacij o mladinskih knjigah, o mladinskih pisateljih in ilustratorjih ne le iz Slovenije temveč tudi iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin se Mednarodna mladinska knjižnica obrača na Pionirsko knjižnico v Ljubljani. Zaradi slabe medrepubliške povezanosti bibliotekarjev in neodzivnosti pa ima Pionirska knjižnica pri tem velike težave.

Leta 1981 je Pionirska knjižnica vzpostavila stike z drugo večjo mednarodno ustanovo za področje mednarodne mladinske literature, in sicer z **oddelkom za otroško in mladinsko literaturo Nemške državne knjižnice v Berlinu v NDR**. Nemška državna knjižnica, ki je bila osnovana že leta 1661, je osrednja znanstvena knjižnica v NDR. Njen fond šteje 5.300.000 knjig in 40.300 tekoče periode. Je tudi center za domačo in mednarodno medbibliotečno izposajo. Oddelek za otroško in mladinsko literaturo se je osnoval leta 1951. Knjižni fond šteje danes okrog 90.000 zvezkov. Od tega je 4000 zvezkov teoretične literature o otroški in mladinski literaturi, knjižnicah za otroke in delu z mladimi bralci, 10.000 zvezkov knjig za otroke in mladino iz NDR, 40.000 zvezkov mednarodne vzorčne zbirke knjig za otroke in mladino, 36.000 zvezkov starih nemških knjig za otroke, ki so izšle pred letom 1945, od tega je 5000 knjig, ki so izšle pred letom 1860, 40 nemških in 40 tujih otroških in mladinskih listov.

Oddelek, ki je prezenčna knjižnica in je na voljo vsem, ki se znanstveno oziroma poklicno ukvarjajo z mladinsko književnostjo, z domačo in svetovno, ima poleg abecednega imenskega kataloga, abecednega naslovnega kataloga in sistematskega kataloga še katalog ilustratorjev, katalog dežel, rara-katalog, rara-katalog založb in centralni katalog starejših knjig za otroke.

Oddelek za otroško in mladinsko književnost Nemške državne knjižnice, ki ga vodi Heinz Wegehaupt, prireja tudi razstave knjig mednarodnega značaja in jih posreduje tudi drugim krajem v NDR in inozemstvu.

Tuje knjige nabavljajo z zamenjavo in priložnostno s prevzemom razstavnih eksponatov na mednarodnih knjižnih sejmih. Jugoslovanske mladinske knjige so v tej ustanovi zastopane zelo skromno. Zanimivo je, da so bili v letih od 1964 do 1969 stiki med Jugoslavijo in NDR na področju mladinske književnosti dokaj živahni, kar se odraža tudi v številu jugoslovanskih mladinskih knjig, ki so v fondu tega oddelka. Do leta 1974 je 519 knjig iz Jugoslavije, od tega 196 slovenskih. Po letu 1975 pa je le 13 jugoslovanskih mladinskih knjig, od tega 3 slovenske. Edini mladinski list pa je *Pionir*, in sicer letniki 1965/66, 1966/67 in 1975.

Z ustanovami v SR Sloveniji, ki posredujejo slovenske mladinske knjige v tujino, sodeluje Pionirska knjižnica v Ljubljani predvsem tako, da izdela zanje razne priporočilne sezname mladinskih knjig. Žal pa nikoli ne dobi povratnih informacij, komu so bile knjige namenjene, ali so bile te knjige poslane in kakšen knjižni fond, kamor so bile knjige poslane, že obstoji. Najpomembnejši taki ustanovi, s katerima Pionirska knjižnica sodeluje, sta Kulturna skupnost Slovenije in Zavod SR Slovenije za šolstvo.

Kulturna skupnost Slovenije odkupi vsako leto od slovenskih založb določeno število knjig, zbirke leposlovja, esejistiko, mladinsko književnost, družboslovno literaturo, literaturo o NOB in zgodovini delavskega gibanja ter strokovno in znanstveno literaturo. Število odkupljenih naslovov je letno okrog 89, od tega je 40 naslovov mladinske književnosti. Število izvodov posameznih knjig je od 150 do 1000, število izvodov mladinskih knjig pa je od 300 do 1000 (podatki so za leto 1981). Odkup KSS je namenjen knjižnicam v Sloveniji in zamejstvu. Goriška knjižnica France Bevk v Novi Gorici obdela in pošlje knjige iz odkupa KSS knjižnici Prosvetnega društva Ivan Trinko v Čedadu, Knjižnici Damir Fajgel Slovenske prosvetne zveze v Gorici in Slovenskemu dijaškemu domu v Gorici. Leta 1981 so poslali 1223 izvodov, od tega 59 naslovov.

Osrednja knjižnica občine Kranj posreduje knjige iz odkupa KSS Slovenski študijski knjižnici v Celovcu, ki je v sklopu Slovenskega znanstvenega inštituta. Leta 1981 so poslali 267 izvodov, od tega 79 naslovov. Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota zamenjuje okrog 400 knjig letno, od tega največ mladinskih, z madžarsko knjižnico Megyei Könyvtár-Berzsenyi Daniel in Szombathelyju, za kar ji sredstva zagotovi KSS. Knjige, ki jih obe knjižnici zamenjuje, so namenjene slovenski oziroma madžarski manjšini.

KSS s sredstvi tudi finančno podpira prevode slovenske literature v tuje jezike, ki pa jih predlagajo založbe same. Do informacij o prevodih pridemo le preko javnih občil, te pa so večkrat pomanjkljive in zato nimamo popolnega seznama prevedenih knjig.

Zavod SR Slovenije za šolstvo pokriva potrebe tistih otrok naših delavcev, ki so na začasnem delu in bivanju v tujini. Ti otroci so zajeti v dopolnilni pouk in v raznih oblikah predšolske vzgoje. V šestih državah Evrope (Avstrija, Francija, Švica, ZR Nemčija, Velika Britanija in Švedska) je v šolskem letu 1981/82 vključenih v samostojne oddelke predšolske vzgoje skupaj 125 otrok, 78 otrok

pa je vključenih v nižje razrede osnovnošolskega dopolnilnega pouka, kjer učitelji z individualizacijo dela vključujejo tudi predšolske otroke. V posebnem projektu dvojezične predšolske vzgoje, ki ga vodi inštitut za predšolsko pedagogiko v Münchnu, so vključeni tudi jugoslovanski otroci (172 otrok). Program v slovenskem in srbohrvaškem jeziku izvajajo vzgojiteljice, ki so bile poslone iz Jugoslavije.

Osnovnošolsko dopolnilno izobraževanje v slovenskem jeziku je v šolskem letu 1981/82 organizirano v desetih državah Evrope (Avstrija, Belgija, ČSSR, Danska, Francija, NDR, Švica, ZR Nemčija, Velika Britanija in Švedska). V dopolnilni pouk je bilo vključenih 2731 učencev, od tega je bilo 427 učencev vključenih v oddelke s srbskohrvaškim oziroma hrvaškosrbskim jezikom. Take oddelke vodijo učitelji iz SR Slovenije na področjih, kjer so naši učitelji v delovnem razmerju s tujimi šolskimi oblastmi (Westfalija, Hessen, Bavarska, Avstrija) in morajo zato, da bi imeli polno učno obveznost, prevzeti tudi oddelke s srbskohrvaškim jezikom.

Dopolnilne vzgoje in izobraževanja za učence, ki v tujini obiskujejo srednje šole, doslej še ni uspelo razviti. Izobraževanje delavcev na začasnem delu v tujini je organizirano v treh študijskih središčih (Stuttgart, München in Berlin), ki jih je ustanovila Dopisna delavska univerza Univerzum. V šolskem letu 1981/82 je 261 vpisanih kandidatov.

Zavod SR Slovenije za šolstvo oskrbuje oddelke v tujini z učbeniki in didaktičnimi sredstvi, priročnim gradivom za učitelje, avdiovizualnimi sredstvi in leposlovno mladinsko literaturo. Oskrbuje tudi oddelke za predšolske otroke. V letu 1981 je bilo poslanih 31 didaktičnih kompletov (okrog 25 knjig, 12 diafilmov, 10 kaset in plošč). Vsi učenci so prejeli brezplačno učbenik *Moja domovina SFRJ I* in *Moja domovina SFRJ II*. Učbenik je namenjen učencem od 1. do 3. razreda. V pripravi je učbenik za učence 4., 5. in 6. razreda. (*Moja domovina SFRJ I*, Lj., Mladinska knjiga 1979; *Moja domovina SFRJ II*, Lj., Mladinska knjiga 1981.)

Razveseljivo je, da se naši otroci v tujini vedno bolj vključujejo v tekmovanje za bralne značke, ki je v domovini doživel izreden uspeh, saj je v to prostovoljno gibanje, ki se je začelo leta 1961, vključenih že preko 126.000 mladih iz osnovnih in srednjih šol v Sloveniji in mladih izven naših meja.

Zavod SR Slovenije za šolstvo si prizadeva tudi povečati število naročnikov slovenskih mladinskih listov. Izobraževalna skupnost Slovenije je zagotovila po en izvod mladinskih listov in revij *Ciciban*, *Pionir*, *Pionirski list*, *Kurirček* za vsakega učitelja v tujini, medtem ko so ostali naročniki v tujini samoplačniki.*

Slovenske knjige pošiljata v tujino tudi Zveza kulturnih organizacij Slovenije in Republiški komite za informiranje. **Zveza kulturnih organizacij Slovenije** pošilja knjige slovenskim društvom v tujini in so namenjene predvsem učiteljem in pedagogom. Pretežni del te literature je strokovna literatura za izvenšolsko kulturno-prosvetno delo. **Republiški komite za informiranje** pošilja knjige društvom in kulturno-informativnim centrom v tujini, in sicer po potrebah, ki jih ti sami izrazijo. Na leto pošljejo okrog 50 knjig. Pri naših osebnih stikih s predstavniki društev in kulturno informativnih centrov v tujini se

* Podatki o vzgojnoizobraževalnem delu z otroki naših državljanov na začasnem delu v tujini so vzeti iz *Analize vzgojnoizobraževalnega dela z otroki naših državljanov na začasnem delu v tujini ob zaključku koledarskega leta 1980*, ki jo je pripravila Lucija Užmah.

je pokazalo, da imajo glede na potrebe premalo knjig in da bi morala biti nabava knjig sistematično organizirana.

Jugoslovanske mladinske knjige so v tujini prisotne tudi v javnih in šolskih knjižnicah posameznih držav, in to ne samo v specialnih knjižnicah, kot sta na primer Mednarodna mladinska knjižnica v Münchnu in Nemška državna knjižnica v Berlinu, ali nacionalnih knjižnicah, ki dobivajo obvezne izvode jugoslovanske literature. Te knjižnice nabavljajo jugoslovansko mladinsko literaturo direktno od založb ali pa prek svojih centrov. Zaradi pomanjkanja spremnega strokovnega in propagandnega gradiva in težav, ki jih imajo zaradi nepoznavanja jezikov naših narodov in narodnosti ter slabe povezave s pedagoškim kadrom iz Jugoslavije, ki dela v tujini, je dostikrat fond jugoslovanskih knjig mrtev. Tudi na tem področju je potrebno še ogromno narediti.

Posebno področje so še knjigarne v tujini, ki tudi posredujejo knjige iz Jugoslavije. Vpogleda v njihovo delovanje in povezav z njimi Pionirska knjižnica nima.

V kratkem času, ki mi je bil na razpolago, da sem zbrala in napisala te misli, sem se morala opreti na že znana dejstva, za temeljito raziskavo o položaju naše knjige v tujini nisem imela možnosti. Opozoriti sem želela na to, da je naša knjiga v svetu prisotna in da so v svetu ustanove, ki posredujejo našo mladinsko literaturo, da pa je med nami, knjižničarji, literarnimi strokovnjaki, založniki, ustanovami in društvi, ki se ukvarjamo s posredovanjem naše knjige, in to kvalitetne knjige, in njimi premalo povezanosti. Zavedajoč se vodilne vloge, ki jo ima knjiga v vzgojnoizobraževalnem procesu, njenega pomena za ohranitev jezika in močne vezi z domovino in zavedajoč se pravice naše knjige, da se uveljavi v svetu, je nujno, da si vsi iskreno prizadevamo, da bo naša knjiga v svetu kvalitetno predstavljena. Zaživeti in se med seboj povezati bi morali centri v posameznih republikah in pokrajinah Jugoslavije, ki bi zbirali in posredovali informacije o mladinski književnosti. Zavedam se, da je nujno potrebno zagotoviti za to strokoven kader, saj je njegovo pomanjkanje eden od odločilnih vzrokov naše dosedanje nepovezanosti. Večjo vlogo pri medsebojnem strokovnem povezovanju bi morala imeti društva bibliotekarjev in zaživeti bi morala jugoslovanska sekcija IBBY (International Board on Book for Young People) — Mednarodna zveza za mladinsko književnost, katere član je že od leta 1966, ki pa je čisto zamrla, saj že nekaj časa ni aktivno prisotna na kongresih IBBY niti ne posreduje informacij o jugoslovanski mladinski književnosti v glasilo *Bookbird*, ki je kot strokovna revija za mladinsko književnost razširjena po vsem svetu.

Summary

The Slovene youth book is present in the world but not satisfactory and not up to the extent we wished. Experts on youth literature and publishers should have been acquainted with it. They could bring it within the reach of their readers as well as to Slovene children living abroad. Closer relations among Slovene institutions placing our youth literature abroad, Cultural Community of Slovenia, Institute of SR Slovenia for Education, Yugoslav section of IBBY and similar institutions abroad, where the International Library in Munich plays an important role, would greatly contribute to a better knowledge of Slovene youth literature in the world. The article represents the institutions providing information on Slovene youth literature and diffusing Slovene youth books abroad, with which the Pioneer Library from Ljubljana, a central library for public pioneer and school libraries in Slovenia, collaborates.

Marija Jamar-Legat

Ljubljana

OB DELOVNEM JUBILEJU KRISTINE BRENKOVE

Petdeset let je preteklo, kar je izšla prva pravljica pisateljice Kristine Brenkove.¹ Poklicu mladinske pisateljice je ostala Kristina Brenkova zvesta do danes.

Pisateljica se je rodila v Horjulu in otroštvo preživela v kmetskem svetu, pretkanem s pradavnimi izročili in povezanem z zemljo. Učiteljišče je obiskovala v Mariboru in v Ljubljani, diplomirala je iz pedagoške skupine na filozofski fakulteti v Ljubljani in tam tudi doktorirala. Okupacijo je dočakala v Ljubljani, vključila se je v osvobodilno gibanje, postala kurirka Prežihovega Voranca in kasneje ilegalka OF do konca vojne. Po osvoboditvi je vodila mladinsko gledališče, bila je urednica v kulturni redakciji Slovenskega poročevalca, od 1949 do upokojitve 1973 pa urednica številnih zbirk Mladinske knjige. Čeprav pisateljica ni več aktivno zaposlena, je ohranila zvezo z življenjem in mladino. Vabijo jo na šole, kjer mladina prebira njene knjige.

Delo Kristine Brenkove je bogato, uveljavila se je kot literarna ustvarjalca, prevajalka in urednica literarnih zbirk. Iz številnih proznih del odseva pisateljico življenje, pretkano s spomini na pradavna izročila, na dom in mladost, posebno pa s spomini na leta okupacije in na boj za osvoboditev.

O prvem otroštvu govori v delu *Prva domovina*.² Ob srečanju z ljudmi, ki so ji bili blizu, s kraji in predmeti se spominja prvih let življenja. Njen svet je svojstven, prepreden s skrivnostmi, podoben pravljici. V njem so stoletni običaji, ki so prehajali od babic in prababic na otroke, pa tudi stoletni zasidrani red in varnost, kajti vse življenje na kmetih je bilo podrejeno nenapisanim zakonom. V deklici Kristini raste želja po svetu. Ko pa se znajde v mestnih šolah, hrepeni po domu, po prvi domovini.

V knjigo *Prva domovina* sta vključeni besedili *Kruhek* in *Košček sira*, ki sta 1968 in 1971 izšli kot slikanici.

Prav tako sta z osebnim življenjem pisateljice tesno povezani knjigi *Golobje*, *sidro in vodnjak* in *Dnevna poročila*. Dogajanje sega v prva leta po vojni. V prvi knjigi spremljamo rast pisateljice sina Andreja ter naporno živ-

¹ Deklica z vresja. Vrtec 1932/33.

² Bibliografija knjižnih izdaj, uprizoritev in prevodov do leta 1980 je bila objavljena v reviji *Otrok in knjiga* 1981 št. 12 str. 67–69 — Danijela Sedej: *Gradivo za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev*, 2. del. (Prim. tudi *Bibliografija mladinskih del Kristine Brenkove, Branke Jurca in Ele Peroci* (sestavila Darja Kramberger), *Otrok in knjiga* 1972 št. 1 str. 107–108).

V opombah navajamo samo dela, ki niso zajeta v bibliografiji Danijeje Sedej.

ljenje sodobne matere, ki ob službi skrbi za dom in otroka. Pisateljica vnaša v svet sodobnega otroka pravljične elemente, ki rastejo iz drobnih vsakdanjih predmetov. Iz globokega razumevanja in povezanosti med materjo in sinom razberemo resnice, mimo katerih odrasli ljudje hodimo z zaprtimi očmi. V delu *Dnevna poročila* je pisateljica ohranila spomine na Andrejeva šolarska leta in na Bratčevo otroštvo. Spoznavamo življenje in utrip sodobne mestne družine, ki je kljub materini zaposlenosti lep in svetel. Pisateljica zarisuje podobo današnjega mestnega otroka, ki najde zdrave poglede na svet na deželi pri dedu in babici ter išče lepoto v naravi. Dragocena je pisateljčina vera v človeka, ki jo prenaša na svoja otroka in na vse ljudi.

Dopolnjeni izbor iz obeh knjig je izšel v delu *Osmo dežela*. Tudi v zgodbi *Miško s planine*³ in v slikanici *Babica v cirkusu* je nanizala drobna doživetja iz otroškega življenja.

Posebno doživeto nam pisateljica prikazuje okupirano Ljubljano in delo Osvobodilne fronte. V delu *Kruh upanja*⁴ pripoveduje o Prežihovem Vorancu, o njihuj skupnih ilegalnih poteh po okupirani Ljubljani in srečanjih z njim po vojni. V knjigi *Ko si bil majhen...* pripoveduje otroku, kako je rasel med vojno.

Pripovedi *Dolga pot*, *Dobri sovražnikov pes* in *Partizanka Katarina*⁵ so presrečljive, a prisrčne podobe iz vojne, pa naj bo to zgodba o ranjenem partizanu, ki ga skritega v vozu peljejo v vas, ali o drobnem dečku kurirju, ki z ljubeznijo in zaupanjem pridobi divjega nemškega volčjaka, ali o ranjeni partizanki Katarini, ki pri partizanski babici v vasi spozna vrsto dobrih preprostih ljudi, po vojni pa se zdravnica Katarina v pusti vaški dvorani,⁶ kjer ji podeli odlikovanje, spominja nekdanjega partizanskega življenja in pričakovanja vsega dobrega. Ob spominih na tista leta in ob razgovoru z vaščani, začuti, da je eno z ljudmi v dvorani in da čutijo podobno kot ona.

Kristina Brenkova je prva med slovenskimi pisatelji v pripovedi o osvobodilnem gibanju vnesla neko novo senzibilnost, novo ustvarjalno občutljivost.

Iz pravljičnega sveta, ki ga je Kristina Brenkova upodobila sicer predvsem v dramskih delih za otroke, sta dve zgodbi: *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka ter Srebrna račka — zlata račka*.

Pisateljica je vnesla novost v pravljico za otroke, poklicala je v pripoved — z varčnimi in izbranimi besedami — podzavestni svet današnjega slovenskega otroka, v katerem žive neuničljive podobe iz preteklosti ter se prepletajo z današnjim življenjskim utripom.

Po vojni so bile stare pravljične igrice za otroke preživete, otroci so si želeli novih junakov, novo vsebino, ki naj bi bila napisana in uprizorjena po njihovih predstavah o svetu in iz njihovega pravljičnega sveta.

Kristina Brenkova je segla po ljudski snovi, ki je bila blizu dožemanju našega otroka, vnesla je vanjo dih sodobnosti in fantazijski svet današnjega otroka. Tako so nastale igre iz pravljičnega in otroškega življenja. V njih nastopajo današnji otroci s svojimi čisto posebnimi zakoni brez meje med realnostjo in fantazijo.

Igra *Mačeha in pastorka* in Igra o bogatinu in zdravilnem kamnu tvorita celoto, čeprav je vsaka zase zaokrožen odrski prikaz.

³ *Miško s planine*. Pionirski list 1963/64.

⁴ *Kruh upanja*. Ljubljana, Partizanska knjiga 1973.

⁵ *Partizanka Katarina*. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981.

⁶ *Bolničarka*. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Partizanska knjiga 1982.

Igra *Najlepša roža* je dramatična prireditev korejske pravljice o požrtvovalni otroški ljubezni. Pravljični svet korejske zgodbe, pretkan s prefinjenim humorjem, pripoveduje o žrtvi deklice Sim-čen, ki pozabi nase in svoje življenje žrtvuje za slepega očeta, nakar se spremeni v najlepšo rožo — prisposodbo žrtve in duhovne veličine. Pravljična igra *Modra vrtnica za princesko* je humorna groteska na vladarje in njihovo brezplodno delo, hkrati pa lirična hvalnica preprostemu življenju in naravi. Pristrčni komični prizori igro posebej približujejo otrokom.

Čisto poseben svet je v pravljici igri *Čarobna paličica*, kamor popelje deklica Polonica partizanske sirote. Pred nami se odpirajo rane, ki jih je otrokom prizadela druga svetovna vojna, ublaži jih lahko le toplota in ljubezen dobrih ljudi. Iz realnega življenja je pisateljica nanizala tudi igrske prizore v knjižici *Novoletno darilo*, v odrski črtici *Azil* in v odrski priredbi *Živa pisma*. Simbolična igra v verzih *Dvanajst mesecev* je hvalnica naravi, zemlji in soncu.

Igre Kristine Brenkove so uprizarjali naši in tuji odri, prav tako naša in tuja televizija.

Za kulturno vzgojo so pomembni članki in eseji Kristine Brenkove, ki govorijo o likovni umetnosti, gledališču, filmu in naših literarnih ustvarjalcih. Že v obdobju med obema vojnama je mladinski list *Naš rod* zbiral okrog sebe najnaprednejše slovenske kulturne delavce. Načrtno so vzgajali mladino v naprednem socialno usmerjenem duhu. Kristina Brenkova je tu opravila pomembno nalogo. Mlade bralce je seznanjala s sodobnimi likovnimi umetniki.⁷ Po vojni je na podoben način analizirala filmsko, odrsko in plesno umetnost in jo približala mladini.⁸

Pomembni za našo literarno zgodovino pa sta razprava o Franu Milčinskem⁹ in pripoved o Prežihovem Vorancu.¹⁰ V razpravi o Franu Milčinskem je poiskala vire in vzgibe za pisateljevo delo z mladino v njegovem poklicnem delu, ko je kot mladinski sodnik reševal žgoče socialne rane svojega časa. V spominih na Prežihovega Voranca pa je ohranila utrinke iz življenja velikega pisatelja, čigar kurirka je bila prvi dve leti vojne. Spoznala ga ni le kot borca, ampak predvsem kot človeka, ki je dojemal lepote narave in iskal smisel življenja v resnici, dobroti in lepoti.

Slovenski otroci so v prvih letih po vojni pogrešali pravljice in dela za mladino iz svetovnih literatur. Kristina Brenkova je prevedla več znanih mladinskih avtorjev, prvič na Slovenskem smo dobili znamenite knjige o Bambiju, Piki Nogavički, o Bratcu in Kljukcu in še vrsto drugih, pripravila je več izborov svetovnih pravljic, ki jih je deloma prevedla, deloma priredila za mlade bralce.¹¹

⁷ *Na obisku pri Božidarju Jakcu*, Naš rod 1940/41; *Na obisku pri Franu Tratniku*, Naš rod 1940/41; *Na razstavi bratov Vidmarjev*, Naš rod 1940/41; *Pri Tonetu Kralju*, Naš rod 1940/41; *Maksim Gaspari*, Naš rod 1940/41; *Razgovor s Francetom Miheličem*, Naš rod 1941/42; *Slikar Omerza*, Naš rod 1941/42; *Slovenski slikar Rihard Jakopič*, Naš rod 1941/42.

⁸ *Nekaj misli o naših filmskih obzornikih*, SPor 1947; *Filmska kronika*, SP 1947; *Poročila o filmih*, NŽ 1952; *Gledališče za mladino med Slovenci*, SP 1945; *Mladinski odri*, P 1945/46; *Nekaj o otrocih in gledališču*, Drama 1945/46; *O mladinskih odrh*, MR 1946; *Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani*, LdP 1951; *Prva uprizoritev mladinske igre v slovenskem jeziku v Ljubljani*, Kronika 1955; *Baletni večer: Slovenski plesi*, SP 1946 in drugo.

⁹ *Fran Milčinski — vzgojnik*. Ljubljana 1939. (Belo modra knjižnica.)

¹⁰ *Prežihov Voranc v letih ilegale*. V: Ljubljana v ilegali. II. 1961. Str. 382—83.

¹¹ *Pravljice s celega sveta*. Ljubljana, Prešernova družba 1966. — *Pastirica Drobčinica*. Izbor ljudskih pravljic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1965. — *Pravljice s podo-*

Iz slovenske ljudske zakladnice je za otroke izbrala in uredila pravljice, ljudske pripovedi in ljudske pesmi.¹² Njene izbore slovenskih pravljič so prevedli tudi v tuje jezike. Slovensko mladinsko književnost je obogatila še z različnimi drugimi knjigami, v katerih je zbrala in uredila dela drugih avtorjev.¹³

Kot urednica Mladinske knjige, prve slovenske založbe za mladino, leta 1945 je bila med njenimi soustanovitelji, je uredila nešteto knjig v zbirkah Cebelica, Cicibanova knjižnica, Mladi oder, Lutkovni oder, Zlata ptica. Oskrbela je ogromne naklade knjig za otroke, flanelograme, izrezanke, kartonske slikanice za predšolske otroke in velike slikanice. Okrog 350 slikanic iz njenega uredništva so prevedli v evropske jezike.

Dvoje misli, ki sta jih povedala v različnih časih in vsak zase sredi svojega sveta dva velika pesnika, Beograščanka Desanka Maksimović¹⁴ in slovenski pesnik Cene Vipotnik,¹⁵ najbolje prikazujeta delo in pomen Kristine Brenkove.

»Kristina Brenkova samo z nasmehom in pogledom opozarja na lepoto, na črte v otroški duševnosti. Zaradi te jasnosti, jedrnatosti in sugestivnosti spominja njena proza na poezijo,« pravi Desanka Maksimović. Cene Vipotnik pa meni: »V načinu, kako vdihne avtorica docela vsakdanjim dogodkom lepoto, celo neko pomenljivost, prežarjeno z nekakšnim otožnim zaupanjem v človeka in življenje in kako neprisiljeno strne v organsko enoto pripoved in etični akcent — je, po mojem mnenju, posebnost in odlika tega pisanja.«

Za obsežno delo in posamezne knjige je Kristina Brenkova prejela nekaj priznanj in odlikovanj.¹⁶ Prav posebno priznanje pa so prevodi njenih del v tuje jezike,¹⁷ saj prenašajo njeno misel in umetniško besedo med druge narode, tako se dopolnjujejo tokovi med nami in svetom, ki jim je Kristina Brenkova s svojim prevajalskim delom na široko odprla vrata v našo deželo.

bami. Mladinska knjiga 1967. — *O premeteni kokoški*. Ljubljana, Borec 1975. — *Mamka Bršljanka*. Pravljice s celega sveta. Mladinska knjiga 1976. (Deteljica.) — *Zlata skledica*. Mladinska knjiga 1979. — *Kdo leti najvišje?* Mladinska knjiga 1981. — *Zlata ribica*. Mladinska knjiga 1980.

V pregledu so upoštevani samo prvi natisi.

¹² *Uspavanke in nagajivke*. 1966. — *Babica pripoveduje...* Slovenske ljudske pravljice. Mladinska knjiga 1967. — *Slovenske ljudske pripovedi*. Mladinska knjiga 1970. (Zlata ptica) — *Pojte, pojte, drobne ptice, preženite vse meglice*. Slovenske ljudske pesmice za otroke. Mladinska knjiga 1971. (Cicibanova knjižnica.) — *Zakaj teče pes za zajcem*. Mladinska knjiga 1981. (Cebelica, 236.)

¹³ *Spomini na otroštvo*. Mladinska knjiga 1977. (Cicibanova knjižnica.)

¹⁴ Poročilo o *Dnevnih poročilih* na Zmajevih dečjih igrah 1965. Ciklostirano gradivo.

¹⁵ Cene Vipotnik na ovitku knjige *Golobje, sidro in vodnjak* 1960.

¹⁶ *Zlata plaketa* za plodno literarno stvaralaštvo za decu Savez omladine Jugoslavije, Beograd 1966. — *Bronasta medalja* za slikanico *Babica* v cirkusu, Internationale Buchkunst Ausstellung Leipzig 1971. — *Levstikova nagrada* za leto 1972 za knjigo *Deklica Delfina* in lisica *Zvitorepka*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1972. — *Plaketa Udruženja izdavača i knjižara Jugoslavije* za značajan doprinos unapređivanju izdavačke delatnosti i položaja knjige, Beograd 1974. — *Priznanje z diplomom in kipec Franceta Bevka*, Mladinska knjiga 1975. — *Spomen plaketa*, Naša djeca, Zagreb 1975. — *Orden zasluge za narod sa srebrnom zvezdom*, dodelio predsednik FNRJ, št. 57, 28. 3. 1963. — *Red zasluge za narod sa srebrnimi žarki*, podelil predsednik SRJ, št. 84, 5. 8. 1972.

¹⁷ Pregled prevodov v *Gradivu za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev* (glej op. 2) je treba dopolniti še z naslednjimi: *Bambi* za mamu. Prev. Grigor Vitez. Zagreb 1961. — *Dolg pat*. Prev. Vera Grličkova. 1965. — *Dugi put*. Prev. Andjelka Martić. 1965. — *A hosszú út*. Prev. B. Istvan. 1965. — *Dugi put*. Prev. G. Ernjaković. 1965. (V cirilici.) — *A Delfines Kislány és a ravaszadi róka*. Budapest 1982.

Zusammenfassung

Die Schriftstellerin und Redakteurin Kristina Brenk hat vor fünfzig Jahren ihr erstes Werk veröffentlicht und damit ihren schöpferischen Weg begonnen. Ihre Prosawerke sprechen von Erinnerungen aus der Kindheit (*Prva domovina*), aus der Okkupation (*Kruh upanja*, *Ko si bil še majhen*, *Dolga pot*, *Dobri sovražnikov pes*, *Partizanka Katarina*), aus ihrem und ihrer Söhne Leben in den ersten Nachkriegsjahren (*Golobje*, *sidro in vodnjak*, *Dnevna poročila*, *Osmo dežela*).

In den Märchen hat sie das Unterbewusstseinsleben des heutigen Kindes entdeckt (*Dekla Delfina in lisica Zvitorepka*, *Zlata račka* — *srebrna račka*). In den Märchenschauspielen griff sie nach Volksstoffen, in die sie die Phantasiewelt des heutigen Kindes eintrug (*Igra o mačehi in pastorki*, *Najlepša roža*, *Modra vrtnica za princesko*, *Čarobna paličica*). Eine ganze Reihe der Werke von Kristina Brenk wurden in fremde Sprachen übersetzt. Sie selbst hat mehrere bekannte Jugendschriftsteller übersetzt und eine Reihe von slowenischen und in der Welt bekannten Märchenauslesen vorbereitet. Als Redakteurin von Sammlungen (Čebelica, Cicibanova knjižnica, Mladi oder, Lutkovni oder, Zlata ptica), die der Verlag Mladinska knjiga herausgegeben hat, bereicherte sie das Bücherangebot für slowenische Kinder.

DANE ZAJC: TA ROŽA JE ZATE

Knjiga pesnika Daneta Zajca *Ta roža je zate* (MK 1981, zbirka Sončnica), prinaša izbor iz njegove otroške poezije, kot je izšla v zbirkah *Bela mačica* (1968), *Abecedarija* (1975) in *Na papirnatih avionih* (1978). Pesnika Daneta Zajca seveda ni potrebno posebej predstavljati, saj sta njegovo otroško pesništvo in poezija za odrasle tako dobro poznana in tudi kritiško komentirana, da bi vsako dokazovanje o veljavi njegove poezije, o njenih konstitutivnih elementih, o njenem položaju v sodobni slovenski poeziji, pomenilo samo izgubljanje časa. Kakor so nekatere njegove pesmi za odrasle danes že antologijske stalnice, tako je tudi vrsta otroških besedil, še posebej iz *Abecedarije*, danes več kot samo trenutna pesniška domislica za otroke, gladka in okretna, a vendar tako povezana z določenim časom, da se že drugi, novi, nastopajoči generaciji zazdi nezanimiva, prazna. Žal imamo vse preveč takšnega otroškega verzificiranja, kar seveda znova govori v prid zelo znani, a vse premalo upoštevani tezi, da je za otroke najtežje napisati zares dobro, inovativno in kvalitetno pesem. Dane Zajc jih zna.

Zajčeva otroška pesem pa se pred nami dogaja v silovitem razponu, od preproste, kot otroška izštevanka krehke pesmice, ki temelji na domiselnih rimah, na rimah-besednih igrah (*Ti loviš*) do jasnih in preglednih svetovnonazorskih in poetično navdahnjenih besedil (*Delitve, Ocenjevalci*). Vmes je skoraj nepregledna množica besedil, nepregledna ne po obsegu, saj nam že sam izbor kaže Zajca kot preudarnega pesnika, ki piše malo, a tisto dobro, marveč po vsebinskih razsežnostih, ki jih prinaša s seboj. Tudi takrat, kadar Zajčeva poezija odpira vprašanja, ki so »zunaj otrokovega dojemanja in vednosti, docela zunaj njegovega pojmovnega in predstavnega dosega« (N. Grafenauer v spremni besedi *Roža mogota*), je njena poetična obdelava suverena, jezikovno izjemno nabita, predstavno izbrušena, metaforično domiselna. Kot v pesmi *Numizmatiki*, ki se končuje: In s peskom in mrakom odnese / jim novce v brezpotno daljavo. / Še danes numizmatiki z lečami / preiskujejo širo no puščavo. // Ta poezija odpira svetove, odpira svetove ne le za pesnika, marveč predvsem za njegove

mlade bralce. To ni poučljiva, večvedna poezija, ki nenehno prikrito žuga s prstom, omejuje in se omejuje, kaže na zablode in prepovedi, a ne tako, da bi se temu posmehovala, da bi svet, ki je že tako krut in trd, blažila, marveč ga samo trdi in sivi, zaradi česar se pesem spreminja v opozorilo. V prepoved. V podaljšano besedno palico. Svet je pri Zajcu v svojem temelju vesel, radosten, zabaven. Vse to je treba samo poiskati, postaviti predse, pogledati skozi roznata očala smeha in veselja. Pa nastane pesem, kakršna so *Veverica-pekarica*, *Gusarska ladja*, *Riba*, *Aro*, *Erevan*, *Usta*, *Napihovalci*. Same pesmi, ki so za svoj pesniški predmet vzele nenavadne, nevsakdanje reči, reči, za katere sodimo — mi odrasli, polni čudnih predsodkov in samoomejitev — da pač ne sodijo v pesmi. A Dane Zajc jih predstavi s tisto skrivnostno, milo govorico, kakršno poznajo samo »veliki otroci«, kadar govorijo »malim otrokom«.

O vsem tem podrobno spregovori že omenjena študija Nika Grafenauerja, ki postopoma in z imanentnim instrumentarijem razloži ne le tektoniko pesmi *Vrata* (po njej, po njenem verzju, je dobila naslov tudi antologija), marveč tudi njeno pojmovno-estetsko obzorje, hkrati pa nam ponudi tudi ključ za razumevanje drugih Zajčevih besedil, predvsem tistih netradicionalističnih, ki so se pojavila z zbirko *Abecedarija*.

Vsaka pesem Daneta Zajca je doživetje. V njih ni stereotipnih situacij, njegove živali niso opremljene s strogimi lastnostmi, ki so si jih pridobile v zgodovini basni, v pesmih nastopajo nove živali (krt, jazbecar, hobotnica). Kenguru postane v Zajčevi pesmi mlad, razborit mladenič, ki ne skače »za stavo / ampak za klockansko slavo //«, v njegovih pesmih je še kruta in strašna smrt

»smrtno utrujena«, tatovi pa se odločijo, da bodo kradli samo še »odrata kolena, vse buške in praske in druge podobne nadloge«. Svet Zajčeve otroške poezije je radoživ in pisan hkrati. Enako ga obvladujeta presenetljiv (in posmehljiv) racio ali vsaj namig na učenost, ki nas tako rada potegne v svoje neusmiljene mline, kot tudi čista in brezmejna fantazija (kot jo lahko beremo v pesmi *Orli*). Zato ob pesmi *Vrata* Grafenauer ugotavlja (a ta ugotovitev velja z redkimi izjemami za vse Zajčeve pesmi) »da je pesem hkrati ključ v dogajanje in že tudi to dogajanje samo«. A kakor nas konec pesmi *Vrata* ne privede v nikakršno imaginarno, iluzorno, skratka neresnično dogajanje, nam ne ponudi nikakršnega fantazijskega predmeta, marveč rožo in to rožo, ki je v nagovoru podeljena prav bralcu, ki bere, tako nas tudi druge pesmi s svojimi konci nenadoma postavljajo na »realna« tla: a ne tako, da bi nasilno razbile pesniško iluzijo, marveč nas, kot v pesmi *Moja prva pesem*, postavi v zastrto, melanholično občutje minevanja: Prva ljubezen nas v spominih obišče, / ko nam sivijo lasje. / Prva pesem z mano gre. / In kadar sama vas, njen glas, zaupen in tih / zašepeta iz prve pesmi okorni stih. //

Grafenauerjeva ugotovitev, da je sporočilo Zajčeve (otroške) pesmi namenjeno vsem, tudi odraslim, seveda govori o njeni »univerzalnosti«, o njeni resnični pesniški izvirnosti, estetski inovativnosti in vsebinski živopisnosti. Njegova pesem je tisto, kar v strnjeni obliki govori pesem *Žarnica*, *žoga in žlica*, ko se ti trije predmeti iz našega vsakdanjega sveta, neopazni in brez posebnih »pesniških« atributov, nenadoma spremenijo v pesniške povedke, ki nam do skrajnosti razgibajo domišljijo, ko planejo v svoj divji tek. In nenadoma se ta »splošnost«,

ta »vsakdanjost« prične oblikovati v jasno in trdno sporočilo, v zago-netno zgodbo z mnogimi pomeni in mnogimi poudarki, ki jih v tej obliki lahko izreče samo pesniško besedilo.

Še nekaj besed o ilustracijah Mar-jana Mančka. Morda je kriva črno bela tehnika, toda s svojo dramatič-

nostjo sporočajo povsem nekaj dru-gega kot Zajčeve pesmi, ki nikakor niso dramatične, ampak vedno ujete v nekakšno mehkobo, ki je Mančko-ve risbe ne poznajo. O tem govori tudi naslovnica, ki s svojo barvno skalo razbija trdoto drugih, v knjigo vključenih ilustracij.

Denis Poniž

NEŽA MAURER: BELI MUC

Nova pesniška zbirka za otroke Neže Maurer *Beli muc* (MK 1981, Cicibanova knjižnica) prinaša bese-dila, ki govorijo o dveh velikih sku-pinah reči, ki jih spoznavajo ciciba-ni. Na eni strani so to predmeti iz njihovega vsakdanjega sveta, pred-meti, ki jih uporabljajo ali ki jih srečujejo na svojih potih, na drugi so to otrokovi prijatelji — živali, s svojimi živalskimi in personificira-nimi lastnostmi (in slabostmi), s svo-jo neugnanostjo in radoživostjo, ki je tako podobna neugnanosti in ra-doživosti slehernega otroka. Pesmi iz prvega kroga (če jih smemo tako imenovati, saj so v zbirki pesmi medsebojno pomešane in torej ne moremo govoriti o dveh tematskih ciklih) obravnavajo na nov in svež način tudi tiste predmete, ki so bili v otroški poeziji že neštetokrat ope-vani, pa se tako vedno lahko zgodi, da je kakšna nova pesem na to temo obrabljena ali prisiljena. Pri novih pesmih Neže Maurer pa se tudi za sonce najde kakšna nova, sveža, pri-jetna primerjava: Sonce je veliko / kot vzhajaj hleb kruha. / Pomladni dan ga peče / in hleb je vedno bolj zlat. // (*Sonce*) ali v pesmi *Čudna so drevesa*, kjer zna postaviti otro-ško radovedno in naivno vprašanje

hkrati: Čudna, čudna so drevesa: / vse nas zebe na jesen, / ona slečejo kožuhe, / ko prihaja mrzaz leden. // Njena poezija zna biti humorna, zna razveseliti z domislico, ki je sicer vsakdanja, a se v njeni pesmi ven-darle spremenj v imenitno zabavo (*Tri luže*), zna odlično prenašati člo-veške lastnosti na živali (*Piščančkova uspavanka*), ali pa zna pričarati tudi v drobne, nepomembne dogodke ža-rek novega in neznanega občutja (*Mravlje grejo spat*). Njene živali so sicer močno podobne ljudem, mučijo jih podobne nevšečnosti in podlega-jo podobnim slabostim (*Lisica lakot-nica*), a vendar znajo biti tudi pri-kupno živalske, vtisnjene v otrokove predstave o svetu (taka je poslednja pesem *Beli muc*) in o tem, kakšne vloge igrajo (karakterno) posamezne domače živali in divje živali, ki jih otroci najbolj poznajo in tudi naj-večkrat srečajo v pesmicah, kratkih zgodbah, radijskih igrah ali lutkov-nih igricah. Pri novi zbirki Neže Maurer nas pri živalskih pesmicah moti le to, da so živali včasih pred-stavljene preveč stereotipno (zajček je »sivi zajček«, lisica je »lakotnica«, jež prodaja hruške, vrana je »črna«), da bi lahko povedale otrokom kaj resnično novega.

Čisto drugačne so pesmi, ki se lotevajo stvari, za katere bi lahko dejali, da jih otroške pesmi ponavadi ne jemljejo za svoj predmet. Taka je recimo pesem *Strah*, kjer na nevsihljiv način pokaže, kaj je strah in zakaj se sploh ustrašimo, pesem pa se konča s hudomušnimi verzi: Res strašen je strah! / Kadar ni strašen, / mu pravimo veter, / in vetrček, kadar je plah. // Več kot samo domislica je pesem *Vrana*, ki nudi kljub svoji lahkotnosti mnogo snovi za razmišljanje. Zabavna, a poučna hkrati je pesem *Jokica*, saj je napisana tako, da jo bodo razumeli vsi otroci in da bo verjetno posebej segla v srce tistim, ki so podobni »majhni in drobčni« dekllici, ki »kar naprej solze pretaka«, tako močno, da mlinarju »s solzami kolo vrti«. Zabavna je tudi pesem *Čevlji gredo na sprehod*, več kot samo domislica pa je uvodna pesem *Moja cesta*, ki govori prav o tisti prostranosti in svobodnosti, ki je temeljni predmet sleherne poezije, ne le tiste za otroke ali mladino.

V zbirki *Beli muc* pa je tudi nekaj pesmi, ki ponavljajo obrabljene teme oziroma situacije in ne prinašajo ničesar novega. Taka je na primer pesem *V šolo s svojo poučljivo poanto* o Anki: Ko bo črke vse spoznala, / bo debele knjige brala. // Ta poanta, ki se nenehno ponavlja, pač ne more prepričati nikogar, še najmanj otroke z njihovo pretanjeno kritičnostjo. Taka je na primer tudi pesem *Jesen*, ki govori z znanimi podobami o znanih rečeh. Teme o letnih časih, dežju, oblakih in še

marsičem so bile, tudi v slovenski mladinski in otroški poeziji, že tolikokrat zapete, da lahko samo dolgočasijo, razvedriti ali razveseliti ne morejo nikogar. Tudi malo skrbnejša razvrstitev besedil bi zbirki pomagala do še večje učinkovitosti. V zbirki bi bilo lahko več takih prijetnih in ritmično zelo razgibanih pesmic kot sta že omenjena *Tri luže* ali *Muc se umiva*, v kateri je samo droben, komaj opazen pedagoški namig na čistočo in umivanje.

Povedati je tudi treba, da je slikar Kostja Gatnik pesmice opremil z veselimi in zabavno-ironičnimi slikami, ki niso samo ilustracije posameznih besedil, marveč kar samostojne prepesnitve osrednjih misli iz nekaterih najboljših in najkomunikativnejših pesmi. Omeniti je treba tudi malce melanholično naslovnico (po pesmi *Beli muc*), v kateri je slikar, za razliko od pesnice, ki gradi v tej pesmi napetost na črno-belih metaforah, upodobil skladno barvno podobo muca, ki ga je na poti zasnežilo, pa se je iz črnodlakega spremenil v snežno belega. Pesem *Beli muc* je prav gotovo ena najučinkovitejših pesmi v vsej zbirki, še posebej s koncem, ki se izteče v otrokom tako prijetno pomiritev: Belo kanglo beli muc / na pečico odloži, / brž s kožuha sneg otrese — / in objame mucke tri. //

Beli muc je zbirka, ki bo s svojimi verzi potešila marsikatero cici-bansko srce. In če se ji bo to posrečilo, večina besedil je že takih, potem je povsem dosegla svoj (pesniški) namen.

Denis Poniž

Slovenska novinarka, publicistka in prevajalka Marjeta Novak je avtorica pristrčne in motivno sveže knjige, ki nosi nenavaden naslov *Sova v pižami*. Delo je izšlo v Cicibanovi knjižnici Mladinske knjige leta 1982.

V enajstih prikupnih zgodbah se predstavi štiriletni deček Jan, okoli katerega se zgrinjajo oživiljene igrače, prave živali pa tudi odrasli ljudje. Polet domišljije je povsem svoboden — nikoli ne zadene na ovire. Deček se mora udeleževati tudi resnih, življenjskih zahtev: napotijo ga v bolnišnico, kjer mu operativno odstranijo mandeljne, prav tako napoči čas, ko je treba v malo šolo, vendar pa mu pri vsem tem priskočita na pomoč navihani in domiselni mišji osebi — Mišič in Miša. Mišič je »mehka zverinica iz čisto rumene volne« (str. 7), Miša pa »lepa mehka miška iz sivega krzna s črnim smrčkom in velikimi očmi« (str. 10). Tako obe pravljični bitji, ki imata mnogo človeških lastnosti, predstavi pisateljica sama; seveda pa gre za značilnosti, ki jih tudi pri resničnih ljudeh rade volje prenašamo. V *Pogovoru s pisateljico*, ki ga je zapisal Jože Horvat, lahko preberemo, da v knjigi načrtno ni slabih in nesprejemljivih junakov, zakaj »vsako bitje nosi v sebi dovolj močno kal dobrega in slabeга. Od posameznih okoliščin in razmerij je odvisno, ali pokaže več dobre ali slabe plati. Vprašanje je tudi, kako gledamo na stvar« (str. 115).

Marjeta Novak s spretno roko tke optimizem, hudomušnost in duhovitost. Sleherni splet okoliščin, v katerem se znajdejo junaki, ima v sebi tudi nekaj smešnega. Med sanjami in resničnostjo ni vsiljive ločnice.

Posebej pa velja opozoriti na nova razmerja in življenjske položaje, ki veljajo za posamezne osebe. Tako Jan pravzaprav nima očeta, ampak živi z mamo — medicinsko sestro, ki je pogosto dežurna v bolnišnici. Morda se bo oče oglasil naslednje leto, ko bo imel deček rojstni dan, toda to ni povsem zagotovo. Z Janom se pogosto igra muhasta sosedova deklica Tatjana, posebno vlogo pa ima v dečkovem življenju in torej v vsakodnevnih težavah, ki se zgrinjajo tudi nad štiriletno možakarje, sstanovalka v bloku, odrasla oseba, voznica spačka Jasna, ki zna pogosto odločno in domiselno ukrepati ter razume otroke. Skoraj vedno se je mogoče obrniti nanjo. Če pa česa ne zmore sama, ji je na voljo prijatelj. Janova mati je samohranilka... Razmerja so prav takšna, kot jih vidimo okoli sebe. Nesmiselno bi bilo, da bi vsem ljudem vsiljevali en sam življenjski vzorec. Mnogi načini življenja so postali običajni in normalni, zato je prav, da je drugačen tudi svet v knjigah, ki so namenjene otrokom. Še zmeraj je namreč mogoče najti življenjska okolja, v katerih se tistih, ki vzgajajo in izobražujejo otroke, držijo različni predsodki, ki tedaj, kadar so izrečeni na glas, zagrenijo brezskrbno otroštvo marsikaterega otroka.

Knjigo je opremil in ilustriral Milan Bizovičar. Zanesljivo je bral pisateljčino sporočilo in otrokom ponudil vrsto smešnih in fantazijsko bogatih risb, ki omogočajo soustvarjalno sprejemanje.

Knjiga *Sova v pižami* nevsiljivo prinaša svet prijetnih, veselih in lahkotnih stvari — v vse to tu in

tam kane tudi kaplja žalosti. Nikjer ni zapisano, da strogost, urejenost in natančnost osrečujejo ljudi, zapisano pa je, da je danes, v teh hrup-

nih časih, treba natanko prisluhniti, da lahko slišiš, kaj počnejo tovrstni junaki in kakšne vragolije načrtujejo.

Marija Švajncer

NOVOSTI KURIRČKOVE KNJIŽNICE

Čeprav so tri nove knjige Kurirčkove knjižnice, ki izhaja pri založbi Borec, že nekaj časa pred nami, so motivno tako zanimive, da bi zaslužile podrobnejšo obravnavo, kot smo jo do sedaj zasledili v dnevno informativnem tisku. Ker sta dve izmed njih delo slovenskih avtorjev, knjigo *Narobe pravljice* pa je napisal srbski pisatelj, dobimo ob branju tudi predstavo o tem, kaj se dogaja z mladinsko književnostjo v našem prostoru.

Izmed slovenskih avtorjev se nam tokrat predstavljata Jelka Mihelič, ki je do sedaj napisala le nekaj krajših zgodb za otroke in je torej delo *Trska in Bajsa Debelajsa* njen knjižni prvenec, ter znani pisatelj starejše generacije Anton Ingolič, ki ga mladi bralci že dobro poznajo. Kljub temu pa knjiga Jelke Mihelič ne nosi nikakršnega pečata začetništva. Še več! Silno je razgibala pri nas že kar številne slike iz vsakdanjika otrok, ki živijo v blokih in stolpnica in so torej oropani prostranega otroštva vaških otrok, zato pa imajo svoje »stolpnično«^o otroštvo. Med junaki blokov in dvorišč smo do sedaj več ali manj spoznavali le »mulce«^o Slavka Pregla z njihovimi šalami in medsebojnim obračunavanjem ter dečke Vitana Mala, ki kljub svojemu tipično mestnemu življenju najdejo pristen stik z naravo v ljubezni do živali in v hrepenenju po njej. Zdaj pa sta junakinji dekllici, dečki so po-

tisnjeni nekam na rob, za številna vrata ljubljanske desetnadstropnice. Če pa so že na dvorišču, jih avtorica vplete v Trskine igre le kot imena, edina izjema je Boštjan, Trskin brat, ki posebej njeno samozavest in predstavlja njeno obrambo. In še neka razlika med dosedaj obravnavanim življenjem otrok v mestu ter med opisovanjem Miheličeve nas pri pozornem branju presenetijo. Mulce, kakršne opisuje Pregl, najdeš na vsakem dvorišču, tudi Malov Matič je v nekem obdobju odraščanja skoraj vsak otrok, Trska, kakršno nam predstavi Miheličeva, pa je, kot bi prišla iz pravljice. Izjemna je in nenavadna. Ne spominja nas na naše otroke in ne na tiste, ki jih poznamo. Pa ne le zato, ker je kljub petim letom majhna in drobna, da se lahko izgubi v svoji sobi, tudi zato ne, ker je njen značaj popolnoma v nasprotju z njeno podobo. Izjemna je zaradi svojega odnosa do narave, predmetov in pojmov, kar sicer povsem realno zgodbo o dekllici, ki ni hotela jesti, včasih spremeni v pravljico. Tak je na primer njen odnos do vetra. Ves čas, dokler Trska ne spozna Bajse Debelajse, je veter njen najboljši prijatelj. Posebljen je in se igra z njo, dvigne jo in nosi daleč naokrog, pri tem pa se z njo tudi pogovarja in ji celo potoži, da ga odrasli ne marajo. Trska mu skuša pomagati in prepričuje ljudi, naj ga imajo vendar radi, dokler ti res ne

spoznajo njegove vrednosti. Zanimivo je tudi njeno razumevanje časa. Pisateljica tudi tega personificira, da se lahko pogovarja s Trsko, ko ga deklica najde. Zdi se ji strašno velik in povsod ga je dovolj, čeprav ga odrasli kar naprej iščejo. Trska govori tudi z igračami, spravi v posteljo bolne čevlje, zahvaljuje se rožam, ker je niso zatožile, ko jih je v vrtcu zalila s čajem, in zajaha pisanega zmaja, ki je ušel otrokom. Če bi ne bilo prizora s pobeglim zmajem, za katerim je Trsko ponesel veter, bi vse naštetu ne imelo tako pravljичne barvitosti. Tako pa smo z otrokoma, ki sta izgubila zmaja, priča tudi bralci, da zna Trska res leteti z vetrom in da torej vse to le niso njena sanjarjenja. Tako torej se pred nami oblikuje podoba nenavadne deklice, bistre in odrezave, ki je velikokrat glasna kritika ravnanj odraslih. (So otroci zato na svetu, da pomagajo? Kdo vam je rekel, da jih imejete? str. 10.) Svet odraslih odklanja do take mere, da noče zrasti, moti jo vse, kar se jim zdi prav in obsoja njihove navade. (Zakaj je treba spati v postelji?)

Vendar pa lahko takim Trskim potezam, ki jih Miheličeva spretno prepleta s pravljичnostjo, sledimo le do prihoda Bajse Debelajse. Ta je pravo Trskino nasprotje; okorna in neiznajdljiva je, predvsem pa strahovito lena. Vsako delo ji pomeni napor, hladilnik pa je njen najljubši prijatelj, čeprav je le mrtev predmet, iz katerega jemlje hrano. Medtem ko se je Trska znala pomenjkovati s stvarmi in igračami, Bajsa tega ne zna. Kar naprej se dolgočasi in nadleguje mamo, naj se igra z njo. Najhuje se ji namreč zdi to, da igrače niso žive. Čeprav jih ima veliko, nimajo imen. V pravo začudenje jo tako spravlja Trskino kramljanje z medvedkom Gašperjem. Bajsa se prvič zave, da je koristna, ko

za majhno Trsko pritiska gumbe v dvigalu. Zdaj vse bolj pozablja na hrano, saj jo Trska zapleta v svoje igre. Vendar pa Trskina iskrivost iz prvega dela knjige vse bolj ugaša, deklici pa druga ob drugi počasi rasteta vsaka iz svoje posebnosti v povprečje. Trska sicer še poskuša navezati stik s prijateljem vetrom, vendar je ta skoraj ne pozna več, »zaljubil se je v bele snežinke, ki jih je lažje nosil po zraku, v zimo in mráz in se potepal z njimi.« (str.106) Pisateljica pravljīčnost sedaj prenese v neživi svet. Veter se ne pogovarja več s Trsko, ampak s snežinkami, te pa mu odgovarjajo. Trska jih opazuje, a se ne vmeša več v pogovor med njimi in vetrom. Zanimati jo je namreč začelo tisto, kar je prej odklanjala — svet odraslih. Igrive snežinke ji niso prijateljice, ampak predstavljajo nekaj koristnega, kar lahko uporabi za sankanje. Starše sprašuje, koliko mora še pojesti, da bo končno zrasla.

Kot da ji je žal Trskinega odrasčanja, ko se iz drobne deklice prelevi v povsem vsakdanjo Lucijo, kot da bi še enkrat rada ostrmela nad njenim otroštvom, jo pisateljica prav na koncu knjige ponovno zaplete v pomenek z vetrom. Trska mu celo obljubi, da mu bo za moč vsak dan prinašala sirup, ki vzbuja tek... Vendar pa sedaj ne verjamemo več v pristnost njunega pomenka, saj se je Trska že preveč spremenila.

Knjiga Jelke Miheličeve *Trska in Bajsa Debelajsa* je torej zanimivo, duhovito in predvsem drugačno delo iz življenja mestnih otrok. Tu in tam ga avtorica preplete z didaktičnostjo, ki pa je na srečo bolj ali manj nevsiljiva. Razgibane ilustracije pa so delo Marjana Mančka.

Pisatelj Anton Ingolič je s knjigo *Zaupno* posegel v čas druge svetovne vojne in prikazal razmere, v katerih se znajdejo slovenski pregnanci v

Srbiji, kot jih razume in doživlja dvanajstletna Marjetka. Delo je torej tudi dokument časa in dogajanj, ki jih Ingolič dobro pozna, saj so ga Nemci z družino pregnali v Srbijo. K tej temi se je na drugačen način opisovanja vrnil že nekajkrat, tokrat je dal pripovedi podobo dnevnika, v katerem pa zapisi niso razdeljeni po dnevih in mesecih in tako niso razbiti, pač pa se prepletajo v neko celoto opažanj in dognanj.

Tokrat je junakinja Marjetka, hčerka šolskega sluge v Nabrežju, ki zapisuje svoje štiriletno vojno odraščanje. Dnevnik začenja z opisom prvega dne pouka v nabreški šoli, ki pa je hkrati tudi začetek njenega spoznavanja vojne. Preklasta nemška učiteljica, odurna v svoji popačeni nemško-slovenski govorici, otroke dobesedno butne v grozljivi svet odraslih in jih razdeli v sovražne in v naklonjene nemškemu rajhu. V Marjetki in njenih prijateljih Ivi in Primožu raste upor, tako da skrijejo slovenske knjige in zvezke, ki jih drugim otrokom jemlje kričava Nemka. To je Marjetkin prvi spopad z vojno in hkrati njena opredelitev proti sovražniku. Ta se utrdi v sovraštvu, ki ga izrazi z besedo »zverine«, ko opisuje aretacijo svojega očeta ter upravitelja šole in vseh učiteljev, ki jih Nemci odpeljejo na grad Borl. Sovražiti začenja tudi šolo, nemške pesmi in vse bolj se zateka v zlovesče molčanje. Dovolj zgodaj se namreč zave, da je molčanje tudi govorica. Tako napiše Marjetka svojo prvo prisego, v kateri je razumeti predvsem njeno veliko ljubezen do domače govorice. Mozaika vojne pa ne sestavlja več samo iz besed, ampak se pred njo vrstijo tudi prve mračne podobe — voz, v katerega so namesto živine vpreženi ujetniki, butanje sovražnih vojakov po vratih sredi noči, kasarniška klet, v katero so naphali staro

in mlado in končno žvižg vlaka, ki jih odpelje v neznano... Zanimivo je, da skuša Marjetka vse te grozote potisniti nekam na rob dožemanja, zato svoje zapise dopolnjuje z razmišljanji o junakih knjig, ki jih prebira. Njena primerjava trpečih izgnancev s Finžgarjevim Iztokom, katerega potomci so, kot pravi, izzvenci malce patetično. Zapise pa dopolnjuje tudi s pesmimi, bodisi s svojimi, ki jih skrbno hrani, pa tudi s slovensko pesmijo izgnancev, v kateri napovedujejo skorajšnjo vrnitev.

Marjetka postaja vse bolj del trpeče, a trmasto uporne množice, njeni stavki vse bolj poudarjajo njen značaj. (Kaj je treba drugim razkazovati svojo bolečino? Tudi meni je hudo, a ne jočem. — str. 25) Tudi ljudje okoli nje v pripovedi vse bolj oživljajo: obupana in bolehnata mati, ki kar naprej toži nad svojo usodo, predvsem pa njen sedemnajstletni brat, ki vojno pravilno razume in se oblikuje v upornika — bodočega partizana. V svojih zapisih pa Marjetka postaja tudi vse bolj pronicljiva opazovalka: ljudje v Paračinu, kamor končno prispejo, se ji zdijo povsem drugačni kot doma, vtis toplote gostoljubnosti pa gradi z opisom srečanja s Slavico, s katero postaneta prijateljici. Doživljanje Srbije in življenja v njej, ko se Marjetka s starši naseli na vasi, je svetlo kljub vojni, ki se vse bolj oglašata tudi tu. Zdaj vpleta v pripoved brezskrbne otroške igre, kopanje v Moravi, prvo ljubezen pod murvami, ki se razblini z Uroševimi zahtevami in z njegovim drugačnim razumevanjem partizanstva. To drugačno razumevanje je značilno tudi za večino sosedov, ki jih Marjetka pozna. Lazičevi so sicer proti Nemcem, a so za četnike, stari ded Jovan pa je prepričan, da bo mladi kralj Peter kot nekoč kraljevič Marko udaril po Nemcih. V drugem in tretjem zvezku

Marjetkinih pripovedi je čutiti, kot da se je vojna iz njenega dožemanja umaknila nekam na stran. Videti je, da doživlja zase pomembnejše stvari: prijateljstva in razočaranja, skrbi s šolo in začetne težave z jezikom. Šele ko se brat Blaž odpravi v partizane, je spet vržena v njen vrtinec... In potem je tu še materina smrt. V opisu smrti te ženske, ki so jo izmučili notranji strahovi, grozljivke izkušnje, s katerimi obremenjuje tudi Marjetko, in bolečina zaradi moževega izgnanstva, je Marjetka dozorela. V njenem pisanju je zdaj čutiti resnično bolečino, očitek zaradi odhoda od bolne matere.

Četrti zvezek, ki ga piše Marjetka že po osvoboditvi Čuprije, ne daje več občutka take zgoščenosti. Morda zato, ker dogodek sedaj naglo sledi dogodku in je njen dnevnik večkrat le naštevanje brez globljih razmišljanj, kot jih najdemo v prvih treh zvezkih. Zdaj je stara že šestnajst let in se priključi prostovoljem v Beogradu, po tečaju za bolničarke pa gre v vojaško bolnišnico. Tako so zgneteni v celoto zapisi iz zaledja in z bojišč, ki jih v petem zvezku dopolni s prihodom v domači kraj in s ponovnim srečanjem z očetom, ki ji je edini še ostal.

Jezik, ki ga v svojem dnevniku uporablja Marjetka, ima nekaj zanimivih novosti (hajlanje je na primer pozdravljanje Nemcev), svoje sovraštvo pa izraža tudi z načinom pisanja. Dosledno namreč piše Hitler z malo začetnico. Razgibane ilustracije Marjance Jemec-Božič pa nam besedilo še bolj približajo.

Knjiga srbskega pisatelja Zorana Popovića *Narobe pravljice* je sestavljena iz štirih delov, ki so med seboj popolnoma samostojni. Prvi del z naslovom *Kako se zmanjšujejo stvari* je hkrati tudi edini, ki predstavlja neko celoto z zgodbo in glavnim junakom. Deklica Jelka, ki je tako

majhna, da se ji zdijo vse stvari neznanstvo velike, najde Fernandez, pravljičnega možička, ki jo razveseljuje in s katerim se lahko igra. Majhen je in kuštrav in ob vsakem mlajšu zboli, pooseblja pa vse tisto toplo prijateljstvo in otroškost, ki ga Jelka potrebuje. Na svoj veseli način ji odpre oči za vse lepo, ko ji zastavlja svoje uganke, in nekega dne, ko se za Jelko začno stvari zmanjševati, ga izgubi. Zdaj spozna, da Fernandez ostane pri človeku le toliko časa, dokler mu je potreben. Ko pa zrasteš in se marsičesa naučiš, spoznaš, da Fernandez sploh ne obstaja in ga nikoli ni bilo.

V poglavju z naslovom *Narobe pravljice* pa so zbrane razlagalne pripovedke z veliko fantazije in čistim posluhom za vse lepo. Zlasti so zanimive tiste, v katerih govori o nastanku glasbe, jezera in oblakov.

V razdelku *Z vseh vetrov* je pisatelj brez pravega koncepta (vsaj čutiti je tako) zbral kratka prozna dela in pesmi, ki govorijo o mnogočem. Še najbolj pritegne s svojo izvirnostjo zgodba z naslovom *Morje v steklenici*, saj pokaže, kako se lahko odrasli približajo otroku in s tem navežejo z njim pristen odnos. Ostale zgodbe, še bolj pa pesmi, ne uhajajo iz okvira povprečnosti.

Pisateljeva fantazija pa se spet razživi v zadnjem razdelku, ki ga je poimenoval *Izmišlimo si*. V uvodnem delu najprej pove pravila svoje pisateljske igre, v katero nato zanima vo zapleta mlade bralce. Igra se z besedami, ki jih tako živo kopiči pred otrokom, da pred njim zašumi morje, steče divji zajec z dolgimi ušesi, z bralcem si začne izmišljati tudi klovna... Otrok v tej igri sodeluje povsem enakovredno, zgodbo si lahko izmišlja tudi dalje ali pa jo razpleta drugače. Pisatelj mu fantazije ne omejuje, le nekaj svoje domišljijske barvitosti prispeva, da je

pripoved še bolj živa. *Narobe pravljice* je prevedla Neža Maurer, ilustrirala pa Jelka Reichman.

Kurirkova knjižnica, ki nas seznaja s kvalitetnimi deli domače

mladinske književnosti, je torej že lep čas zbirka, ki naj bi spremljala vsakega šolarja.

Bilka Matè

NEJČEV PRVI LEKSIKON

Matjaž Schmidt: Nejčev prvi leksikon. Mladinska knjiga 1982.

Nejčev prvi leksikon je izobraževalna slikanica, ki je še zlasti primerna za otroke v starostnem obdobju od 5 do 8 let. Slikanica zasluži vso pozornost, ker avtor že na prvih straneh in nato vse do konca vzpostavi uspešno slikovno-verbalno komunikacijo z otrokom.

Vsebinski okvir *Nejčevega prvega leksikona* je delovni dan dečka Nejca. Navidez nezanimivo in že poznano vsakdanjost (na primer Nejčevo stanovanje, mesto, vrtec, trgovino...) pa avtor »pisano obleče« in v njo vplete vrsto novih stvari, odnosov, pojmov, ki jih otrok prepozna v različnih situacijah, se jih ponovno »uči«, išče povezave med njimi (funkcijske in logične).

Začetni koraki otrokovega spoznavanja gredo najprej skozi nerealni svet (domišljjski svet), ki je običajno prikazan z intenzivnimi in poudarjenimi podobami, nato pa otrok vse bolj vstopa v realni svet (najprej je to groba slika realnega sveta) in odkriva podobnosti med svojimi predstavami in realnostjo. Avtor omenjene slikanice gradi svojo pripoved že na drugi stopnji, zakaj junak Nejc je postavljen v realni svet, kjer se prepletajo fizična spoznanja in družbeni odnosi, nič več pa ni otroških predstav in tipičnih

otroških razlag posameznih pojmov, le razbojnika Aha in Oho še tu in tam naredita kaj nemogočega, nevsakdanjega.

To, kar otroke še posebej pritegne, je glavni junak slikanice, ki je otrok, ki je deček (nastopa tudi deklica Taja), približno toliko star kot oni, deček (deklica), ki se mu po glavi motajo zelo podobne misli, želje, vprašanja, nerešeni problemi kot tudi njim samim. Brez težav se otrok z junakom identificira in tako vsa dogajanja še mnogo bolj čustveno doživlja in spremlja.

Zanimivo in pohvale vredno v slikanici *Nejčev prvi leksikon* (pri nas je takih slikanic še malo) je, da avtor vsakdanje vsebine, vsebine, ki so otroku blizu in so del njegovega vsakdanjega življenja, prikaže tako, da otroka v veliki meri miselno angažira, zakaj v vsebinah se prepletajo različni vidiki kognitivnega razvoja. Naj omenimo glavne. Otrok spozna in prepozna predmete, stvari, pojme (avtor posveča veliko pozornost tudi predmetom in pojmom, ki jih v okolju neredko kar spregledamo, ali pa se nam zde za otroka nepomembni), spozna torej okolje, kar pomeni pridobivanje fizičnih, specifičnih spoznanj in izkušenj. Ob nekaterih slikah je z besedo napisano, kako se stvar, predmet imenuje (morda otrok besedo takoj osvoji, ali pa potem, ko se z njo več-

krat sreča), predvsem mlajše otroke pa zanima še marsikaj drugega, za njih je še veliko neznanega, zato se kar vrstijo vprašanja, kot so: kaj pa je to, zakaj, kaj delamo s tem, kako delamo, kaj bo potem...

Avtorjeva pripoved pa ne ostane le na nivoju spoznavanja predmetov. Iste vsebine (slike in besede) mu služijo tudi za oblikovanje zanimivih igric (miselnih nalog, ki pa jih otrok doživlja kot igrice), ko na primer otrok ugotavlja, kaj sodi skupaj in zakaj (enojne in dvojne povezave), kateri so pripomočki, ki jih uporabljamo za različna opravila, igrice, ko otrok ugotavlja, kaj se je zgodilo prej in kaj kasneje (časovno zaporedje), ali na primer prepozna oblike, barve, se orientira v prostoru in podobno. Ko se otrok preizkuša ob tovrstnih »problemih«, se navaja na samostojno sklepanje, iskanje logičnih ali drugačnih povezav, sam lahko poišče različne rešitve, preizkuša na različne načine, še sam kaj doda ali kako drugače razmišlja — vse to pa ga vodi k oblikovanju novih pojmov in predstav v pravem pomenu besede, ki so več kot le specifične izkušnje, vezane na določene predmete in situacije.

Na vseh straneh slikanice je slika tista, ki pripoveduje, vendar so za otroka privlačne in nasičene slike primerno gradivo za vzpodbujanje govornega razvoja. Ne le da otrok bogati besedni zaklad, ko osvoji nove nazive za predmete, pojme, svoje misli skuša tudi oblikovati v stavke in širše logične celote. Tu je zopet razlika med mlajšim in starejšim otrokom, zakaj 5-6 letni otrok bo svojo pripoved obogatil z elementi domišljije, lastnimi izkušnjami in željami, starejši otrok pa bo skušal vse bolj verno slediti le tistemu, kar prikazuje slika.

V izobraževalni slikanici *Nejčev prvi leksikon*, v kateri je vsebina bolj vsakdanja kot v večini slikanic (na primer izrazito pravljična bitja), se je avtor uspešno približal otroku, malemu, radovednemu otroku, ki že išče odgovore na svoja številna vprašanja in ki raziskuje predvsem svet okoli sebe. Vendar pa to še ni odrasla, znanja željna oseba, ampak otrok, ki se »uči« v igri in z igro, otrok, ki mu slika pomaga stopati v svet kulture — in temu je avtor zvesto sledil.

Ljubica Marjanovič Umek

PRI NAS IN OKOLI NAS

Leopold Suhodolčan: Pri nas in okoli nas. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Borec 1981.

V izobraževalni slikanici *Pri nas in okoli nas* je 22 kratkih zgodbic. Vsaka zgodbica popelje mladega bralca v bližnje ali v bolj oddaljeno okolje in ga seznani s specifičnostmi tega okolja (fizične izkušnje in druž-

beni odnosi med otroki in med odraslimi in otroki). Sledijo si vsebine, med katerimi so nekatere manj zahtevne, otrokom bolj vsakdanje, kot na primer *Kako živimo?* V veleblagovnici, Stričeva kmetija..., spet druge pa so bolj zahtevne, bolj oddaljene od otrokovih vsakodnevnih izkušenj, kot na primer *V prista-*

nišču, V hidroelektrarni, V koncertni dvorani...

Glavna junaka vseh zgodbic sta deklica Barbara in deček Andrej, ki sta, tako kot večina njunih vrstnikov, vselej in povsod razigrana, včasih malo nagajiva, predvsem pa neskončno radovedna.

V slikanici *Pri nas in okoli nas* prevladuje slika kot vizualni medij, in sicer dinamična slika z vrsto podrobnosti, ki pa ne zabrišejo celote. Sliko spremlja (le toliko, kot je nujno potrebno) lahkoten tekst z vrsto veselih, vsakdanjih dialogov med otroki, v katere pa avtor spretno vpleta specifične izraze za bolj nevsakdanje predmete, stroje, dejavnosti, pojme...

Knjižica *Pri nas in okoli nas* je slikanica, ki pa izjemoma ni namenjena najmlajšim, torej predšolskim otrokom, temveč mlajšim šolarjem, ki se bodo ob prebiranju slikanice prijetno zabavali in se istočasno tudi marsikaj novega naučili (doma, ali pa jo bodo vključili v svoje vzgojno-izobraževalno delo učitelji v šoli).

Tudi pri nas je vse preveč zakoreninjeno mišljenje, da je slikanica namenjena predšolskim otrokom in torej primerna le za predšolske otroke, ki še ne znajo brati, zato naj posebej poudarimo nekaj misli, ki s strokovnega vidika govore v prid slikanici tudi v začetnem šolskem obdobju.

Slika kot vizualni medij ima svoje prednosti pri posredovanju vzgojno-izobraževalnih vsebin pri otrocih na prehodu iz predoperativne stopnje na konkretno-operativno stopnjo, torej pri otrocih starih približno 6,6 do 8 let, ker prav slika v ve-

liki meri ustreza takratnemu načinu otrokove notranje reprezentacije realnosti. Slika predstavlja simbolično reprezentacijo realnosti, s pomočjo katere pa si otrok lahko predstavlja tudi stvari, za katere nima neposrednih izkušenj (na primer v omenjeni slikanici različne stroje, delo v hidroelektrarni, delo v televizij-skem studiju...), ali pa še dopolnjuje in izpopolnjuje že obstoječo notranjo reprezentacijo realnosti (na primer zgodba, ki govori o obisku pri zobozdravniku, ali v pristanišču...).

Naslednja pomembna vloga slik (ilustracij) pa je pri razvoju govorne komunikacije. Ilustracije v slikanici *Pri nas in okoli nas* omogočajo otroku dve fazi, ki si sicer razvojno sledita. O prvi fazi govorimo tedaj, ko otrok prepoznava elemente na slikah in jih poimenuje, o drugi fazi pa tedaj, ko otrok ne »čita« le sliko oziroma to, kar vidi na sliki, ampak spoznava tudi odnose in povezave med predmeti, ljudmi in te odnose izrazi z besedami ter tako spremeni statično sliko v aktivno dogajanje.

Vse vsebine v slikanici *Pri nas in okoli nas* so slikovno in tekstovno bogate, natančne, privlačne za mlajše šolarje, pogrešamo le nekaj. Menimo, da bi bilo zanimivo med številne pogovore in prikazane situacije vplesti še več tako imenovanih konfliktnih situacij, ob katerih bi mladi bralec razmišljal, ali je tako ravnanje pravilno ali ne, kako pa bi ravnal on sam, saj bi bilo tako vsakdanje življenje, v katerem se srečamo z vrsto socialnih norm in moralnih vrednot, še bolj celovito prikazano.

Ljubica Marjanovič Umek

LEVSTIKOVE NAGRADE

Založba Mladinska knjiga je triintridesetič podelila Levstikove nagrade svojim sodelavcem za najvidnejše dosežke v ustvarjanju knjižnih izdaj, namenjenih otrokom in mladini. V Cankarjevem domu v Ljubljani so jih 10. junija 1982 prejeli:

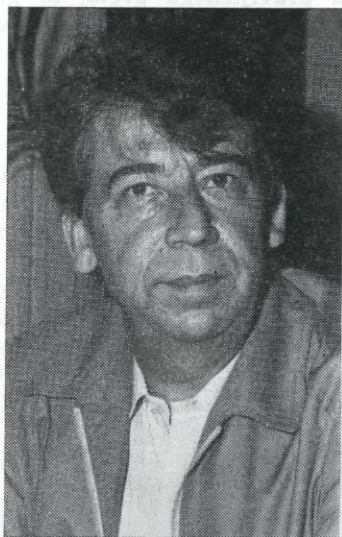
BRANKO HOFMAN za pripoved RINGO STAR

KAMILA VOLČANŠEK za ilustracije v knjigi bratov Grimm KRALJ DROZGOBRAD

PAVEL KUNAVER za knjigo PRAVLJICA IN RESNICA O ZVEZDAH

Obrazložitev žirije za izvirno leposlovje

Hofmanova pripoved si je nadela naslov po imenu objestnega kuže — Ringo Star, toda ne gre ji toliko za opis živalske zgodbe kot za zgodbo o

mladih, kakor jih srečujemo v današnjem mestnem življenju v tako imenovanem srednjem sloju. To niso

nikakršni prestopniki ali problematični otroci, pripoved tudi nima izrazitih socialno kritičnih poudarkov, kljub temu pa govori o utesnjujočih meščanskih navadah in redu, ki se jim oba glavna protagonista zgodbe želita izmakniti, bodisi v domišljiji ali v dejanjih, pri čemer je pisatelju »anarhični« Ringo le uspešno pomagalo za razkrivanje neke banalne resničnosti.

Pisateljevo pripovedovanje je gladko in izpričuje večino, s katero je tok gradiva zmerom naravnano v pravo smer in s katero zadobivajo prizori ustrezne dramatične poudarke, razpoloženja pa svoja smešna ali resna obeležja.

Ringo Star je potemtakem delo, ki doraščajočega bralca ne more dolgočasiti, narobe, mika ga lahko s svojim dogajanjem, v katerem je kot v kriminalki vse zapleteno in napeto, zaradi svoje sorazmerne nezaresnosti pa tudi vedro. Predvsem tam, kjer junakova drža prehaja v pozo, zakonitost kriminalke pa izgublja pravo utemeljitev.

Obrazložitev žirije za ilustracijo

Knjiga *Kralj Drozgohrad*, ki jo je ilustrirala in opremila Kamila Volčanšek, po likovnem videzu izstopa med tipološko razpoznavnimi deli drugih ilustratorjev; predvsem

zelo izstopa iz naše ženske ilustratorske tradicije.

Ilustracija se dandanes vse bolj enakovredno uvršča med druge likovne zvrsti, posebno še tiste v knji-

gah natisnjene ilustracije, ki so ustvarjene s slikarskim znanjem in domišljenim upoštevanjem današ-

nje tehnologije tiska, ki so blizu svetu, katerega predstavljajo, predvsem pa tiste, ki so ustvarjene z veseljem do slikanja. Najmlajša generacija slovenskih ilustratorjev se tega popolnoma zaveda in se zato odloča za kontinuirano delo na tem področju. Volčanškova je med njimi na vidnem mestu in se odlikuje s pozornim posluhom in pravim občutkom za vidno realizacijo s tekstom danega sveta, še posebno tistega, ki je namenjen najmlajšim. Upodablja tipološko razpoznavne, vendar ne klišejske like, uporablja pa za fantazijo neobičajne barve. Tako se v njenih podobah razodevajo vse odlike slikarskega prikazovanja pravljičnega sveta, ki ga iz davnine približa današnjemu otroku.

Obrazložitev žirije za poljudnoznanstveno delo

Knjiga Pavla Kunaverja *Pravljica in resnica o zvezdah* spretno in zanimivo povezuje znanost o zvezdah s starimi pravljičnimi motivi, ki se po naravni in logični povezavi prepletajo, se pojasnjujejo in dopolnjujejo s Kunaverjevimi dolgoletnimi spoznanji ob opazovanju neba. Kunaverjevo pripoved, ki je na eni strani zgrajena iz različnih virov mitologije najrazličnejših svetovnih kultur, na drugi pa iz zvezdoslovja in lastnega raziskovanja nebesnih pojavov, odlikuje pomembna lastnost: iskreno navdušenje nad lepoto in modrostjo zgodb o zvezdah, občudovanje zvezdne resnice in moč, s katero zmore to svoje navdušenje preseliti v bralčevo zavest.

Za mladega bralca je poleg bogastva podatkov in znanstvenih spoznanj še posebej privlačna prav neposrednost pripovedovalčevega kramljanja. Vsem, ki bi želeli slediti avtorjevemu navdušenju in znanju k neposrednemu doživetju zvezdne

lepote, je v besedilu na voljo mnogo dragocenih tehničnih podatkov.

Zaradi osebnostnega pristopa in zaradi zgoščenega znanja je ta motivno razsežna in miselno bogata knjiga vredna posebnega priznanja.

PRIZNANJE PARTIZANSKEGA KURIRJA

»Priznanje partizanskega kurirja«, ki ga festival Kurirček podeljuje vsako leto umetnikom za njihove izredne dosežke na področju umetniškega snovanja za otroke in mladino, sta za leto 1981 prejela književnika Leopold Suhodolčan in Vi-

doe Podgorec. Na slovesnosti v Mariboru 17. decembra 1981 so ob podelitvi priznanja prebrali utemeljitvi, ki sta jih o umetniškem ustvarjalnem delu nagrajencev napisala Berta Golob in Miodrag Drugovac.

LEOPOLD SUHODOLČAN

*»Domišljave velike zverine!« je zamahnil z roko mojster Naočnik in odkorakal dalje.
»Bova pa pticam razdelila najine darove. A ne velikim pticam!« (Na večerji s krokodilom)*

Deset zajetnih knjig leposlovnega branja za odrasle ni majhna žetev. Štiriintrideset del za mladino je pravo literarno obilje, ki ga dopolnjujejo še lutkovne, gledališke, televizijske in radijske igre ter raznovrstne objave v revijah.

Vse to je v treh desetletjih privrelo iz pisateljevega dna. Razlagalec globinske psihologije bo nemara kdaj z natančno razčlemba avtorjevih del ugotovil vse vzgone, ki so silili na plano, in izrisal silnice, ki so kratko življenje zgostile v tako silovito plodnost. Toda pisatelj je malo pred smrtjo sam razkril črte svojega življenja. Naštel jih je sedem. Med njimi so samota, strahovi, vojna. Svetla protiutež pa igra, humor, narava in branje.

Teh sedem osnovnih črt teče tudi skozi Suhodolčanova mladinska dela.

Poglaviten je humor, saj ni knjige, da ta žlahтна prvina v kakoli obliki ne bi prišla do izraza. Suhodolčanov

smeh ima nekaj značilnosti, po katerih se opazno loči od šaljivih tonov kakega drugega pisatelja. Suhodolčan je vedel, kaj se njegovemu bralcu zdi smešno. Imel je to srečo, da je v sebi ohranil velik del čustvovanja, ki se napaja iz otroške igrivosti. Življenjska vedrina je bila njegova trajna last, z njo pa je bralce z lahkoto osvajal. Med njegovimi deli sta s humorjem najbolj razsipna *Naočnik in Očalnik*, oziroma trilogija o njunih detektivskih veščinah. Posvetilo iz knjige *Na večerji s krokodilom*: To knjigo posvečam vsem, ki brez smeha ne znajo živeti, govori, da je avtor pojmoval humor kot izraz človekove nuje. Čutil in vedel pa je tudi to, da se otrok ne smeje vedno tistemu, kar razkrohota odrasle; v dobro voljo ga spravijo predvsem stvari, ki na postarani rod nimajo več posebne moči. Suhodolčan je ob neki priložnosti izjavil: Otroci so čudoviti ustvarjalci, čarov-

nik, raziskovalec. (*Knjiga* 1967) Na podlagi te ugotovitve teče humorna črta njegovega leposlovja za otroke. Kot ustvarjalec živi v Suhodolčanovih delih otrok s svojo razplamtelo domišljijo in si ne izmišlja rad tesnobnih okoliščin. Kot čarovnik si v domišljiji privoščí svet po svoji meri, nenadkriljiv pa je tudi kot raziskovalec. Žene se tako dolgo in išče tako vztrajno, da odkrije. Vendar na svoj prikupni način tako, da se šali, razveseljuje sovrstnike in je kratkomalo »vsemu kos«. Suhodolčan s šegavostjo ni nikoli zakrival realnega življenja. »Ne mislim, da mladih ne bi pripravljval na svet odraslih,« je dejal, »ne prikrivam ga jim.« (*Knjiga* 67)

V hudomušni detektivski trilogiji Naočnik in Očalnik nista bebasta klovna. Kakor sta po svoje burkasta, sta obenem domiselno iznajdljiva. V njune goste detektivske štrene se zaplete vse, vanje se lovita celo sama. Iz njih se zmeraj vse odmota. Ostane pa za vse veljavno sporočilo. Iz norčij gleda na dan življenje z dosti resnim obrazom. V drugem delu trilogije se mu reče odgovornost za naravo in živali.

Z Naočnikom in Očalnikom si je Suhodolčan prizadeval ustvariti lik literarnega junaka, ki ne bi utonil v pozabo. Čutil je živo potrebo ustvariti otrokom literarno osebo, na katero bi lahko pomislili v svojih ustvarjalnih, čarovniških in izumiteljskih trenutkih kot v drugih, povsem vsakdanjih okoliščinah. Naočnik in Očalnik živita, saj sta si našla novo očetovstvo (Primož Suhodolčan). Želja ustvariti otrokom trajni literarni lik pa izhaja nedvomno iz Suhodolčanove osnovne življenjske črte, iz humorne vedrine.

Svojevrsten literarni junak je tudi *Pramatija ali bučman*, čigar knjižnega rojstva pisatelj ni več dočakal. Pramatijsko občutimo kot čisti plod

pisateljeve domišljije. Dala si je duška v zapletljajih razboritega fantiča, obdarovanega in obremenjenega z dediščino svojih številnih prednikov. Pisatelj ga je ustvarjal iz življenjske črte igre, humorja in narave in ga ugnetal v zanimivo kaleidoskopsko bitje z lastnostmi vseh njegovih umišljenih prednikov. Upor zoper vsakršno nasilje in zvestoba prijateljstva sta sredica ali jedro ali srž te zadnje Suhodolčanove mladini namenjene knjige.

Deček na črnem konju, *Rdeči lev*, *Rumena podmornica* so zaznamovani s črto samote. Pri Leopoldu Suhodolčanu je to črta zorenja in pripravljanja za srečanje z življenjem. To ni črta bega pred ljudmi, čeravno se junaki povesti kdaj umikajo vase, ko se spro s starši ali ko jih doleti razočaranje. Suhodolčan zajema v svoj pisateljski krog široko obdobje človekovega zorenja, ki sega od zgodb in slikanic za najmlajše prek povesti za odrasčajočega bralca do odkrivanja življenjskih zapletov v svetu odraslih. Zorenje prikazuje kot obdobje, v katerem privrejo na dan tudi mračna čustva; mlad človek išče tla in si izbira vzore. Spore z vzgojitelji rešuje pisatelj na nov način: z njihovo učljivostjo. Tako se starši v odločilnih okoliščinah učijo od svojih otrok, ti pa opustijo stranska pota, kakor hitro jim je izkazano zaupanje. Toda le-to si hočejo pridobiti z dejavnostjo in odgovornostjo do skupnosti. Suhodolčan v teku dogajanj preoblikuje negativne like, ker mu nobena življenjska črta ne da, da bi mladega človeka prepustil nemilosti zle usode.

Skriti dnevnik je med Suhodolčanovimi deli doživel največ izdaj (6) in največ prevodov (v 12 jezikov). »Moj Mirt iz Skritega dnevnika,« pripoveduje pisatelj, »še zdaleč ni bil tak, ko sem se srečal z njim. Spoznati sem moral več dečkov, ki so

imeli podobno usodo, da so zaradi vojne izgubili očeta in mater ali celo oba, šele potem je začel v meni zoreti Mirt, kajti vsak od teh dečkov mi je za mojega junaka daroval delček svoje usode, življenjske zgodbe, svojega obraza, smeha, žalosti». (*Pionirski list* 1975, št. 10) V *Skritem dnevniku* je sled po vojni, ki jo je Mirt spoznal iz pripovedovanja. Tako kot številne druge raste tudi ta zgodba iz neustavljive deške sle po akciji. Povest si že dvajseto leto pridobiva navdušene bralce, uvrstitev v zbirko Zlata knjiga je za avtorja njihovo največje priznanje.

Suhodolčana ni brez *Krojačka Hlačka* (4 slovenske izdaje, preveden v 6 jezikov), *Velikana in pajaca*, *Velikega in malega kapitana*, *Sedem nagajivih*, *Levega in desnega klovna*, *Sejma na zelenem oblaku*, *Mornarja na kolesu*, *Pika Dinozavra*, *Punčke Hi*, *konjička*, *Pikapolončka* in še vseh drugih del za najmlajše. Suhodolčana tudi ni brez gledaliških, lutkovnih, televizijskih in radijskih iger. V njih je najbolj vidna življenjska črta vedrine. To je tisti pisatelj-jaz, ki je do konca življenja ostal povezan z njegovim začetkom: s srečo igre, razvoja in rasti. V Suhodolčanovih dramskih delih in knjigah za najmlajše sta resničnost in pravljичnost spojeni v eno. Težko bi našli otroka, ki ga ne bi ponesle s seboj, vračajoč ga njemu samemu.

Suhodolčanovo delo za mladino razumevam tudi iz življenjske črte, ki jo je poimenoval branje. Sam je knjigo dobil v roke razmeroma pozno. Dohitel je zamujeno in se jo

naužil, nikoli pa do kraja nasitil. Kadar je dajal drugim, je zajemal iz te globoke lakote. Bil je prvi, ki je podprl akcijo bralnih značk in ji vsa leta prilival goriva. Obiskal je domala vse šole v Sloveniji in mnoge zunaj slovenskih meja in se z otroki pogovarjal. Večkrat je dejal, da mu ni žal za nobeno uro, ki jo je preživel med njimi, in za noben prevožen kilometer. Ob pogovorih so se v njem nabirala nova spoznanja. Nekatera od njih bo zaokrožila posthumna knjiga *Pisatelj, povej mi* in bo izšla prihodnje leto.

O knjigi in knjižni vzgoji je Leopold Suhodolčan pisal tudi strokovno. *Mladinska knjiga je pastorka*, *Tudi mladinska književnost naj bo po svoje kritična*, *Recimo naposled šundu šund* so le trije naslovi, ki razkrivajo njegovo prepričanje o pomembnosti tovrstne vzgoje.

Suhodolčan je mladim bralcem podaril nekaj let uredniškega dela pri reviji *Kurirček*. Na začetku poklicne poti pa je bil njihov učitelj slovenskega jezika.

Leposlovno delo je jezikovne narave. Lepega ali grdega jezika ni. Je pa lepo in manj lepo v jeziku. Za to je imel Leopold Suhodolčan do potankosti izostren občutek. Nemara je izhajal iz življenjske črte, imenovane strahovi; strah pred tem, da ne bi z jezikom podrl, kar je z mislijo zagrabil. V knjigi je cenil njegovo zborno zvrst, našel pa je vse polno priložnosti za živahno besedno igro.

Berta Golob

Veseli me spregovoriti o literarni dejavnosti Vidoa Podgorca, ki je napisal 30 knjig pesmi in proze ter vsekakor sodi med naše najpomembnejše ustvarjalce književnosti za otroke. Toda kljub veselju je zelo zahtevna naloga prikazati njegov obširni opus brez visokodonečih besed, ki so ob takšnih slovesnostih v navadi.

Pri presoji Podgorčevih del je nujno stalno misliti na to, da je avtor v enaki meri pesnik in prozaist. Zato ne smemo prezreti, da v njegovo prozo stalno pronicajo elementi lirike in pripovedne strukture v njegova pesniška besedila. Zgovornost je tak pojav, brez katere ni mogoča njegova izpovednost, zlasti v njegovih daljših pesmih, v krajših pesnitvah in baladah, predvsem pa v pesmih, v katerih Podgorec variira svojevrstno določen motiv iz uporniške in revolucionarne preteklosti makedonskega naroda ter iz revolucije naših narodov v celoti. Goce Delčev, Ilindenska vstaja oziroma Kruševska republika sodijo v pesniško motiviko Vidoa Podgorca, v njej pa imajo vodilno vlogo dogodki in liki iz naše revolucije in narodnoosvobodilnega boja.

Naj navedem za primer *Balado o bezimenom detetu*, o hrabrem partizanskem kurirčku, kakršnih je bilo veliko na bojiščih naše revolucije. Ta Podgorčeva balada je predvsem pretresljivo pričevanje o izjemnem junaštvu padlega, izredno človekoljubnega kurirčka.

Pesnik je znal pretresljivost motiva podrediti višji, to je estetski zakonitosti svoje lirične transpozicije, upoštevajoč neposrednost izražanja, še bolj pa je neopredelljivo zaupal v učinkovitost asociativne govorice in v kontekstualno sporočil-

nost. Tako smo dobili pesem, ki je s svojimi humanimi idejami lirično angažirana in po svoji estetski senzibilnosti moderna: je poetični spomenik malemu brezimnemu junaku, ki je trajno zasidran v našem spominu.

Vidoe Podgorec v svoji prozi širi in pogloblja spekter motivov in tematike: obravnava dogodke iz časov suženjstva makedonskega naroda pod turškim jarmom, vstaje hajdukov in boja za svobodo ter motive in tematiko iz sodobnega življenja. Skratka, boj zoper tujce, zoper zlo v najrazličnejših pojavnih oblikah je vodilna tematika in motivika v vseh njegovih pripovedkah in romanih. Menim pa, da je Podgorec take motive najznačilneje obravnaval v svojih romanih *Prokudeni ptici* in *Ovčarčeto Boš*. So trenutki v otrokovem življenju, ko se le-ta nenadoma zave, da ni več otrok: nekaj se je v njem prelomilo, ga opozorilo na življenjsko resničnost, in to nedozorelo, nezkušeno bitje se na vsem lepem znajde na prelomnici. In če to doživi v vojni, in če se je prav zaradi nje znašel na prelomnici, potem bodo prav gotovo v otrokovi duševnosti ostale brazgotine vse žive dni... če bo še sploh kaj dni... Spomnimo se Ilka Srebrne ali Taruno Mulona kakor tudi Vaska in Petra v romanu *Prokudeni ptici*. Nemci so prihrumeli v vas, da bi jo izropali in z nasiljem uvedli red. Vasko in Petar pobegneta in nekako se jima posreči, čeprav je Vasko ranjen, da se privlečeta do mlina starega mlinarja Gorana. Tam so tudi partizani in Vasko pomaga v partizanski kuhinji na hribu, Petar pa postane partizanski kurir. O njegovem pogumu in iznajdljivosti krožijo legende.

Takšna tematika je znana, toda ta Podgorčeva proza osvaja bralce z življenjsko prepričljivostjo likov in dogodkov. Rahločutna lirika nevsiljivo stalno prepleta vsa njegova besedila. Potrebno je poudariti, da Podgorec pogosto obravnava motive o usodnih trenutkih, ko se zaradi udarcev življenja poruši svet otroštva, kar spremeni otrokovo bistvo: v ta nekdanj razkošni svet igre in brezskrbnosti, čeprav pri marsikomer niso potekali dnevi brez tegob in bolečin, nenadoma stopi zlo in s svojim škornjem grozi vse pohoditi, uničiti, oskruniti hiše in pogasiti plamen ognjišča. V takšnih razmerah se uveljavi ovčarček Boš (ali Boško) v istoimenskem romanu: po svojem poreklu ni bil deležen razkošja brezskrbnega otroštva in sklicujoč se na vsa leta, ko je bil lačen in bos, postane kot pravi junak svojega časa glasnik, da z bojem zoper zlo prikličie sonce v mračni svet socialne revščine in nacionalnega zatiranja. Boš je namreč slišal praviti starejše partizane (Čikolo, Postola, Rudija), da sreča nikoli ne pride sama, da si jo mora človek tudi s silo pridobiti: priboriti si to, kar je njegovo po vseh zakonih človeške pravičnosti. In Boš je — borec se — doumel, da življenje ne sme biti za nekatere privilegij, za druge pa davek, celo krvni davek!

Boš zre v svoj jutrišnji dan kot v planinsko rožo visoko gori na previsu strme skale. Trenutno jo le boža s pogledi, kakor v srcu le sluti svitanje jutrišnjega dne. Premajhen je še in prešibak, da bi se povzpел do tiste višine po lepi cvet, toda izbral si je pot in ve: to je pot boja, strma je in na njej povsod preže nevarnosti, toda je edina pot, ki mu obeta vse to, za kar je bil v otroštvu prikrajšan, in od te edine poti ga ne more nihče odvrniti. Zato kdaj pa kdaj začuti v sebi skrivnostno moč, kot da to ni le njegova moč (kakor tudi njegova pot ni le njegova), temveč je to moč vseh otrok naših dežel, zato pa je moč naše domovine orjaška.

Poudariti moramo, da so pesmi in romani Vidoa Podgorca vedno pritegnili pozornost številnih bralcev. Avtor se ni prilagajal njihovega okusu, temveč so oni v njegovih knjigah prepoznali sebe in svoje najljubše junake. Tega dejstva ne smemo prezreti ob razmišljanju o tematiki NOB in revolucije v delih Vidoa Podgorca. Samoniklost, življenjskost, iznajdljivost so le nekatere izmed njihovih primarnih kvalitiet, toda brez njih si izvirne književnosti sploh ne moremo zamisliti.

Miodrag Drugovac
Prevod Gema Hafner

BELEŽKA O DRAMATIKI V MAKEDONSKI KNJIŽEVNOSTI ZA OTROKE IN MLADINO

V makedonski književnosti za otroke in mladino dramatika daleč zaostaja za lirično in prozno umetniško besedo, njena prisotnost je tako rekoč neopazna. Zato najbrž

ni čudno, da je manifestacija »Kurirče« v Kičevu svoje osmo srečanje posvetila prav dramski ustvarjalnosti za otroke. Tako so dramska besedila, ki jih želimo zabeležiti,

neposreden rezultat te pobude iz Kičeva. Gre za naslednja dramska dela: *Zlatnite momčinja* (Zlati dečki) Trajka Jovčevskega, *Štrajk* (Stavka) Vitomira Mitevskega in *Decata od Patino* (Otroci iz Patina) Tometa Bogdanovskega. Drame teh književnikov so toliko bolj pomembne, ker so se pojavile v pravem trenutku in zapolnile praznino na tem področju, praznino, ki traja — lahko bi rekli — že več kot dve desetletji. Razen dramskih besedil Borisa Bojadžinskega *Dadovme zbor* (Dali smo besedo, 1948), *Dedo mraz i kaj nas* (Dedek mraz pri nas, 1953) in *Milka* (1954), ki so bila tedaj redkost celo v jugoslovanski mladinski literaturi, nima ta književni žanr v makedonski književnosti za mladino prav nobene tradicije. Vrzelo so do neke mere zapolnile drame posameznih naših pisateljev za odrasle, kot na primer Aleksandra Tometa Arsovskega in nekatere druge drame, za katere bi lahko rekli, da so dostopne tudi mlajšim bralcem. Toda to je tako malo v primerjavi s pesniško in prozno bero, da lahko mirno rečemo, da dramatike za otroke in mladino v makedonski književnosti pravzaprav ni. Po že omenjenih dramah Borisa Bojadžinskega so edini dramski teksti v makedonski književnosti za otroke in mladino tile: *Mustakite na generalot Rokokajko* (Brki generala Rokokajka) in *Kraljmarkovci* (Kraljmarkovci) Rišta Davčevskega, *Den za begstvo* (Dan za pobeg) Velka Nedelovskega in Čuk, *Štojanče* (Trk, trk, Stojanček) Olivere Nikolove. V gledališču narodnosti je bila realizirana scenska izvedba povesti Slavka Janevskega *Šekerna prikazna* (Sladkorna pripovedka). V istem gledališču so izvedli tudi dramo *Očalko* Rišta Davčevskega.

Tej dokaj skromni dediščini so se torej na pobudo iz Kičeva pridružile drame *Zlati dečki* Trajka Jovčevskega, *Stavka* Vitomira Mitevskega in *Otroci iz Patina* Tometa Bogdanovskega. V vseh treh dramskih tekstih je prikazana udeležba otrok v NOB in njihov prispevek h končni zmagi. Upodobljene so usode otrok v posebnih razmerah pod fašističnim nasiljem nemških, italijanskih in bolgarskih okupatorjev. Otroci zato prežgodaj dozorevajo, prekinjen je njihov naravni razvoj, vendar pa opravljajo zahtevne naloge: ujamejo domačega izdajalca v drami *Zlati dečki*, v šoli organizirajo stavko zaradi nasilne raznarodovalne politike bolgarskih šolskih oblasti — v drami *Stavka*, opravljajo kurirske posle ali prenašajo zaupen material — v drami *Otroci iz Patina*.

Vse tri stvaritve so tipične drame idej, zato so tudi liki v njih nosilci dveh različnih ideologij. Na eni strani so mladi skojevci Andreja v *Zlatih dečkih*, Jordan v *Stavki*, Kamenko v *Otrocih iz Patina*, skupaj z njihovimi tovariši docela predani narodni revoluciji, na drugi strani pa so odrasli ljudje, izdajalci ljudstva in nosilci fašistične ideologije: Krste v drami Trajka Jovčevskega, profesor zgodovine Nitsche v drami Vitomira Mitevskega in načelnik policije v drami Tometa Bogdanovskega.

Čeprav imajo te tri drame le skromno mesto v razvoju makedonske mlade dramaturgije, je dejstvo, da so glede na svojo dramsko intenziteto ne le poskus in napor, pač pa že tudi stvaritve s kompliciranimi psihološkimi prijemi.

Duško Cackov

Prevod in priredba: S. Jug

RAZSTAVA »SODELOVANJE OSNOVNOŠOLCEV PRI MLADINSKIH LISTIH IN ŠOLSKIH GLASILIH PRED LETOM 1941«

Slovenski šolski muzej iz Ljubljane je 25. junija 1982 odprl v svojih prostorih razstavo z omenjenim naslovom. Razstava je imela dva dela, in sicer najprej sodelovanje otrok v otroških rubrikah mladinskih listov, nato pa šolska in razredna glasila naših osnovnih in meščanskih šol.

Prvi mladinski list, ki je odprl strani tudi otrokom, je bil *Zvonček*, ki ga je urejal znani učitelj in mladinski pisatelj Engelbert Gangl. Leta 1907 se je otrokom predstavil kot Gospod Doropoljski, ki bi se rad v listu pogovarjal z otroki. Otroci so se mu z veseljem odzvali ter mu pisali o sebi, svojem domu, delu v šoli, o svojih doživljajih in načrtih za prihodnost. Urednik je vsakemu potrpežljivo odgovarjal, svetoval in koga tudi pokaral. Kmalu so mu začeli pošiljati tudi svoje pesmi, pripovedke, ki so jih slišali od starejših, slike svojih domačih in risbe. Ko je Gangl leta 1929 opustil uredništvo *Zvončka*, je svojo rubriko z dopisi otrok še obdržal, novi urednik pa je dodal še rubriko Iz mladih peres, v kateri so bili objavljeni literarni prispevki otrok.

Drugi list, ki je začel objavljati dopise otrok, je bil nabožni list *Angelček*. Od leta 1914 so lahko v njem sodelovali tudi otroci predvsem z dopisi o delu v Marijinih vrtcih. Leta 1935 je bil list preimenovan v *Luč*, otroško rubriko pa je še obdržal.

Naslednji list z otroškimi dopisi je začel izhajati po prvi svetovni vojni na Koroškem. Leta 1919 in 1920 ga je v Velikovcu izdajal šolski nadzornik Pavel Košir, imenoval pa se je *Mlada Jugoslavija*. Učencem je zastavljal posamezne naloge, nato

pa objavljajal najboljše dopise. Teme so bile naslednje: Ljudska prerokovanja iz Korotana, Moja soba, Prve dni, ko sem hodil v šolo, Kako so Nemci vdrl v našo vas.

Tudi *Novi rod*, ki je med leti 1921 in 1926 izhajal v Trstu, je imel rubriko z otroškimi dopisi. Urejali so ga tudi znani učitelji in mladinski pesniki in pisatelji Janko Samec, Josip Pahor in Josip Ribičič. Otroci so objavljali ljudske pripovedke, svoja doživetja, pesmi in dramatisirane prizore. Uredniki so na otroške dopise odgovarjali skupno.

Revija *Mladi junak*, ki jo je od leta 1924 dalje izdajala založba Sveta vojska, je bila predvsem propagandno glasilo in je poskušala v boj proti alkoholizmu pritegniti tudi mladino. Imela je kar dve rubriki za otroške dopise, in sicer: Pisma mladih in Delo mladih. Urednik je otrokom odgovarjal v posebni rubriki Tebi na pot.

V Gorici je izhajal od 1927 do 1929 leta verski list za otroke *Jaselce*. Ves čas je imel zelo obsežno rubriko z dopisi otrok, tako da so ti v nekaterih številkah zajeli kar polovico lista. Vodil jo je Stric Janez, mladinski pisatelj Virgilij Šček. Ta je odgovarjal na vsak dopis in za otroke razpisoval tudi nagrade za najboljši spis na določeno temo. Največ so mu pisali bajke in pripovedke, poleg tega pa so mu pošiljali tudi risbe.

Drugi naš najstarejši list *Vrtec* je uvedel rubriko z otroškimi dopisi šele leta 1926. Rubrika se je sprva imenovala Naši razgovori, nato Pošta, Pisma iz Vrtčeve skrinje in Otroška pisma. Uredniki so nanje redko odgovarjali. Literarne dopise otrok pa so objavljali v rubrikah

Prvi utrinki in kasneje Mi pišemo. Naš najboljši mladinski predvojni list *Naš rod* je urejal Josip Ribičič, in sicer od leta 1929 dalje. Ves čas je imel rubriko z otroškimi pismi in literarnimi prispevki, in sicer pod različnimi naslovi na primer: Dopisi mladine, Dopisi šolske dece, Mladina piše. Urednik je na spise le poredko odgovarjal, niti jih ni ocenjeval.

Leta 1934 je izšel zbornik *Kresnice*, ki ga je izdajala Mladinska matica vsakoletno. Ta številka je obsegala same otroške spise in risbe ter vzbudila pri nas in v slovenskem svetu izredno pozornost. Urednika Josip Ribičič in Albert Širok sta napisala k delu le kratek uvod.

Dnevnik *Jutro* je leta 1931 začel izdajati tudi mladinsko prilogo *Mlado jutro*. Urednik je bil Stric Matic, pisatelj Vladimir Levstik, ki je razpisoval nagradne natečaje za spise na določene teme. Enkrat jih je pozval, naj pišejo o zimskih športih, drugič o počitnicah, tretjič naj mu pošljejo le risbe na določeno temo, naslednjič spet poljubne spise.

Tudi *Naša radost*, ki jo je izdajal Jugoslovenski sokolski savez v Ljubljani, je imela od 1933 leta dalje rubriko *Naša deca* u slici i reči. Objavljala je otroška pisma v slovenskem pa tudi srbohrvatskem jeziku.

Za meščanskošolsko mladino je izhajal list *Razori*, ki ga je od leta 1933 dalje urejal učitelj in pisatelj Tone Gaspari. Že v drugem letniku je dve številki revije prepustil mladim dopisnikom. Najboljši spisi, ki so jih izbrali bralci revije sami, so prejeli knjižne nagrade. Urednik je odgovarjal vsem dopisnikom skupno in jim dajal napotke za boljše in lepše pisanje.

Zanimivi in pestri so bili tudi otroški dopisi v *Našem dnevu* in *Mladem Korotanu*, ki sta oba izhajala le eno šolsko leto. *Naš dan* je iz-

hajal v Kamniku v šolskem letu 1937/38. Urejal ga je učitelj in mladinski pisatelj Adam Milkovič. Že v prvi številki je povabil mladino, naj piše o svojem življenju in delu in pošlje tudi kako risbo. Na pisma je obširno odgovarjal vsakemu posamezniku. Literarnih prispevkov v listu skoro ni bilo.

Mladi Korotan je izhajal v šolskem letu 1938/39 v Celovcu. Urejal ga je Joško Hutter, ki je v rubriki Stric Joža se pogovarja s prijatelji Mladega Korotana, otrokom odgovarjal na dopise. Literarni prispevki otrok pa so bili objavljeni v rubriki Naši najmlajši pripovedujejo in pesniku-jejo.

Ta kratki pregled rubrik za otroške dopise v mladinskih predvojnih revijah nam pokažejo nekaj skupnih potez. Nekatere rubrike so bile namenjene predvsem kramljanju z otroki, in sicer s posamezniki ali skupino, drugi pa so spet objavljali otroške dopise brez komentarjev. Večinoma so uredniki usmerjali otroške dopise, predpisovali teme in najboljše spise nagrajevali, najboljši pa so spisi, ki so jim uredniki prepustili prosto pot.

V primerjavi z dijaškimi glasili, ki so na naših šolah izhajali že od leta 1846 dalje, so osnovnošolska glasila začela izhajati dokaj pozno. Točnih podatkov o številu teh listov nimamo, če pa upoštevamo nekatere redke članke, ki so jih v pedagoška glasila napisali o tem vprašanju, in pa same dopise mladih, kjer omenjajo tudi šolska in razredna glasila, lahko sklepamo, da so začela izhajati šele okrog leta 1928. Zanimivo je opisal delo pri razrednem listu učitelj Franjo Čiček v *Popotniku* leta 1929. Njihov list *Škrjanček* je izhajal na 32 straneh na četrto leta. Pri urejanju so sodelovali vsi učenci, ki so se menjavali pri delu v raznih odsekih. List so učenci

pisali sami, tako da je imel vsak svoj izvod. Gradivo je bilo povečini zajeto iz šolske snovi.

Če upoštevamo liste, ki so shranjeni v zbirki Slovenskega šolskega muzeja, nam vzbude posebno pozornost nekatere šole, ki so imele prav lepo zbirko glasil. To je predvsem osnovna šola na Blokah, kjer so v šolskih letih od 1930 dalje izhajali letno tudi po sedem številčk šolskega lista *Bloški zvon* in razredna lista *Martin Krpan* in *Nova pravda*. Očitno je imel mnogo zaslug pri tem vodja šole, mladinski pisatelj Venceslav Winkler, ki je liste urejal in še sam v njih kaj objavil.

Tudi meščanska šola v Trbovljah je glasila izdajala že od leta 1928 dalje. To so bili predvsem razredni listi, ki jih hrani Slovenski šolski muzej šest, šolski glasili pa dve.

Daljšo dobo so izhajali tudi *Jugoslovanček* iz Vrholja. Naš list in kasneje *Novi list* z osnovne šole Rovte nad Logatcem, *Iz naše doline* z osnovne šole Sodražica, ki je prejel leta 1936 od banske uprave posebno priznanje.

Od ljubljanskih šol ima največ glasil poskusna šola za Bežigradom, ki je bila ustanovljena leta 1937. Od tega leta pa do pričetka druge svetovne vojne so izhajala štiri razredna glasila. Glasila so se odlikovala tudi

po lepi opremljeni, saj so bila povečini bogato ilustrirana. Tisk je bil ponekod še zelo slab, večina glasil je pisanih na roko. Nastajala so predvsem na pobudo šolskih vodij in posameznih učiteljev ter s pomočjo krajevnih šolskih uradov, posojilnic in posameznikov.

V dopisih v mladinskih listih in v osnovnošolskih glasilih je vidna težnja po ohranitvi domoznanskega gradiva, h kateremu so učitelji spodbujali učence. Večina prispevkov namreč obsega to etnografsko gradivo, slede spisi otrok o njihovem življenju in delu, ki bi bila hvaležna snov za mladinskega psihologa, ter nazadnje poskusi pesništva in pisanja. V glasilih in dopisih je najti tudi mnogo podatkov o delu na posameznih šolah, ki jih ni v šolskih kronikah in letnih poročilih. Tu so podatki o poskusih šolske samouprave na nekaterih šolah, o raznih športnih tekmovanjih, šolskih hranilnicah in šolskih proslavah. Ponekod so objavljene tudi fotografije učencev.

Šolska glasila so povezovala šolo in dom ter budila v učencih smisel za samostojno delo. Čeprav ni bil njihov namen vzgajati bodoče pesnike in pisatelje, najdemo med imeni nekatere kasnejše znane ustvarjalce.

Tatjana Hojan

GRADIVO ZA LEKSIKON SODOBNIH SLOVENSКИH MLADINSКИH PISATELJEV

4. del

Danijela Sedej

BATIČ Milena (roj. Bonča)

se je rodila 2. avgusta 1930 v Krškem. Osnovno šolo je pričela obiskovati v Sevnici. Leta 1941 so družino pregnali v Šentjernej na Dolenjskem. Šolanje je nadaljevala v Ljubljani in na Mavrlenu v Beli krajini ter napravila prvi razred gimnazije v Ljubljani. Po osvoboditvi je končala nižjo gimnazijo v Celju in učiteljsiše v Ljubljani. Dve leti je učila na Ledini pri Sevnici, 1. 1953 pa se je vpisala na Višjo pedagoško šolo v Ljubljani — slovenski in srbohrvaški jezik ter književnost — in diplomirala 1956. Kot predmetna učiteljica je službovala najprej v Leskovcu pri Krškem, od 1959 je v Mariboru in poučuje na Osnovni šoli Slavko Šlander.

Milena Batič piše pesmi in dramske prizore za otroke. Prve pesmi je objavila že kot dijakinja nižje gimnazije. Sodelovala je v raznih slovenskih revijah, zdaj pa prinašajo njene pesmi predvsem mladinske revije in priloge: Ciciban, Kurirček, Pionir, Pionirski list, Najdihojca (pril. Dela), Mlada

njiva (pril. Ljubljanskega dnevnika), Vrtec (pril. Otroka in družine), Mladi rod (Celovec) in The voice of youth (Chicago).

Na Festivalu Kurirček je bila šestkrat nagrajena za posamezne pesmi v letih 1964, 1965, 1966, 1977 in 1980 (dvakrat).

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Pravljica za malo kurirko. Maribor, Samozaložba 1969.

Sončne statve. (Skupaj s pesmimi Vojana Arharja, Neže Maurer in Francija Lakoviča.) Ljubljana, Borec 1970.

100 prigradov za pionirsko praznovanja. Murska Sobota, Milena Batič 1971.

Pionirji nastopajo. (Pesmi in dramski prizori.) Murska Sobota, Samozaložba 1978.

Cicibani nastopajo. Za vse praznične dni. Murska Sobota, Milena Batič 1980.

Dramatika

Zaigrājmo. Dramski prizori. Murska Sobota, Milena Batič 1974.

Prvo polletje na šolskem odru. Dramski prizori. Murska Sobota, Milena Batič 1981.

LITERATURA

Berta Golob: M. B.: Pravljica za malo kurirko. Prosvetni delavec 1969, št. 8.
Neža Maurer: Pravljica za malo ku-

rirko. Otrok in družina 1969, št. 6.
Janez Švajncar: Vključenost mladih. (O delu Zaigrājmo.) Dialogi 1975, št. 11.

MEVLJA Dušan

se je rodil 30. marca 1920 v Mariboru. Osnovno šolo in nižjo realko je napravil v Mariboru, učiteljsiše je obiskoval v Mariboru in Ljubljani. Iz tretjega razreda je prestopil na igralsko šolo ljubljanskega konservatorija in do 1943 končal dva letnika. Od 1941 je bil obveščevalec VOS, ob kapitulaciji Italije 1943 je odšel v partizane. Sprva je bil v Cankarjevi brigadi, nato član brigadne tehnike, ranjen, 1944 pa so ga poslali na osvobojeno ozemlje v Črnomelj, kjer je postal član Slovenskega narodnega gledališča za osvobojeno ozemlje. Po osvoboditvi se je vrnil v Maribor. Zaposlil se je kot igralec v mariborski Drami in ostal njen član do upokojitve 1973. Vmes je bil dve leti (1950—1952) ravnatelj Veselega gledališča, od 1957 do 1976 pa tudi urednik Gledališkega lista za mariborsko Dramo in Opero. Živi v Mariboru.

Dušan Mevlja je pesnik, pisatelj, publicist, humorist in prevajalec. Literarno se je začel udeleževati kot dijak na mariborskem učiteljsišču. V partizanih je sodeloval pri brigadnih listih, pisal je tudi skeče in dramske prizore. Po vojni se je njegovo literarno delovanje še razmahnilo. Poleg številnih knjižnih izdaj pesmi in proze, v glavnem s satirično in humoristično vsebino, priobčuje tudi v mnogih slovenskih revijah in listih, gledališko publicistiko prinaša predvsem mariborski Gledališki list, za mladino pa objavlja v Cicibanu, Kurirčku, Pionirju in Pionirskem listu. Prevaja prozo in odrska dela, največ iz srbohrvaškega jezika.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Pravljica o Zlatorogu. (Po narodni pravljici.) Maribor, Tovarna »Zlatorog« 1956.

Luna je na zemljo padla. Ljubljana, Mladinska knjiga 1964.

Proza

Leteča žaba. Živalske pravljice. Maribor, Obzorja 1954.

Veliki lovec Bum. Pravljice. Maribor, Obzorja 1957.

LITERATURA

Branko Hofman: D. M.: Leteča žaba. Nova obzorja 1954, str. 689-690.

F. Š./rimpf/: D. M.: Leteča žaba. Večer 1954, št. 104.

Fr. Šrimpf: Osem + sedem + tri = Veliki lovec Bum. Večer 1957, št. 81.

MILČINSKI Jana (roj. Podkrajšek)

se je rodila 5. decembra 1920 v Ljubljani. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskovala v Ljubljani in maturirala 1939. V l. 1939/40 je napravila še enoletni abiturientski tečaj, nato je službovala v uredništvu revij Žena in dom ter Domači prijatelj. Ko je bilo l. 1941 ukinjeno izhajanje revij, je našla delo v Delniški tiskarni in ostala tam do konca 1945. Ponovno se je zaposlila l. 1968 kot sekretarka v uredništvu revije Otrok in družina, sprva honorarno, od 1975 pa je redno zaposlena.

Jana Milčinski je mladinska pisateljica. Piše kratko prozo in tekste za radijske mladinske oddaje. Objavlja v Cicibanu, Pionirskem listu, Vrtcu (pril. Otroka in družine), Mladem rodu (Celovec) in Galebu (Trst) ter v srbohrvaških mladinskih listih Vesela sveska in Poletarac.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Matiček in Maja včeraj, danes, jutri in vsak dan. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1968.

Zakaj sta Matiček in Maja zamudila pouk. Črtica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1972.

Pisane zgodbe. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976.

UPRIZORITVE

Lutkovne igre

Marjetica in zmaj. Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani 1976.

Radijske oddaje in igre

Garažarjeva mama. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1959.
Gregčevo popotovanje. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1962.

Kaj vse sta Tinček in Tonček nekega jutra videla v mestu. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1969.

Matjaž in Alenka. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1970.

Vse ima, kar si želi. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1970.

Ali ima oče res zmerom prav. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1971.

V tem pa moj otrok res ne bo drugačen od drugih. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1979.

Moje barvice so boljše. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1979.

PEROCI Ela (roj. Hrga)

se je rodila 11. februarja 1922 v Sv. Križu pri Rogiški Slatini. Osnovno šolo je obiskovala v Rogatcu, Sent Vidu pri Grobelnem in v Šmarju pri Jelšah. Meščansko šolo in gimnazijo je napravila v Celju in Kočevju, nato se je vpisala na učiteljske v Ljubljani in 1942 zaključila šolanje. Vrnila se je v Kočevje, kjer je bila do konca vojne zaposlena v tekstilni tovarni, obenem pa sodelovala pri narodnoosvobodilnem gibanju v mladinski organizaciji in OF. Po osvoboditvi je poučevala najprej v Kočevju, nato v Sv. Križu pri Rogiški Slatini in nazadnje v Kamniku v Domu invalidne mladine. L. 1948 je prišla v Ljubljano in pričela delati kot novinarka v redakcijah mladinskih listov Pionir, Ciciban in Mladi svet ter bila od 1948/49 do 1952/53 tudi urednica Pionirja. Ob delu se je l. 1950 vpisala na ljubljansko univerzo, kjer je študirala pedagogiko in absolvirala 1954. L. 1962 se je zaposlila pri mladinski redakciji Radio Ljubljana — radijska šola in kasneje v uredništvu radijskih iger. Tu je delala do upokojitve 1978. Živi v Ljubljani.

Ela Peroci je mladinska pisateljica. Prvo pravljico je objavila v Pionirskem listu 1953/54. Sodeluje v številnih mladinskih in drugih listih z deli za mladino in s članki o mladini: Ciciban, Kurirček, Pionir, Pionirski list, Najdihojca (pril. Dela), Vrtec (pril. Otroka in družine), Mladi rod (Celovec). Njene sodobne pravljice so prevedene v vse jugoslovanske jezike in v večino evropskih jezikov. Za svoje delo je prejela več jugoslovanskih in mednarodnih nagrad ter priznanj.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Moj dežnik je lahko balon. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1955; 1962; 1963; 1966; 1972; 1974; 1975; 1979.

Avtorica je za delo prejela l. 1956 Levstikovo nagrado.

Tisočkratlepa. Sodobne pravljice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1956.

Avtorica je za delo prejela l. 1957 Levstikovo nagrado.

Muca copatarica. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1957; 1963; 1966 (2 izd.); 1970; 1975; 1979.

Majhno kot mezinec. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1957. Avtorica je za delo prejela l. 1958 Andersenovo diplomu in l. 1965 nagrado Mlado pokolenje.

Tacek. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1959.

Breskve. Črtica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1959.

Ptičke so odletele. Sodobne pravljice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1960.

Kje so stezice? Črtica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1960; Partizanska knjiga 1974.

Zato, ker je na nebu oblak. Sodobne pravljice. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1963.

Za lahko noč. Sodobne pravljice. Izbor. Ljubljana, Mladinska knjiga 1964; 1966; 1973; 1976; 1980.

Avtorica je za delo prejela l. 1966 Andersenovo diplomu.

Hišica iz kock. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1964; 1967; 1973.

Čebelice. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1966.

Po šoli me počakaj. Roman. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1966.

Tacek in druge zgodbe. Sodobne pravljice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1967.

Pozabljene pravljice. Sodobne pravljice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1967.
 Klobuček, petelin in roža. Sodobni pravljici. Ljubljana, Mladinska knjiga 1968.
 Očala tete Bajavaje. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969.
 Pravljice žive v velikem starem mestu. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969.
 Na oni strani srebrne črte. Sodobne pravljice. Izbor. Ljubljana, Mladinska knjiga 1970.

Avtorica je za delo prejela l. 1971 nagrado Prešernovega sklada.
 Stara hiša št. 3. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973.
 Modri zajec. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975.
 Lalala. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975.
 Stolp iz voščilnic. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.
 Reci sonce, reci luna. Sodobne pravljice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.

UPRIZORITVE

Radijske oddaje in igre

Bele posteljice. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1962.
 Drobnopisemce potuje. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1964.
 O listku, ki ni hotel odpasti. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1965.
 Žalostni stekleni maček. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1965.
 Brez naslova. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1965.
 Dvanajst mesecev. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1967.
 Tacek. Priredba Mirče Šušmel. Radijska igra. Radio Ljubljana 1967.
 Tacsco. (Tacek.) Priredba Mirče Šušmel. Radijska igra. Radio Novi Sad 1968/69.
 Darilce. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1968.
 Mladi smo in veseli. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1968.
 Dobro jutro, otroci. Radijska pripoved. Nadaljevanje. Radio Ljubljana 1969.
 Grdi mali raček. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1969.
 Pismeni opomin. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1969.
 Mama nima časa zame. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1970.
 Nismo vsi enaki. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1970.
 Dolgi lasje. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1971.
 Za deževne dni. Radijska pripoved. Nadaljevanje. Radio Ljubljana 1971.
 Vrniti se točno ob uri. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1971.
 Povej, ne bodi reva. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1971.

Za praznik. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1972.
 Starokopitnost. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1972.
 Jaz že ne zmorem. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1972.
 Iščejo dobro voljo za mamo. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1972.
 Kako naj se učim. Radijska šola za srednjo stopnjo. Radio Ljubljana 1973.
 Fantje, pridite, jaz plačam. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1973.
 Dare je vzel. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1973.
 Usoden korak. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1973.
 Mama ni nikoli prijazna z menoj. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1973.
 Družinski poglavar. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1973.
 Bob ob steno. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1974.
 Vse imaš, kar potrebuješ. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1974.
 Otroci niso krivi za grehe svojih staršev. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1974.
 Dedki, babice in vnuki. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1975.
 Najraje bi kar umrl. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1975.
 Breskve. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1975.
 Če boš takšen, bom žalostna. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1975.

Mama mi je posvetila vse svoje življenje. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1976.

Ne maram svojih staršev. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1976.

Violinski ključ. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1977.

Kakšen je moj otrok. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1977.

Učenje je delo. Radijska šola za srednjo stopnjo. Radio Ljubljana 1977.

Lutke so mi povedale. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1978.

Jurijeva skrivnost. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1979.

Sedem mamic male Marjetke. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1980.

Televizijske oddaje in igre

Moj dežnik je lahko balon. TV oddaja. TV Ljubljana 1963.

Muca copatarica. TV oddaja. TV Ljubljana 1963.

Očala tete Bajavaje. TV oddaja. TV Ljubljana 1964.

Dve in dve je štiri. TV oddaja. TV Ljubljana 1966.

Kje živijo pravljice. TV oddaja. TV Ljubljana 1966.

Rožni pogovori. TV oddaja. TV Ljubljana 1967.

Deklica in sonce. TV oddaja. TV Ljubljana 1967.

Ivo i Nina. TV nadaljevanka. TV Beograd 1968.

Ivo in Nina. TV nadaljevanka. TV Ljubljana 1971.

Avtorica je za delo prejela l. 1971 diplomu na TV festivalu Bled.

Trije bratje. TV oddaja. TV Ljubljana 1969.

Srečni metulj. TV nanizanka. TV Ljubljana 1973-74.

Violinski ključ. TV oddaja. TV Ljubljana 1966.

Modri zajec. TV oddaja. TV Ljubljana 1977.

Ankine risbe. TV nadaljevanka. TV Ljubljana 1979.

Stolp iz voščilnic. TV oddaja. TV Ljubljana 1980.

PREVODI

Proza

Moj kišobran može biti balon. (Moj dežnik je lahko balon.) Zagreb, Mladost 1955 (2 izd.)

Moj amrel je pravi balon. (Moj dežnik je lahko balon.) Beograd, Dečja knjiga 1955 (2 izd.)

Moj zontik možet letat'. (Moj dežnik je lahko balon.) Ljubljana, Mladinska knjiga 1962.

Mein Schirm kann fliegen. (Moj dežnik je lahko balon.) Ljubljana, Mladinska knjiga 1962.

My umbrella can turn into a balloon. (Moj dežnik je lahko balon.) Ljubljana, Mladinska knjiga 1962.

Suncobran — balončič. (Moj dežnik je lahko balon.) Beograd, Savremena škola & Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

Moj kišobran — balon. (Moj dežnik je lahko balon.) Sarajevo, Svjetlost 1963.

Mojot čador e kako balon. (Moj dežnik je lahko balon.) Skopje, Kočo Racin & Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

V krajine klobúkov. (Moj dežnik je lahko balon.) Bratislava, Mladé letá 1965.

L'ombrello volante. (Moj dežnik je lahko balon.) Firenze, Bemporad Marzocco & Ljubljana, Mladinska knjiga 1965.

Suncobran — balončič. (Moj dežnik je lahko balon.) Beograd, Vuk Karadžić 1966; 1976; 1977; 1978; 1979.

Můj deštník je jako balón. (Moj dežnik je lahko balon.) Praha, Státní nakladatelství dětské knihy 1967.

Mano skėtis kaip balonas. (Moj dežnik je lahko balon.) Vilnius, Vaga 1967.

Leenan lentäväsateenvarjo. (Moj dežnik je lahko balon.) Otava, Kustannusosakeyhtiö & Ljubljana, Mladinska knjiga 1967.

Mia ombrello povas esti balono. (Moj dežnik je lahko balon.) Ljubljana, Slovenia Esperanto Ligo — Mladinska knjiga 1967.

Le Parapluie volant. (Moj dežnik je lahko balon.) Paris, Hatier 1969.

Moj suncobran može postati balon. (Moj dežnik je lahko balon.) Sarajevo, Veselin Masleša 1974; 1978.

Jelka v Klobúčkovej krajini. (Moj dežnik je lahko balon.) Novi Sad, Obzor & Ljubljana, Mladinska knjiga 1976.

- Letajušij zontik. (Moj dežnik je lahko balon.) Belgrad, Vuk Karadžić 1978.
- Moj kišobrančič — moj balončič. (Moj dežnik je lahko balon.) Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.
- Mojot čador — balon. (Moj dežnik je lahko balon.) Skopje, Naša knjiga 1979.
- Maca Papučarica. (Muca copatarica.) Zagreb, Mladost 1957.
- Papučica — maca. (Muca copatarica.) Beograd, Savremena škola & Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.
- Maca Papučarka. (Muca copatarica.) Sarajevo, Svjetlost 1963.
- Il Gatto ciabattino. (Muca copatarica.) Milano-Ljubljana, AMZ 1963; 1969.
- Maca K'arakaca. (Muca copatarica.) Skopje, Kočo Racin 1964.
- Mica krpčiarica. (Muca copatarica.) V Petrovci, Obzor & Ljubljana, Mladinska knjiga 1964.
- Pantoffelmieze. (Muca copatarica.) Berlin, Kinderbuchverlag 1964; 1967.
- Die Pantoffelmieze. (Muca copatarica.) München, Anette Betz Verlag & Ljubljana, Mladinska knjiga 1965.
- Papučica — maca. (Muca copatarica.) Beograd, Vuk Karadžić & Ljubljana, Mladinska knjiga 1966 (2 izd.); 1976.
- Pantoflokatio. (Muca copatarica.) Ljubljana, Slovenia Esperanto Ligo & Mladinska knjiga 1967.
- Elvitte a Cica. (Muca copatarica.) Budapest, Móra Könyvkiadó 1967.
- La Chatte Cordonnière. (Muca copatarica.) Paris, Editions La Farandole & Ljubljana, Mladinska knjiga 1968.
- Papučica — maca. (Muca copatarica.) Beograd, Vuk Karadžić 1977; 1978; 1979.
- Maca papučarka. (Muca copatarica.) Zagreb, Naša djeca 1979; 1981.
- Gdje su stazice? (Kje so stezice?) Zagreb, Mladost 1957.
- Kde su chodničky? (Kje so stezice?) Petrovec, Kultura & Ljubljana, Mladinska knjiga 1960.
- Zvončiči zvone. (Majhno kot meziniec.) Sarajevo, Svjetlost 1959.
- Zvončiči zvone. (Majhno kot meziniec.) Beograd, Mlado pokolenje 1963; 1964; 1966; 1967; 1968; 1969; 1970.
- Zilet cingërojnë. (Majhno kot meziniec.) Prishtinë, Rilindja 1965; 1972.
- Zvončiči zvone. (Majhno kot meziniec.) (Skupaj z zgodbo Nebojše Nikolića Škola za junake.) Beograd, Mlado pokolenje 1971; 1972.
- Zvončiči zvone. (Majhno kot meziniec.) (Skupaj z zgodbo Nebojše Nikolića Škola za junake.) Beograd, Nolit 1973; 1975; 1976.
- Zilet cingërojnë. (Majhno kot meziniec.) Shkup, Naša knjiga 1977.
- Domeček z kostek. (Hišica iz kock.) Praha, Státní nakladatelství dětské knihy 1961; 1965.
- Kučica od kocaka. (Hišica iz kock.) Zagreb, Naša djeca 1964.
- Kučica od kocaka. (Hišica iz kock.) Zagreb, Dječja knjiga 1964.
- Kuk'icka od kocki. (Hišica iz kock.) Skopje, Kočo Racin 1964.
- Domček z kociek. (Hišica iz kock.) Bač. Petrovec, Obzor 1964.
- Domček z kociek. (Hišica iz kock.) Bratislava, Mladé letá 1964.
- Kučica od kockica. (Hišica iz kock.) Beograd, Vuk Karadžić 1965.
- A kockaházikó. (Hišica iz kock.) Murska Sobota, Pomurska založba 1965.
- La casetta di dadi. (Hišica iz kock.) Firenze, Bemporad Marzocco 1965.
- Das Haus aus Klötzchen. (Hišica iz kock.) München, Anette Betz Verlag 1965; 1968.
- Palikkatalo. (Hišica iz kock.) Otava, Kustannusosakeyhtiö & Ljubljana, Mladinska knjiga 1967.
- Kaladelin trobelë. (Hišica iz kock.) Vilnius, Vaga 1970.
- Les cubes enchantés. (Hišica iz kock.) Paris, Hachette & Ljubljana, Mladinska knjiga 1971.
- Očilata na tetka Bajavaja. (Očala tete Bajavaje.) Skopje, Kočo Racin 1961.
- Les lunettes magiques. (Očala tete Bajavaje.) Paris, Hachette 1971.
- Okuliare tety Bajavaje. (Očala tete Bajavaje.) Bratislava, Mladé letá & Ljubljana, Mladinska knjiga 1972.
- Szászorszép. (Tisočkratlepa.) Novi Sad, Forum könyvkiadó 1963.
- Das bunte Kinderkarussell. (Za lahko noč.) Stuttgart, Herold Verlag 1965.
- Djeco, laku noč. (Za lahko noč.) Zagreb, Mladost 1967.
- Bajki na dobranoc. (Za lahko noč.) Warszawa, Nasza Księgarnia 1967.
- I racconti della buona notte. I-II. (Za lahko noč.) Milano Editrice AMZ & Ljubljana, Mladinska knjiga 1967; 1970.
- Esteli lányka. (Za lahko noč.) Novi Sad, Forum 1968.
- Djeco, laku noč. (Za lahko noč.) Proš. izd. Zagreb, Mladost 1973; 1975; 1976; 1977; 1979; 1980.
- Pohádky žijí ve velikém starém městě. (Pravljice žive v velikem starem mestu.) Praha, Státní nakladatelství dět-

ské knihy & Ljubljana, Mladinska knjiga 1968.

Milko v rozprávkovom meste. (Pravljice žive v velikem starem mestu.) Bratislava, Mladé letá & Ljubljana, Mladinska knjiga 1968.

Milko v rozprávkovom meste. (Pravljice žive v velikem starem mestu.) V Novom Sade, Obzor & Ljubljana, Mladinska knjiga 1969.

A mesék agy régy városban laknak. (Pravljice žive v velikem starem mestu.) Budapest, Móra könyvkiadó 1969.

Die Märchenstadt. (Pravljice žive v velikem starem mestu.) Wien-München, Schroll & Ljubljana, Mladinska knjiga 1970.

Hütchen, Hahn und Röschen. (Klobuk, petelin in roža.) München, Anette Betz Verlag 1969.

Klobúčik, kohút a kvet. (Klobuk, petelin in roža.) Nový Sad, Obzor & Ljubljana, Mladinska knjiga 1970.

Klobúčik, kohút a kvet. (Klobuk, petelin in roža.) Bratislava, Mladé letá & Ljubljana, Mladinska knjiga 1970.

Il cappellino, il gallo e il fiore. (Klobuk, petelin in roža.) Milano, Mondadori 1970.

Le chapeau, le coq et la fleur. (Klobuk, petelin in roža.) Paris, Hachette 1971.

Violinski ključ. (Violinski ključ.) Beograd-Sarajevo, Borba 1969.

Stara kuća br. 3. (Stara hiša št. 3.) Beograd, Interpres 1969; 1971.

La vieille maison № 3. (Stara hiša št. 3.) Paris, La Farandole 1976.

Baka plete rukavice. (Babica plete rukavice.) Sarajevo, Veselin Masleša 1973; 1975; 1978.

LITERATURA

Branko Hofman: Hipotetični dialog z Elo Peroci o njeni knjigi pravljic Tisočkrat lepa. Nova obzorja 1956, str. 701-702.

Mitja Mejak: Tri mladinska dela. (O delu Tisočkratlepa.) Naša sodobnost 1957, str. 77-78.

Stanka Godnič: Pravljice Ele Perocijeve. (O delu Majhno kot mezinec.) Slovenski poročevalec 1958, št. 35.

Jože Sifrer: Ob dveh novih knjigah za otroke. (O delu Ptičke so odletele.) Naši razgledi 1960, št. 20.

Tone Pavček: E. P.: Za lahko noč. Naša žena 1964, št. 10.

Matjaž Kmecl: E. P.: Po šoli me počakaj. Delo 1966, št. 61.

Slavko Rupel: E. P.: Po šoli me počakaj. Borec 1966, št. 4.

Velimir Batič: E. P.: Očala tete Bajavaje. Prosvetni delavec 1969, št. 16.

Jože Horvat: E. P.: Na oni strani srebrne črte. Knjiga 70 1970, št. 6.

Marinka Svetina: Trije osrednji motivi v mladinskih delih Ele Peroci. Otrok in knjiga 1972, št. 1.

Marinka Svetina: Radijska ustvarjalnost Ele Peroci. Otrok in knjiga 1977, št. 6.

Samo Simčič: Svetle nitke. (O delu Reci sonce, reci luna.) Dnevnik 1980, št. 125.

PIRNAT-COGNARD Zlata

se je rodila 10. novembra 1912 na Trsatu (Hrvaška). Osnovno šolo je obiskovala na Trsatu, gimnazijo na Sušaku, v Splitu in Ljubljani, kjer je maturirala 1930. Na ljubljanski univerzi je študirala srbohrvaški jezik, jugoslovansko književnost in zgodovino ter diplomirala 1935. V letih 1937/38 do 1939/40 je študirala v Parizu na Sorboni sociologijo kot štipendistka francoske vlade. Ko se je vrnila, je delala nekaj mesecev na socialnem oddelku ljubljanske občine, nato je odšla ponovno v Pariz in se zaposlila pri francoski radijski službi. Po nemški zasedbi sta z možem zbežala iz Pariza in živela do 1944 v vzhodnih Pirenejih. Še pred koncem vojne se je vrnila v Pariz in nadaljevala z delom na francoskem radiu z oddajami v slovenščini vse do 1966, ko se je posvetila izključno pisateljevanju in študiju mladinskih literatur. Leta 1975 je doktorirala na Sorboni v Parizu iz tematike jugoslovanska mladinska književnost. Živi v La Celle St. Cloud v Franciji.

Zlata Pirnat-Cognard je mladinska pisateljica in publicistka. Pisati je začela že kot dijakinja, nadaljevala je zlasti med vojno v Pirenejih in kasneje v Parizu. Objavlja v Najdihojci (pril. Slovenskega poročevalca) ter v francoskih mladinskih revijah Francs-jeux in Pomme d'Api. Uveljavila se je tudi kot publicistka s prispevki v slovenskih in francoskih revijah in listih ter s predavanji po radiu. Sodeluje pri francoskih izdajah slovenskega leposlovja, zlasti mladinske literature.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Teta Ljuba. Črtica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1962.

Obisk v velikem mestu. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1968.

Maček Peregrin. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1970.

Comme une source. Črtice. Paris, Magnard 1971.

Avtorica je za delo prejela l. 1971 GRAND PRIX des TREIZE.

PREVODI

Proza

Prišlo jaro. (Teta Ljuba.) Daruvar, Československý svaz v SR Chorvatsku & Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

Teta L'uba. (Teta Ljuba.) B. Petrovec, Obzor & Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

LITERATURA

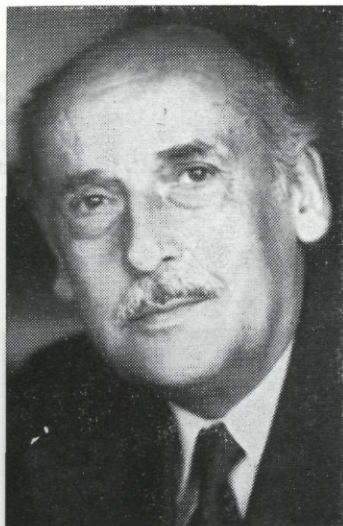
Martina Šircelj: Z. P.: Maček Peregrin. Delo 1970, št. 142.

ŠEGA Milan

se je rodil 9. februarja 1915 v Ljubljani. Osnovno šolo je obiskoval v Mariboru, gimnazijo v Mariboru in Ljubljani, kjer je maturiral 1933. Študiral je slavistiko na ljubljanski univerzi in diplomiral 1939. Kot visokošolec je bil aktiven član levo usmerjenih študentskih organizacij. Po diplomi je bil nekaj časa brezposeln, nato je dobil službo tajnika in pozneje profesorja na bežigrajski gimnaziji v Ljubljani. Med drugo svetovno vojno je sodeloval v OF, zato je bil 1942 aretiran, obsojen na 12 let ječe in prepeljan v italijanske zapore v Spoleto. Ob kapitulaciji Italije 1943 je pobegnil in se pridružil italijanskim partizanom. Po vojni je najprej poučeval na bežigrajski gimnaziji, dve leti je bil upravnik Slovenske knjižnice, v letih 1949 do 1964 urednik kulturne rubrike Slovenskega poročevalca in Dela, hkrati pomočnik glavnega urednika revije Novi svet pri Državni založbi Slovenije (1949—1951), 1964 do 1970 glavni urednik revije Tovariš in od 1971 dalje urednik založbe Delo. Leta 1976 se je upokojil. Živi v Ljubljani.

Milan Šega je pričel pisati že v gimnazijskih letih. Napisal je nekaj pesmi, nato se je posvetil kratki prozi. S svojimi deli sodeluje v predvojnih in povojnih revijah in listih. Za leposlovno in časnikarsko delo je prejel visoka priznanja. Prevaja iz nemščine.

Za mladino je pričel objavljati šele v povojnem času v Pionirskem listu in Najdihojci (pril. Dela).

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Zgodbe o živalih. Povesti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1950.

Zgode in nezgode kraljevskega dvora. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1957; Partizanska knjiga 1972.

Kako je Ris postavljaj Nemcem zasede. (Skupaj z zgodbami Vide Brestove

in Branke Jurca.) Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1965.

Dramatika

Čudežni ključek. Otroška igrice. Za oder priredila Draga Ahačič. Ljubljana, Univerzum 1980.

UPRIZORITVE

Radijske oddaje in igre

Zgode in nezgode kraljevskega dvora. Priredba D. Ahačič. Radijska igra. Radio Ljubljana 1959.

PREVODI

Proza

Priče o žvotinjama. (Zgodbe o živalih.) Sarajevo, Svjetlost 1952.

Čarobni ključič. (Zgode in nezgode kraljevskega dvora.) Zagreb, Mladost 1958.

Kako je Ris postavljaj Nemcima zasede. (Kako je Ris postavljaj Nem-

cem zasede.) (Skupaj z zgodbami Vide Brestove in Branke Jurca.) Beograd, Vuk Karadžić 1965 (2 izd.)

A Hiúz meg a Németek. (Kako je Ris postavljaj Nemcem zasede.) (Skupaj z zgodbami Vide Brestove in Branke Jurca.) Novi Sad, Forum Könyvkiadó 1965.

LITERATURA

Mitja Mejak: Izvirna mladinska proza v 1950. letu. (O delu Zgodbe o živilih.) Novi svet 1951, str. 263-265.

Marjan Brezovar: Na rob novih mladinskih knjig. (O delu Zgode in ne-

zgode kraljevskega dvora.) Naša sodobnost 1958, str. 469-470.

Velimir Batič: M. Š.: Zgode in nezgode kraljevskega dvora. Prostor in čas 1973, št. 1/2.

ŠINKOVEC Avgust-Črtomir

se je rodil 30. januarja 1914 na Vojskem pri Idriji. Osnovno in dopolnilno šolo je obiskoval v domačem kraju (1921—1930), nato se je sam izobraževal. Spomladi 1941 so ga Italijani internirali na Sardiniji, toda zaradi bolehnosti so ga izpustili. V jeseni 1943 je odšel v partizane in postal referent za šolstvo in prosveto v Idrijskem okrožju. Po vojni je bil kratek čas v Trstu sourednik Prosvetnega vestnika in referent za prozne oddaje pri radiu ter obenem nadaljeval šolanje. L. 1947 je napravil matura na gimnaziji v Postojni in nato od 1947 do 1952 študiral slavistiko na ljubljanski univerzi. V letih 1950 do 1952 je urejal revijo Ciciban, 1952 do 1962 kulturno rubriko Tovariša in 1962 do 1971 list TV-15. Od 1971 do 1981 je bil glavni in odgovorni urednik revije Borec. Zdaj je upokojen in živi v Ljubljani.

Črtomir Šinkovec piše pesmi in prozo za odrasle ter pesmi za otroke. Objavljati je pričel že pred vojno. Za mladino je pisal v Vrtec in Našem rodu, po vojni pa sodeluje v Cicibanu, Kurirčku, Pionirju, Pionirskem listu, Najdihojci (pril. Slovenskega poročevalca), Galeb (Trst), Mladem rodu (Celovec) in The voice of Youth (Chicago). Sodeluje tudi pri antologijskih izdajah za mladino ter prevaja prozo srbohrvaških, angleških, italijanskih in ruskih avtorjev.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Rožna zibelka. Ljubljana, Mladinska knjiga 1952.

Pomlad ob Soči. Ljubljana, Mladinska knjiga 1965.

Sonce na hoduljah. Ljubljana, Borec 1973.

Škorčeva šola. Jesenice, Kulturno umetniški klub Tone Čufar 1973.

LITERATURA

Herman Vogel: Novim otroškim pesniškim zbirkam na rob. (O delu Pomlad ob Soči.) Sodobnost 1965, št. 10.

Velimir Batič: Č. S.: Škorčeva šola. Dialogi 1974, št. 9.

Marijan Brecelj: Tri pesniške zbirke Črtomira Šinkovca. (O delih Sonce na hoduljah in Škorčeva šola.) Srečanja 1974, št. 43/44.

ŠPUR Katja (Katarina)

se je rodila 20. novembra 1908 na Gornjem Krapju pri Ljutomeru. Osnovno šolo je obiskovala na Cvenu pri Ljutomeru, meščansko v Ljutomeru. V družini je bilo veliko otrok, zato se je morala od gimnazije dalje sama preživljati. Pogosto je menjavala šole in kraje: Osijek, Zagreb, Murska Sobota in Ljubljana. Študirala je filozofijo v Skopju, Zagrebu, ponovno v Skopju, Beogradu in Ljubljani, kjer je diplomirala 1936. Vmes je študirala kratek čas tudi sociologijo v Grenoblu. Po diplomi je eno leto poučevala honorarno na privatni gimnaziji v Zagrebu. Ker zaradi napredne usmerjenosti ni dobila zaposlitve v prosveti, se je l. 1937 zaposlila kot poročevalka pri Jutru, najprej v Prekmurju, kasneje v Ljubljani. V začetku druge svetovne vojne je izgubila službo, bila je zaprta in internirana v nemškem taborišču Ravensbrück. Prva leta po osvoboditvi je bila časnikarica pri Ljudski pravici, ministrstvu za kmetijstvo in Radio Ljubljana. L. 1949 je dobila službo v prosveti, poučevala je v Križevcih pri Ljutomeru, nato v Mariboru, kjer se je 1959 upokojila. Živi v Ljubljani.

Katja Špurova je pisateljica, pesnica in prevajalka. Objavljala je že v predvojnih in nadaljevala v povojnih slovenskih revijah. Za mladino je pisala najprej v Našem rodu, zdaj sodeluje v Cicibanu, Kurirčku in Pionirju. Izdala je nekaj del, predvsem s poljudno znanstveno vsebino. Prevaja prozo iz bolgarskega in angleškega jezika.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Prva knjiga o rastlinah. Poljudno-znanstveno delo. Ljubljana, Mladinska knjiga 1951.

Sošolca. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.

LITERATURA

Ifigenija Zagoričnik: Zgodbe, ki jih piše življenje. (O delu Sošolca.) Dnevnik 1977, št. 253.

VRŠČAJ-HOLY Zima

se je rodila 15. januarja 1912 v Trstu. Osnovno šolo in klasično gimnazijo je obiskovala v Mariboru in maturirala 1932. Na ljubljanski univerzi je študirala nemščino in angleščino s književnostjo ter diplomirala 1936. Do druge svetovne vojne je poučevala na srednjih šolah v Brežicah, Sinju (Dalmacija) in Zalcu. V letih 1941 do 1943 je živela v Ljubljani kot aktivistka osvobodilnega gibanja. Bila je funkcionarka OF, KPS in Antifašistične fronte žena ter od decembra 1942 tudi glavna urednica Naše žene, ki je pričela izhajati ilegalno v Ljubljani. Po kapitulaciji Italije 1943 je odšla v partizane. Na osvobojenem ozemlju je postala članica glavnega odbora Antifašistične fronte žena in dalje urejala Našo ženo. Bila je tudi udeleženka 1. slovenskega parlamenta v Kočevju. Po vojni je opravljala družbenopolitične funkcije kot članica Glavnega odbora AFŽ Slovenije. Glavnega odbora OF in SZDL Slovenije, zvezna ljudska poslanka in članica Sveta

republike. Od 1951 do 1959 je bila glavna urednica revije Ciciban. Pomembno je njeno delo pri vzpostavljanju stikov med slovenskimi izseljenci in matično domovino. Pri Slovenski izseljenski matici je delovala od prvih let njene ustanovitve. Bila je podpredsednica, od 1964 do 1968 pa predsednica Matice. Poleg teh številnih zadolžitev je bila od konca vojne redno zaposlena. Do 1. 1949 je bila glavna urednica Naše žene, 1949 do 1951 direktorica Cankarjeve založbe, 1951 do 1956 je delala v agitpropu CK KPS Slovenije, 1956 do 1962 odgovorna urednica revije Mladi svet (kasneje Otrok in družina), 1958 do 1969 urednica Slovenskega izseljenskega kolektarja in 1961 do 1969 glavna urednica Rodne grude. Leta 1968 se je upokojila. Živi v Ljubljani.

Zima Vrščaj-Holy piše predvsem kratko prozo za otroke. Prve črtice in pesmi je objavila že pred vojno, po vojni pa sodeluje v družinskih in izseljenskih revijah. Za otroke priobčuje v Cicibanu, Kurirčku, Pionirju, Pionirskem listu in v otroški prilogi Rodne grude.

Za svoje delo med vojno in po njej je bila večkrat odlikovana in je tudi nosilka Partizanske spomenice 1941.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Sinička nas je obiskala. Črtica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1959.

Taščica. Črtica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

Sinička nas je obiskala. — (Taščica.) Črtici. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974.

Kaj je našel Šarek. Povest. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975.

Tisoč čolničkov. Povest. Ljubljana, Borec 1977.

7 cofov za 1. maj. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978.

UPRIZORITVE

Radijske oddaje in igre

V odmoru pod kostanjem. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1970.

Avtorica je za delo prejela 1. 1971 nagrado Vstaje slovenskega naroda.

Taščici. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1970.

Med nas je vsekalo in nas razteple po svetu. Radijska šola za srednjo stopnjo. Radio Ljubljana 1970.
Odred mladih risarjev. Radijska šola

za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1971.

Kaj je našel Šarek. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1977.

PREVODI

Červenka. (Taščica.) Daruvar, Československý svaz v SR Chorvatsku & Ljubljana, Mladinska knjiga 1963.

ŽUŽEK Branko

se je rodil 22. julija 1921 v Ljubljani. Po končani osnovni in nižji srednji šoli je obiskoval dvorazredno državno trgovsko šolo in jo zaključil 1939. Več let je bil brez redne službe, brez dela ali občasno zaposlen. Leta 1948 je dobil zaposlitev v Mestni knjižnici v Ljubljani, l. 1953 pa je odšel k Slovenskemu poročevalcu, zdaj ČGP Delo, kjer je delal najprej v administraciji, od 1963 kot novinar, od 1978 pa je urednik.

Branko Žužek je pesnik, pisatelj in prevajalec. Prve pesmi je objavil po vojni. Sodeluje v številnih slovenskih literarnih revijah in listih. Za mladino objavlja v Cicibanu, Kurirčku, Pionirju, Najdihojci (pril. Dela) in Mladem rodu (Celovec). Izdal je več pesniških zbirk za odrasle, za otroke pa pesmi in črtice. Prevaja poezijo, prozo in radijske igre iz srbohrvaškega in nemškega jezika.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Mojster Hudogled in Marko. Po narodni pravljici. Ljubljana, Ljubljanski dnevnik 1952.

O fantu, ki je po suhem jadral. Ljubljana, Naš tisk 1953.

O lisici — deklici. Po srbski ljudski pravljici. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975.

Kaj imamo radi. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981.

Proza

Kruh moje matere. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973.

Kruh moje matere. Tri črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.

UPRIZORITVE

Lutkovne igre

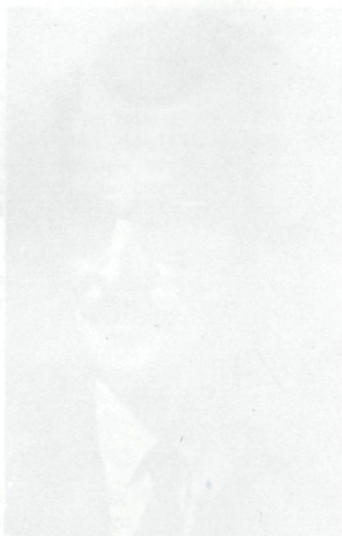
Dondek Jakec potuje v stare čase. Lutkovno gledališče DPD Svoboda na Jesenicah 1952.

Televizijske oddaje in igre

O lisici deklici. TV oddaja. TV Ljubljana 1977.
O čudovitem povodcu. TV oddaja v 2 delih. TV Ljubljana 1979.
O fantu, ki je po suhem jadral. TV oddaja. TV Ljubljana 1979.
Zlatorog. TV oddaja. TV Ljubljana 1980.

LITERATURA

Branko Hofman: B. Ž.: Kruh moje matere. Knjiga 73, 1973, št. 3.

Tudi Nepal skrbi za mladinsko knjigo. Nepal nam je znan po zahtevnih alpinističnih turah, po turističnih posebnostih in bogati likovni kulturi, prav nič pa po literarni plati. Še manj na področju mladinskega tiska. V Kartmanduju, prestolnici Nepala, pa bolj kot drugod poteka vendarle živahnejše knjižno delo, kot bi to pričakovali. Obstajajo tudi posebne literarne nagrade, tako je nagrada Sajha podeljena vsako leto za najboljši literarni dosežek pri založbi Sajha Prakashan. Visok ugled uživa posebna kraljeva nagrada za nepalske ljudske zgodbe. Ne smemo pozabiti, da ima tod ljudsko izročilo še bogate korenine in da nagrada Folklorne kulture pomeni sila vzpodbudno dejanje za najširši krog ljudi, ki živijo v Nepal, in ima po tej strani nagrada večji odmev kot pa Sajha. Za državo, ki utira pot pismenosti, je število naslovov knjig 467 kar lep dosežek. Od tega zavzemajo najvišje mesto romani in povesti (67), kratka proza (70), presenetljivo najvišja pa je poezija (76). Slednje si lahko razložimo le z dejstvom, da je ustno ljudsko izročilo še vidno prisotno v vsakdanjem življenju in da ima pesništvo take ali drugačne vrste živ odsev njihove kulture in življenja. Spričo takih razmer je presenetljivo visoka številka literarnozgodovinskih

in kritičnih del (45). Mladinskih knjig je 26, kar ni niti dosti niti tako malo — spet je treba upoštevati bogato ljudsko izročilo, ki je namenjeno tudi otrokom. Tudi neliterarna dela so navzoča in opaziti je porast naslovov s tehničnega področja, zgodovine, prava, gospodarstva, vendar pa tehnološka literatura med temi prednjači. Vendar pa je skupno razmerje med literarnim in neliterarnim močno v prid prvega. Mladinske knjige so skrbno odbrane, naj gre za povsem domača folklorna dela ali pa za prevode. Da imajo ljudske bajke, pripovedke, pravljice posebno žlahtno mesto, je tu nekaj povsem naravnega. Pri prevodih mladinskih povesti in pesmi pa nastajajo težave, ki jih je mogoče razumeti le s stališča celotnega stanja Nepala v gospodarstvu, v geografskem položaju, tradiciji in zgodovini. Drugače rečeno, kar se zdi evropskemu otroku nekam samo po sebi razumljivo, bi bilo nepalskemu otroku malo razumljivo, ali vsaj potrebno dodatnih pojasnil in razlag. Če je torej knjiga z ljudskim izročilom med otroki še vedno najbolj priljubljena, pa to ne pomeni, da daljša pripoved z drugega območja ni privlačna — le če je na dojemljivostni stopnji. Nepalci imajo domače ilustratorje, ki ujamajo duha tradicije in razumljivosti. Pri tem ne podleajo zgolj tra-

dicionalnim zahtevam, ampak ob ljudskem ohranjanju ustvarjalno avtonomnost. Prav ta spoj folklornega in likovno tradicionalnega z novodobnim, je videti posrečena simbioza. Ob prizadevanju za večje opismenjevanje pa se nepalski šolski in izobraževalni krogi zavedajo, da bo potrebno v mnogo večji meri posvetiti skrb mladinski knjigi. Leposlovni in neleposlovni.

Na Dunaju razstava »Književnost in mladi bralec«. Konec aprila 1982 je bila na Dunaju odprta razstava »Književnost in mladi bralec«. Vsa-koletna aprilaska razstava naj bi bila rezultanta skrbno pripravljene vsebine in pregleda tega, kar se je v natisih nakopičilo v enem letu. Očitno se ni dalo povsem izogniti komercialnosti, ena od želja razstavljalcev je tudi, da bi pomnožili kupni odziv med mladino, bistveno pa je, da se bralna kultura razširi, dobi konstantno vrednost pri posameznem bralcu, ne glede na spreminjajočo se starostno dobo. Poseben delež razstave je tvoril prikaz knjig za zdomce iz Turčije in Jugoslavije. Vprašanje pa je, ali je bila dovolj izrabljena priložnost, da bi prezentirali knjige jugoslovanskih narodov in narodnosti in dovolj široki izbiri naslovov ali pa je razstavljeno bolj »obliž za vest«. Kakor koli že, vsaj v bodoče ne bi kazalo zamuditi dunajske razstavne priložnosti in bi bilo treba koordinirano in sistematično prikazati vsaj glavne natise za mladino različnih starostnih stopenj.

Premik informativne in izobraževalne knjige k nižji starosti. Pravzaprav ni nič novega, če ugotavljamo, da se je informativna knjiga in izobraževalna knjiga pomaknila k nižji starostni stopnji in da vse bolj prihaja do veljave načelo, da je že predšolski otrok v današnji civiliza-

ciji razvitega sveta tisti, ki teži k mnogo večjemu spoznavanju pojavov in sveta, kot je bilo to pred tremi desetletji. Odtlej se je namreč strmo dvignilo število naslovov, ki govore informativno, enciklopedično, poučevalno, poljudnoznanstveno. V zadnjih šestih letih je izšlo širom po Evropi dosti knjig za otroke predšolskih in začetne šolske dobe, kjer pride do izraza dvoje: otroci predšolskih let od 5—7 let in tisti, ki so se komaj naučili brati, imajo dokaj pokrivajoče območje interesov; prvi v svoji spontani zvedavosti, drugi ob dejstvu, da šele premagujejo skrivnosti črk in tega, kar jim razodevajo. Seveda pa je to ravnovesje najtežje držati in ponavadi se pri takih knjigah prevesi dojemljivost ponujene vsebine na začetno šolsko obdobje. Med tovrstnimi knjigami kaže omeniti serijo Joa Kaufmana *Povej, kako deluje?*, *Povej, kako je nastal svet?*, *Povej, kako so nastale živali?*, knjižico Laure Conti *Povej, kako se rodi?*, knjižico Petra Spierja *Ljudje*, pa knjižice Venture in Cesarinija *Potovanje Marca Pola*, *Potovanje Livingstona*, *Potovanje na severni pol*, *Potovanje Columba idr.* Ta serija je namenjena 8—10 letnim otrokom. Opazno je število knjižic in slikanic, ki želijo približati otroku svet kmetije in kmečkega dela, tovarno, graditelja od monumentalnih zgradb do cest in kmečkih hiš, pri čemer pa gre za odpiranje do »drugačnega sveta«, kot so ga vajeni v urbanih močnih središčih in kjer predstavlja drugačen poklic tudi vrednotenje dela in spoštovanje delavca katere koli vrste že.

Med angleškimi izobraževalnimi knjigami. Založba Cambridge University Press je znana predvsem po svojih strokovnih, znanstvenih izdajah, manj pa je znano, da se ta založba ukvarja tudi s knjigami, na-

menjenimi osnovnošolski in srednješolski mladini. Področje znanosti, matematike, zgodovine, glasbe in druga želijo sistematično izpolniti in natiskovati ob pomoči strokovno in pedagoško usposobljenih pisateljev s posameznih področij. V teh izdajah za osnovnošolce je dosti igre, humorja, dogajanje je povezano s snovjo, ki bi bila v svoji »čisti obliki« odbijajoča za določeno starostno stopnjo. Da bi bila zadeva še bolj pričvrščena na realni svet, oziroma na primere in pojave, ki jih najdemo izven narave v muzejih, je ta ali ona knjiga spisana prav na primerih eksponatov, ne da bi bralec prisiljeno občutil to razmerje, ki je preračunano, da si bodo šolarji živo ogledali v Britanskem muzeju. Tako je za letoš predvidena serija sorazmerno poceni knjig, kjer se vsebina nanaša na gradivo iz Britanskega muzeja, vendar je knjiga zamišljena tako, da tudi tisti, ki ne obišče muzeja, ob slikovnem gradivu dobi dovolj jasne predstave. Take knjižice bodo kot serija izšle proti koncu 1982: *Narava pri delu* je bogato ilustrirano delo, ki z ekološkega in povezujočega gledišča na primeren način tolmači osnovne principe povezovanja življenja v naravi, z Darwinovim letom je povezano delo *Človekovo mesto v evoluciji*, *Življenje pred rojstvom* pa poda vse stopnje od zaploditve do rojstva. Idejo o navezovanju na gradivo Britanskega muzeja so po vsej verjetnosti dobili 1977, ko so priredili imenitno razstavo *Človeška biologija* in je na tej osnovi nastala istoimenska knjiga za mladino, knjigo pa so morali ponatisniti!

Za mlade matematike od 8.—12. leta je poskrbljeno s knjižicami, ki ne štejejo več kot 16 strani! Pravzaprav gre za serijo, ki so jo izvajali na BBC kot slušno poučevalno-matematično igro z dogajanjem.

Škoda pa bi bilo, ko bi to gradivo, ki se je izkazalo za dragoceno, izgnilo v etru, zato so serijo knjižic natisnili kot dopolnilo, ki ga je možno povsem samostojno uporabiti. Vsaka knjižica je dvodelna, prvi del tvori zgodbo, drugi del pa zahteva bralečvo aktivnost v matematičnem spoznavanju, znanju in vmes so ilustracije, ki pritegnejo šolarja. Aktivnost mladih matematikov je mišljena individualno ali skupinsko. Ne manjka šaljivosti. Med knjižicami nekaj primerov: *Pirat Zlato*, *Muddlevillska olimpiada*, *Muddlevillski živalski vrt*, letos bo izšla knjižica o časovnem stroju idr. Obstaja pa še vrsta matematičnih knjižic poljudne oblike, ki temeljijo na nekoliko drugačnem pristopu. Vse večjo veljavo imajo drobne ilustrirane knjižice, ki seznanjajo osnovnošolca začetne stopnje z življenjem in civilizacijo drugih narodov in običajev. Letos izidejo *Festival jama*, ki govori o vaškem praznovanju v Gani, druga knjižica govori o življenju na indijskem podeželju, Alan Davidson je pripravil knjižico *Poroka v Laosu*, Mary Peck o *Plesu za dež Hopi indijancev*, Barbara Benson o *Lovcu na Grenlandiji*. Zanimivo je, da imajo v Italiji za srednješolce serijo knjižic, ki že premorejo družbeno osveščenost, naj gre beseda o posebnostih LR Kitajske po revoluciji, za vprašanje bivših kolonij v Afriki ali za zaostalost kake latinskoameriške države, kjer avtor poljudno pojasnjuje vzroke za to in razlike med razvitimi in nerazvitimi. Letos bo izšla tudi biografska knjiga Petra Warda *Dogodivščine Charlesa Darwin*, kjer je Darwinovo izpoved s popotovanja z ladjo Beagle prenesel na zanimivo, tudi napeto fabulativno osnovo, pri čemer je Peter Ward želel ohraniti vse bistvene komponente Darwinovih zapazanj in dognanj, le da je upošteval šolarjevo

predznanje in dojemljivostni razpon. Posebej so natisnjene knjižice in knjige za učitelje, ki se kakor koli ukvarjajo z matematiko, glasbo, mladinsko književnostjo, materinščino, dramatiko, znanostjo (posredovano na poljuden način, za šolsko rabo), športom. Zanimiva je noviteta Nicholasa Tuckerja *Otrok in knjiga*, kjer avtor sledi psihološkim in literarnim vidikom in zajame gradivo od otroštva do adolescence, pri primerih iz književnosti pa seže vse do sodobnosti.

Nagrada za Irino Koršunovo. Z liste Nemške nagrade za mladinsko knjigo kaže opozoriti na knjižico Irine Koršunov »Štefkin rdeči balon«, ki je namenjen otrokom od treh let do prvega razreda. Knjižica v nemščini šteje 76 strani in jo je ilustrirala Edith Schindler v preprostem, dopadljivem slogu. »Štefkin rdeči balon« vsebuje čiste pripovedi z veselimimi epizodami. Posredi so drobne vsakdanje Štefkine dogodivščine in gre torej za realno opazovani svet.

Knjiga meseca — otroška knjiga Eveline Hasler. Eveline Hasler je dovolj znana otroška književnica, njena knjižica *Kralj črkovanja in sladki koren* pa je namenjena prav šolarjem, ki se šele učijo spoznavati svet črk in branja. Knjižica je dopolnjena z zanimivimi ilustracijami, ki bogato dopolnjujejo pripoved, polno prijetne fantazije.

Paddington — še vedno ljubljeneč otrok. Najsi je Milne botroval Michaelu Bondu in njegovemu junaku Paddingtonu, medvedku, ki ima nad vse rad otroke, serija knjižic za otroke do osmega leta je znana širom po Evropi. Michael Bond je ustvaril otroške povesti — *Paddington — naš mali medved*, *Paddington — mali medved pomaga*, *Paddington — mali medved ve*, *Paddington — mali med-*

ved praznuje rojstni dan itd. — povesti so polne otroškega lirizma in humorja, tudi polne sprejemljivih dogodivščin. Nepogrešljive so ilustracije Peggy Fortnum, ki je hkrati s Paddingtonom postala pojem za ta otroški svet.

Še vedno zanimanje za nagrajeno knjigo Diane Mazur. Brazilska pisateljica Diane Mazur je 1979. prejela Narodno nagrado za otroško in mladinsko knjigo, ki jo podelijo v Braziliji vsako leto, leto kasneje pa je prejela za isto knjigo *Fauna in Flora* nagrado UNESCO »Knjiga za boljši svet«. Knjigo o flori in fauni so z ilustracijami, kot so v izvirniku, prevedli in natisnili v španščini in knjiga se je opazno razširila med mnoge latinskoameriške književnosti. Diane Mazur je znana brazilska književnica, ki se lahko ponaša z mnogimi mladinskimi knjigami in je prejela več priznanj za druga tovrstna dela. Njeno pisanje odlikuje poznavanje snovi in pa zlasti pretanjen čut za otroško dojemljivost, tej je prilagodila pisanje. Poleg te pisateljice uživa velik ugled med mladimi bralci leposlovna književnica Lygia Bojunga Nunez, ki se lahko ponaša s številnimi nacionalnimi nagradami. Tako je do danes njena pripoved *Angelica* doživela kar pet natisov, *A bolsa amarela* pa šest. Ana Maria Machado je z otroško knjigo *De olho nas penas* prejela lani medameriško knjižno nagrado. Čeprav je brazilskim književnicam zaradi portugalske nekoliko otežkočeno, da prodro na južnoameriško tržišče, pa so omenjenim vodilnim mladinskim književnicam ni bati, da s svojimi najboljšimi deli ostanejo znane le doma.

Kitajska knjiga — manj nepoznana neznanka. Na frankfurtskem knjižnem sejmu 1981 in na speciali-

zirani razstavi otroške knjige in knjige za mladino je bilo mogoče slediti nekaterim tovrstnim delom, ki so izvirna, ne prevedena. Gotovo je med prevodi prednjačil Hans Christian Andersen, toda mnoge obiskovalce je zanimala njihova izvirna književnost in vsebina teh del. Na eni in drugi razstavi je bilo mogoče zapaziti nekaj značilnih otroških in mladinskih knjig in za predšolsko dobo je kar značilno, da so anonimna, najsi gre za prirejeno ljudsko pravljico, pripovedko, fantazijo, ali tudi za umetno. Poleg otroških knjig, kakršna je pravljična *Konjiček in reka* sta za nekoliko starejše obdobje značilni kratka zgodba *Petelin se oglašča opolnoči* s propagandno borbeno vsebino ali pa kar zajeten roman Kao Yu Paoa *Moje otroštvo*, ki pripoveduje o predvojnem življenju na Kitajskem skozi oči otroka, ki odrašča v sovraštvu do razrednih sovražnikov in postane član Komunistične partije, vključujoč se v vse-ljudsko gibanje. Sorodno revolucionarnega značaja je povest *Revolucija v Taipehu* ali pa *Pionirji generala Yanga*.

Nagrada »Hans Christian Andersen« za Alona Frankel. Letošnje visoko literarno priznanje za mladinsko

književnost je prejela izraelska književnica Alona Frankel za *Resnično zgodbo*. Kot že pri poprejšnjih otroških zgodbah je Alona Frankel tudi tokrat pokazala pretanjeno sposobnost, da literarno posreduje občutljivo snov za mladega človeka z rafinirano naravnostjo in s smislom za otroško psihologijo. *Resnična zgodba* je namenjena otrokom od 2—4 let, pripoveduje pa o malem Mihaelu, ki ima rad ptice in dogodi se mu, da prvič v življenju vidi mrtvo ptico, ko je bil z materjo na sprehodu. Mrtva ptica je Mihaela prizadela in je zapadel v globoko žalost. Prav ta motiv, ki je veljal za tabuiziran, je znala pisateljica izpeljati povsem iz vsakdanjega življenja, toda s pristnim poznavanjem čustvovanja otroka in z bodro razrešitvijo, ki je hkrati stvarna in hkrati vzpodbudna.

Knjiga, namenjena učiteljem. Kanadčani se prijetno smejejo knjigi Diane Lize in Emila Lize *Dragi učitelj*. Pravzaprav je njuno skupno delo rezultat šolskih izkušenj, ki imajo tudi bridek prizvok, a bistra opazovanja odeneta s humorjem, besedilo pa dopolnjujejo imenitne karikirane ilustracije.

I. G.

VSEBINA

	Stran
Ivan Potrč: Napredne tendence v literarnoumetniškem snovanju za mlade . . .	5
Dr. Slobodan Ž. Marković: Napredne tendence v literarnem ustvarjanju za otroke	8
Dr. Muris Idrizović: Napredne tendence v književnoumetniškem snovanju za otroke	12
Dr. Voja Marjanović: Na poti k sodobnosti	17
Vladimir Milarić: »Partizani« Franceta Kosmača	20
Marjana Kobe: Študij mladinske književnosti, njegove naloge in možnosti . .	23
Walter Scherf: Novejše razvojne poti mladinske književnosti v Zvezni republiki Nemčiji	28
Saša Vegri: Ob posvetovanju »Kritika književnosti za djecu« v Zagrebu . . .	35
Moje najljubše knjige	37
Tanja Pogačar: Koliko je naša mladinska knjiga prisotna v svetu	47
Marija Jamar Legat: Ob delovnem jubileju Kristine Brenkove	52
OCENE — POROČILA — BIBLIOGRAFIJE	
Denis Poniž: Dane Zajc, Ta roža je zate	57
Denis Poniž: Neža Maurer, Beli muc	59
Marija Švajncer: Sova v pižami ali radoživa drugačnost	61
Bilka Matè: Novosti Kurirčkove knjižnice	62
Mag. Ljubica Marjanovič-Umek: Nejčev prvi leksikon	66
Mag. Ljubica Marjanovič-Umek: Pri nas in okoli nas	67
Levstikove nagrade	69
Priznanje partizanskega kurirja	71
Berta Golob: Leopold Suhodolčan	71
Miodrag Drugovac: Vidoe Podgorec	74
Duško Cackov: Beležka o dramatiki v makedonski književnosti za otroke in mladino	75
Tatjana Hojan: Razstava »Sodelovanje osnovnošolcev pri mladinskih listih in šolskih glasilih pred letom 1941«	77
Danijela Sedej: Gradivo za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev, 4. del	80
ZAPISI	95

OTROK IN KNJIGA

15

Revijo ureja s sodelovanjem uredniškega odbora

Darja Kramberger

Opremila Breda Varl

Izdali

Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice

Pedagoška akademija Maribor

Festival Kurirček

Pionirska knjižnica Ljubljana

Založila založba Obzorja Maribor

Za založbo Drago Simončič

Natisnilo

ČGP Večer 1982 v Mariboru

IZ VSEBINE PRIHODNJE ŠTEVILKE

V 16. številki revije *Otrok* in knjiga Marjana Kobe razčlenjuje temeljne pojme o fantastični pripovedi, o zvrsti, ki se je začela uveljavljati po letu 1945 in je takoj postala tudi predmet strokovne obdelave.

Miran Hladnik piše o poljudni mladinski literaturi v slovenščini v 19. stoletju.

Pesnik Niko Grafenauer razglablja o svojem pesniškem opusu za otroke in mladino, kakor se kaže po zaporedju izida njegovih pesniških zbirk.

Hans Ritte iz Münchna primerja vlogo in delež ljudskega izročila v delih za otroke Selme Lagerlöf in Astrid Lindgren.

Nadaljuje se *Gradivo* za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev (5. del).

Precejšen delež je v tej številki namenjen ocenam in poročilom iz najnovejše knjižne proizvodnje na Slovenskem.

OTROK IN KNJIGA

MARIBOR 1982

LETNIK 10

ŠT. 15

STR. 1-99